

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Michaela Krempaská

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

**Zahraniční politika USA vůči vybraným zemím
blízkovýchodního regionu v období administrativy
G. W. Bushe a B. Obamy**

(diplomová práce)

Autor: Bc. Michaela Krempaská

Vedoucí práce: doc. Ing. Mgr. Radka Druláková, Ph.D.

Akademický rok: 2016/2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Zahraniční politika USA vůči vybraným zemím blízkovýchodního regionu v období administrativy G. W. Bushe a B. Obamy“ vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne 3. 4. 2017

.....

Michaela Krempaská

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala doc. Ing. Mgr. Radce Drulákové, Ph.D. za její pomoc, rady a připomínky, které mi během psaní mé práce trpělivě poskytovala.

Ráda bych také poděkovala své rodině a přátelům, kteří mi byli vždy velkou oporou.

Abstrakt

Tato práce se zabývá zahraniční politikou George W. Bushe a Baracka Obamy vůči vybraným zemím tzv. širšího Blízkého východu. Cílem mé práce bylo zjistit, zda byla zahraniční politika George W. Bushe a Baracka Obamy ovlivněna rozdílnými teoretickými proudy (neokonzervatismem a liberalismem) a zda tito již bývalí prezidenti USA zvolili rozdílný nebo podobný přístup k Afghánistánu, Iráku a Íránu. V první kapitole charakterizují neokonzervatismus a liberalismus a zabývám se blíže jednotlivými principy těchto teoretických proudů (v dalších kapitolách sleduji, zda se tyto principy promítaly i do reálně prováděné Bushovy a Obamovy zahraniční politiky vůči vybraným zemím blízkovýchodního regionu). V poslední kapitole porovnávám Bushovu a Obamovu zahraniční politiku vůči Afghánistánu, Iráku a Íránu.

Klíčová slova: americká zahraniční politika, Blízký východ, George W. Bush, Barack Obama

Abstract

This thesis deals with George W. Bush's and Barack Obama's foreign policy towards selected countries of the Greater Middle East. The aim of my thesis was to determine whether George W. Bush's and Barack Obama's foreign policy was influenced by different theoretical movements (neoconservatism and liberalism) and whether these former presidents of the United States chose different or similar approach towards Afghanistan, Iraq and Iran. The first chapter characterizes neoconservatism and liberalism and deals in more detail with the principles of these theoretical movements (the next chapters analyze whether these principles were implemented in George W. Bush's and Barack Obama's foreign policy towards selected countries of the Middle East region). The last chapter compares George W. Bush's and Barack Obama's foreign policy towards Afghanistan, Iraq and Iran.

Key words: american foreign policy, Middle East, George W. Bush, Barack Obama

Obsah

Seznam zkratk	7
Seznam tabulek	8
Úvod	9
1. Teoretická východiska neokonzervatismu a liberalismu a význam blízkovýchodního regionu pro USA	12
1.1 Obecná charakteristika neokonzervatismu a liberalismu.....	12
1.2 Principy neokonzervatismu.....	15
1.3 Principy liberalismu.....	20
1.4 Strategické zájmy USA v blízkovýchodním regionu.....	26
2. Funkční období George W. Bushe	29
2.1 Rysy neokonzervatismu v Národních bezpečnostních strategiích	29
2.2 Zahraniční politika USA vůči Afghánistánu – zahájení invaze do Afghánistánu.....	31
2.3 Zahraniční politika USA vůči Iráku – zahájení invaze do Iráku.....	36
2.4 Zahraniční politika USA vůči Íránu.....	39
3. Funkční období Baracka Obamy	44
3.1 Rysy liberalismu v Národních bezpečnostních strategiích	44
3.2 Zahraniční politika USA vůči Afghánistánu.....	47
3.3 Zahraniční politika USA vůči Iráku.....	50
3.4 Zahraniční politika USA vůči Íránu.....	54
4. Komparace funkčního období George W. Bushe a Baracka Obamy	58
4. 1 Komparace Národních bezpečnostních strategií vydaných v období George W. Bushe a Baracka Obamy.....	58
4. 2 Komparace Bushovy a Obamovy zahraniční politiky vůči vybraným zemím blízkovýchodního regionu	60
Závěr	67
Seznam použité literatury	71

Seznam zkratk

CFTNI	Centrum pro národní zájmy
EU-3	Velká Británie, Francie a Německo
ISAF	Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly
ISIS	Islámský stát v Iráku a Sýrii
JCPOA	Společný komplexní akční plán
JPA	Společný akční plán
MAAE	Mezinárodní agentura pro atomovou energii
NATO	Severoatlantická aliance
NBS	Národní bezpečnostní strategie
NPT	Smlouva o nešíření jaderných zbraní
OSN	Organizace spojených národů
P5+1	permanentních pět členů Rady bezpečnosti OSN a Německo
RB OSN	Rada bezpečnosti Organizace spojených národů
USA	Spojené státy americké
WTO	Světová obchodní organizace

Seznam tabulek

Tab. 1 – Principy neokonzervatismu v NBS a v Bushově reálně prováděné politice vůči vybraným zemím	64
Tab. 2 – Principy liberalismu v NBS a v Obamově reálně prováděné politice vůči vybraným zemím	65

Úvod

Od konce druhé světové války mají USA poměrně komplikované vztahy s blízkovýchodním regionem. USA se několikrát aktivně zapojily do dění v tomto regionu a nejednou byly součástí regionálních konfliktů a vojenských intervencí, jejichž cílem bylo obhájit strategické zájmy USA. Nejčastějším zdrojem konfliktů v této oblasti je přístup k nerostnému bohatství a zásobám ropy, které se řadí mezi jedny z největších na světě, přičemž USA jakoukoliv hrozbu, která by mohla ohrozit stabilitu tohoto regionu nebo omezit přístup k ropným zásobám považuje za nepřijatelnou.

Období, kdy byl americkým prezidentem George W. Bush, se vyznačuje výraznou změnou v oblasti zahraniční politiky USA vůči zemím Blízkého východu. V návaznosti na teroristické útoky z 11. září vyhlásila Bushova administrativa globální válku proti terorismu, v rámci které si USA vyhrazovaly právo na zahájení preemptivních úderů. Bushova strategie se vůči blízkovýchodnímu regionu kromě boje proti terorismu vyznačovala i bojem proti šíření zbraní hromadného ničení, šířením demokracie a unilaterálním postupem. Války v Afghánistánu a v Iráku, které započala Bushova administrativa, vyvolávaly mezi širokou veřejností, především v oblasti blízkovýchodního regionu, antiamerické nálady, jež chtěl Barack Obama, jakožto nástupce George W. Bushe, uklidnit. Před nástupem do prezidentského úřadu proto Obama zvolil odlišnou strategii a vyzdvihoval multilaterální postup a spolupráci v rámci mezinárodních organizací a upřednostňoval diplomacii před vojenským řešením.

George W. Bush je obecně považován za prezidenta USA, jenž byl ovlivněn neokonzervatismem (principy neokonzervatismu jsou zřetelné i v Národních bezpečnostních strategiích, které jsou označovány za tzv. Bushovu doktrínu). Obama byl na rozdíl od Bushe na počátku svého volebního období označován za prezidenta USA, který je ovlivněn liberalismem, přičemž principy liberalismu lze nalézt i v Národních bezpečnostních strategiích. Cílem mé diplomové práce je zjistit, zda Bushova a Obamova administrativa zvolila rozdílný či podobný přístup k vybraným zemím širšího Blízkého východu (tzv. Greater Middle East) a prozkoumat, zda byla jejich zahraniční politika vůči těmto zemím skutečně ovlivněna rozdílnými teoretickými proudy. Z důvodu omezeného rozsahu diplomové práce nesleduji celý širší blízkovýchodní region, ale pouze tři země – Irák, Írán a Afghánistán. Vybrané země jsem zvolila na základě velké míry angažovanosti USA

v těchto zemích v průběhu funkčního období George W. Bushe a posléze i Baracka Obamy. (např. Hoder a Suchý, 2011; Ehteshami, 2006; Stein, 2002; Fawaz, 2012)

Mezi základní výzkumné otázky patří: Promítají/promítaly se principy neokonzervatismu a liberalismu do reálně prováděné zahraniční politiky George W. Bushe a Baracka Obamy vůči vybraným zemím blízkovýchodního regionu? Ovlivnil neokonzervatismus a liberalismus zahraniční politiku USA vůči těmto zemím? Zvolil Barack Obama, jakožto nástupce George W. Bushe odlišný přístup v zahraniční politice k vybraným blízkovýchodním zemím?

Práce je vzhledem ke stanoveným výzkumným otázkám strukturována do čtyř kapitol. V první kapitole charakterizují neokonzervatismus a liberalismus a zabývám se blíže jednotlivými principy těchto teoretických proudů (v dalších kapitolách sleduji, zda se tyto principy promítaly i do reálně prováděné Bushovy a Obamovy zahraniční politiky vůči vybraným zemím blízkovýchodního regionu). V rámci první kapitoly se pro lepší pochopení celé problematiky zároveň zabývám i strategickými zájmy USA v oblasti Blízkého východu, když objasňuji, proč se USA v tomto regionu angažují a jaké zde mají zájmy.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na funkční období George W. Bushe. V první podkapitole se při stručné analýze Národních bezpečnostních strategií, jež byly vydány v období George W. Bushe, zaměřuji na principy neokonzervatismu (dokazuji, že se některé principy neokonzervatismu projevovaly i v deklaratorní rovině a že Národní bezpečnostní strategie byly ovlivněny myšlenkami tohoto proudu). V dalších podkapitolách se zabývám reálně prováděnou zahraniční politikou George Bushe vůči zemím tzv. širšího Blízkého východu – Afghánistánu, Iráku a Íránu. V těchto podkapitolách zkoumám, zda se principy neokonzervatismu skutečně promítaly i do reálně prováděné Bushovy zahraniční politiky nebo zda byly tyto principy uplatňovány například pouze v deklaratorní rovině (porovnám deklarované skutečnosti v Národních bezpečnostních strategiích s reálně prováděnou zahraniční politikou vůči vybraným zemím).

Ve třetí kapitole, ve které se zaměřuji na funkční období Baracka Obamy, postupuji analogicky s druhou kapitolou. V národních bezpečnostních strategiích se zaměřuji na principy liberalismu, které v nich jsou zřetelné. V dalších podkapitolách zkoumám, zda se principy liberalismu projevovaly i v reálně prováděné Obamově zahraniční politice nebo zda byly tyto principy uplatňovány například pouze v deklaratorní rovině (v Národních bezpečnostních strategiích).

V poslední kapitole se zaměřuji na komparaci Národních bezpečnostních strategií, které byly vydány v období George W. Bushe a Baracka Obamy a porovnávám Bushovu a Obamovu zahraniční politiku vůči Afghánistánu, Iráku a Íránu. Ve své práci používám primárně metodu komparativní.

Při psaní mé diplomové práce jsem v teoretické části čerpala zejména z článků jednotlivých autorů, kteří se zabývali neokonzervatismem (např. Kagan, 1997; Muravchik, 1992; Kristol a Kagan, 1996; Krauthammer, 1990/91, 1990, 2001, 2002/03) a liberalismem (např. Kant, 1795; Owen, 1997; Doyle, 2012; MacMillan, 1998; Keohane, 1984, 1988, 1989; Starr, 2007). Jako zdroj informací pro druhou a třetí kapitolu mi sloužily zejména originální texty Národních bezpečnostních strategií, oficiální prohlášení Bílého domu, projevy Bushe a Obamy, jednotlivé odborné články zabývající se dílčími otázkami zahraniční politiky Bushe a Obamy a články ze zahraničního tisku (např. The New York Times, Washington Post). Při psaní čtvrté kapitoly, ve které srovnávám Národní bezpečnostní strategie vydané v období George W. Bushe a Baracka Obamy a porovnávám Bushovu a Obamovu zahraniční politiku vůči vybraným třem zemím, jsem čerpala z analýz provedených v předcházejících kapitolách a jednotlivá tvrzení opírám o další odborné články a publikace.

1. Teoretická východiska neokonzervatismu a liberalismu a význam blízkovýchodního regionu pro USA

Nejprve z teoretického hlediska obecně charakterizují neokonzervatismus a liberalismus a vymezím jejich jednotlivé principy, které jsem na základě prostudovaných materiálů vyhodnotila jako charakteristické pro tyto teoretické proudy. Pro lepší pochopení celé problematiky se v rámci poslední podkapitoly této teoretické části zabývám i zájmy Spojených států amerických (dále jen USA) v blízkovýchodním regionu.

1.1 Obecná charakteristika neokonzervatismu a liberalismu

George W. Bush je označován mnohými autory (Lynch, 2010; Aberbach, 2005; Soltani a Yusoff, 2013; Dumbrell, 2008) za prezidenta USA, který byl při výkonu své funkce ovlivněn neokonzervatismem, jehož principy se promítaly i do reálně prováděné zahraniční politiky USA. John Dumbrell (2008, s. 33-34) zároveň tvrdí, že svou roli v zahraniční politice USA, která se například vyznačovala unilateralismem nebo snahou o změnu nedemokratických režimů (tzv. regime change policy), sehrál i Bushův tým, který byl tvořen příznivci neokonzervatismu. Podobný názor zastávají i Aberbach (2005, s. 130) a Soltani a Yusoff (2013, s. 105), kteří se domnívají, že na zahraniční politiku Bushe měla významný vliv právě Bushova administrativa, která byla ovlivněna tímto teoretickým proudem. Max Boot (2004, s. 46) je naopak přesvědčen, že zahraniční politiku George W. Bushe nelze prohlásit za vyloženě neokonzervativní, zároveň však dodává, že některé dokumenty vydané Bushovou administrativou, například Národní bezpečnostní strategie (dále jen NBS) z roku 2002, která se vyznačuje například šířením demokracie nebo preemptivními útoky, byly ovlivněny principy neokonzervatismu a lze je tak označit za „jednoznačně neokonzervativní“.

Neokonzervatismus se začal formovat v 60. letech 20. století, kdy se skupina newyorských intelektuálů, mezi kterými byl i Irving Kristol, začala vymezovat vůči liberalismu. (McGlinchey, 2010, s. 22) V 70. letech tento proud, kdy se Americká socialistická strana rozštěpila na Americké sociální demokraty a Demokratické socialisty, získal nálepku „neokonzervatismus“. (Lipset, 2003, s. 201-203; Hoder, 2006, s. 183) Američtí sociální demokraté následně podporovali válku ve Vietnamu, zastávali antikomunistické myšlenky a získali i značný vliv v rámci politiky prezidenta Reagana (největší rozmach neokonzervativního proudu nastal právě v 80. letech, kdy byl americkým prezidentem Ronald Reagan). Po studené válce však neokonzervativci ztratili svého tradičního nepřítele

v podobě Sovětského svazu, vůči kterému se během studené války vymezovali, a v důsledku toho začal jejich vliv upadat. V 90. letech následně vznikla nová generace neokonzervativců, mezi které se řadí například Paul Wolfowitz, Richard Perle nebo Douglas Feith. (Hoder, 2006, s. 183 a 195) V tomto období zároveň „otec neokonzervatismu“, Irving Kristol (1999, s. 40), začal hovořit o zániku neokonzervatismu (Irving Kristol se domníval, že se toto hnutí stalo součástí obyčejného konzervatismu). Po teroristických útocích z 11. září 2001 se však druhá generace neokonzervativců opět dostala k moci a získala vliv i na zahraniční politiku USA. (Hoder, 2006, s. 195)

Definicí neokonzervatismu existuje celá řada. Francis Fukuyama (2006) ve svém článku *After Neoconservatism* vnímá neokonzervatismus jako ideologii společných principů, mezi které zahrnuje demokracii, lidská práva, víru, že americká vojenská síla může být použita k morálním účelům a skepticismus k mezinárodním organizacím. Neokonzervativci se shodují na tom, že neokonzervatismus není systematická politická ideologie, ale spíše impulz, tendence či styl myšlení. Tento názor zastával i Irving Kristol, který tvrdil, že neokonzervatismus není organizovaný ideologický směr, ale spíše „přesvědčení“. (Himmelfarb, 2010, s. xviii)

Dle Dannyho Coopera (2011, s. 8 a 13-14) jsou zastánci neokonzervatismu charakterističtí nejen svým odhodláním šířit demokracii ve světě, ale i svým přesvědčením, že USA musí mít vojenskou převahu nad ostatními státy, přičemž svou sílu a moc by USA měly být připraveny použít kdykoliv to bude nezbytné, jelikož pouze americká síla může ochránit svět před započatím válečného konfliktu, který by mohl přerůst až do války globálních rozměrů. Důraz na vojenskou sílu se později promítl i do preventivní války, prostřednictvím které dle neokonzervativců mohou USA z diktátorských režimů učinit liberální demokracie a získat si respekt nejen nepřátelských režimů, ale i svých spojenců. (Cooper, 2011, s. 150) Neokonzervativci, např. Kagan a Kristol (1996, s. 20), se kromě udržení si vojenské převahy soustředí i na udržení hegemonního postavení USA v rámci mezinárodního uspořádání a jsou přesvědčení, že USA by měly být vnímány jako světové impérium. Kromě důrazu na americkou hegemonii se neokonzervatismus vyznačuje i unilateralismem a nedůvěrou v mezinárodní organizace. (Cooper, 2011, s. 40-41) Principy neokonzervatismu blíže charakterizují v podkapitole 1.2

Zvolení Baracka Obamy americkým prezidentem předznamenalo posun od neokonzervatismu k liberalismu. (Lynch, 2014, s. 41) Ještě během prezidentské kampaně však nebylo zcela jasné,

jakým ideologickým směrem se bude Obama v případě svého vítězství ubírat. V průběhu prezidentské kampaně se vyjadřoval jako pragmatik, jeho agenda však byla postavena na teoretických základech tradičního liberalismu. (Renshon, 2012, s. 45) Navzdory své pověsti pragmatika, se Obama ještě před svým zvolením do prezidentského úřadu stal jedním z nejvíce liberálně smýšlejících senátorů. Liberalismem byl Obama ovlivněn i po zvolení do prezidentského úřadu – od počátku svého působení v Bílém domě kladl velký důraz na spolupráci se státy, které byly do té doby vnímány jako nepřátelé USA (např. Írán) a zdůrazňoval význam mezinárodních organizací, přičemž vyzdvihoval zejména užitečnost Organizace spojených národů (dále jen OSN). (Lynch, 2014, s. 42) Jako o prezidentovi, jenž jednoznačně vychází z liberální ideologie, o něm mluví i skupina politologů, kteří sestavili tzv. DW-Nominate žebříček (žebříček prezidentů sestavený na základě jejich veřejné podpory návrhů, které byly projednávány v Kongresu). (Cilliza, 2014)

Liberalismus je Paulem Starrem (2007b, s. 34), autorem článku *Why Liberalism Works?*, definován jako souhrn myšlenek či hnutí, které se v minulosti vymezovaly vůči feudalismu, absolutní monarchii, kolonialismu a komunismu. V průběhu historie se zároveň vyvíjely různé směry liberalismu. Klasický liberalismus kladl důraz zejména na osobní svobodu, nezávislost a dodržování právních norem. Sociální liberalismus, jehož základy byly položeny ve 20. století v Anglii, se zaměřoval především na osobní rozvoj a růst. Neoliberalismus, který se vyvinul ve druhé polovině 20. století, zdůrazňoval zejména výhody konkurenčního trhu. (Freedman, 2015, s. 2) V rámci neoliberalismu (někdy také označovaného jako neoliberální institucionalismus) se jeho zastánci zabývali i rolí mezinárodních organizací v mezinárodních vztazích a spolupraci mezi jednotlivými státy. (Keohane, 1989, s. 1-2)

Obecně se liberalismus vyznačuje vírou, že v mezinárodních vztazích může existovat mír a že válka je nepřirozená. Ve svých textech Kant (1784, s. 58) například tvrdí, že největší zlo, které lidstvo sužuje, pochází z válek. Kromě podporování mírových vztahů mezi jednotlivými státy je liberalismus charakteristický i svým pozitivním vnímáním mezinárodních organizací. Dle Keohanea (1988, s. 393) jsou mezinárodní organizace ve světové politice všudypřítomné a mají potenciál usnadnit spolupráci v mezinárodních vztazích. Jedním z hlavních rysů liberalismu je i snaha o navázání spolupráce mezi jednotlivými státy (v ideálním případě by měla existovat dokonalá spolupráce v rámci celé lidské společnosti, která by se vyvíjela bez vzájemných rozporů). (Von Mises, 1985, s. 105) Liberalismus se zároveň vyznačuje i svým opatrným přístupem k používání vojenské síly.

Liberálové (MacMillan, 2004, s. 186; Rawls, 1999, s. 91; Starr, 2007, s. 17-18) se obecně shodují na tom, že vojenská síla by měla být použita především v rámci sebeobranu.

V podkapitole 1.3 se budu zabývat jednotlivými principy liberalismu (snaha o mírové vztahy mezi státy, odmítání války, podpora mezinárodních institucí, podpora kooperace a rozvážené používání vojenské síly).

1.2 Principy neokonzervatismu

Na základě prostudované literatury jsem vymezila principy neokonzervatismu, mezi které řadím šíření demokracie ve světě (např. Kagan, 1997; Muravchik, 1992; Fukuyama a McFaul, 2007), snahu o udržení hegemonního postavení USA v rámci mezinárodního uspořádání (např. Kristol a Kagan, 1996; Krauthammer, 1990/91), nedůvěru v mezinárodní organizace (např. Krauthammer, 1990/91; Muravchik, 1996), unilateralismus (např. Krauthammer, 1990/91, 2001, 2002/03; Muravchik 1996) a důraz na vojenskou sílu (např. Krauthammer, 1990/91; Kagan a Kristol, 1996; Yan 2010, Muravchik, 1996).

Šíření demokracie

Neokonzervatismus se kromě přesvědčení o demokracii jakožto ideální formě vládnutí, vyznačuje snahou šířit liberální demokracii a její principy v nedemokratických státech. Šíření demokracie považují neokonzervativci za součást národní ideje, která je založena na víře, že pouze v demokratickém státě mohou být respektována občanská a politická práva. Přívrženci neokonzervatismu proto zastávají názor, že by USA měly převzít nejen roli propagátora, ale především roli šířitele demokratických hodnot ve světě. (Cooper, 2011, s. 72) Podobný postoj k šíření demokracie zastává i Robert Kagan (1997, s. 26), který se domnívá, že USA nemohou zaujmout nestranný nebo neutrální postoj k demokracii a jejím základním hodnotám (pokud by se tak stalo, USA by dle jeho názoru popřely svou vlastní podstatu, národní hodnoty i své poslání).

Myšlenku, že by USA měly šířit demokracii ve světě, převzal i Joshua Muravchik (1992, s. 221), který se domníval, že by mezi hlavní priority zahraniční politiky USA po studené válce mělo patřit šíření demokratických hodnot a principů. Svou pozornost tehdy upřel na Čínu a Sovětský svaz, kde dle jeho názoru měly USA jedinečnou možnost vynaložit své síly k tomuto účelu: „*V Číně i v Sovětském svazu se staré struktury otřásají v základech a demokracie je jedno z možných vyústění. Toto je pro náš národ jedinečná příležitost. Selhání v pokusu vynaložit všechny síly k zajištění tohoto výsledku by bylo neodpuštělné.*“ (Muravchik, 1992, s. 227) Stejně tak i Francis Fukuyama a Michael McFaul (2007, s. 2-3)

v článku *Should Democracy Be Promoted or Demoted?* podporují demokratizaci a šíření demokracie – společně zastávají názor, že nastolení demokratických režimů v jednotlivých státech přispívá k prosazování a hájení amerických bezpečnostních zájmů.

Při šíření demokracie neokonzervativci vychází z teorie demokratického míru, dle které jsou liberální demokracie ovlivněny pacifismem a jsou mírumilovnější při jednání mezi sebou navzájem než při jednání s jinými režimy. Demokratické politické uspořádání a liberální hodnoty dle neokonzervativců vedou nejen k mírumilovným státům, ale i k mírumilovnému smýšlení jejich občanů. (Cooper, 2011, s. 93-94) Názor o mírumilovnosti demokracií sdílel i Charles Krauthammer (2004), který ve svém článku prohlásil: „*Demokracie jsou přátelštější ke Spojeným státům americkým, méně agresivní k sousedním státům a více inklinují k míru.*“

Kvůli svému záměru šířit demokracii ve světě bývá neokonzervatismus kritizován například postmoderními teoriemi, které nesouhlasí s tvrzením, že by demokracie byla univerzálně platná nebo vytoužená forma vlády. Postmodernisté se zároveň domnívají, že demokracie je kulturně zakořeněná a že společnosti s jiným kulturním pozadím mají právo vybrat si ve své zemi formu vládního zřízení dle vlastního přání, aniž by jim jiné státy cokoli vnucovaly. (Fukuyama a McFaul, 2007, s. 5) Stejně tak i Samuel Huntington (1993, s. 32), který také kritizuje myšlenku šíření demokracie, je přesvědčen, že demokracie je produkt západní společnosti, který nemusí být vždy pozitivně přijímán v jiných regionech světa a může být spíše zdrojem konfliktů mezi muslimskými a západními zeměmi.

Hegemonie

Neokonzervativci věří, že USA mají morální povinnost šířit své demokratické hodnoty a principy napříč jednotlivými státy. Zároveň jsou přesvědčení, že americký národ by si měl udržet své výsadní mocenské postavení, které mu zaručuje status všeobecně přijímaného hegemonu. Zastánci neokonzervatismu za tímto účelem rozpracovali strategii zahraniční politiky, která je založena na principu tzv. benevolentní hegemonie. Jejím cílem je zajistit dominantní převahu USA prostřednictvím posilování jejich bezpečnosti, podporování spřátelených států, prosazování svých zájmů a obhajování svých hodnot. (Kristol a Kagan, 1996, s. 20) Donald Kagan i Irving Kristol (1996, s. 20), hlavní přívrženci této myšlenky, v článku *Toward a Neo-reaganite Foreign policy* uvádějí: „*Po porážce tzv. evil empire, mají Spojené státy americké strategickou a ideologickou převahu. Hlavní prioritou Spojených států amerických by mělo být zachování této převahy posílením americké bezpečnosti,*

podporováním svých přátel, plněním svých zájmů a prosazováním svých principů ve světě“. Dle Kagana a Kristola (1996, s. 21-23) je americká hegemonie jedinou možnou obranou proti narušení mezinárodního míru, přičemž prioritou USA by mělo být udržení si této pozice hegemonu i do budoucna. Kagan a Kristol ve výše uvedeném článku zároveň tvrdí, že většina velmocí je spokojena s hegemonním postavením USA a většina z nich upřednostňuje americkou hegemonii před jinými alternativami. Představa, že USA mají všechny předpoklady k tomu být tím „správným hegemonem“ plyne především z přesvědčení o americké výjimečnosti, na kterou se USA odkazují i při provádění intervencí v jiných státech. (Spence, 2016, s. 107-108).

Idea benevolentního hegemonu, která vychází z myšlenky, jež rozpracoval Charles Krauthammer (1990/91, s. 33) ke konci studené války, kdy dle jeho mínění měly USA všechny předpoklady k tomu, aby řídily unipolární svět a nastavovaly pravidla, dle kterých se bude svět řídit, je často kritizována zejména odpůrci neokonzervatistického proudu. USA vnímají spíše jako imperiální mocnost, která se snaží zajistit a rozšířit svoji nadvládu ve svůj prospěch nebo ve prospěch americké vládnoucí elity prostřednictvím předstíraného zájmu o lidská práva a demokracii. V publikaci *Empire's Law: The American Imperial Project and the "War To Remake the World"* zastává její autorka obdobný názor: „*Lidská práva jsou využívána jako ospravedlnění pro válku... pro zabezpečení americké vlasti a zajištění ještě širšího dosahu americké moci ve světě.*“ (Bartholomew, 2006, s. 3-4)

Nedůvěra v mezinárodní organizace

Neokonzervativci se domnívají, že mezinárodní organizace, zejména OSN, nejsou schopné jednat rychle a efektivně v naléhavých případech, která vyžadují okamžitá řešení. (Johnson, 2007, s. 285). Richard L. Armitage, který zastává podobný názor, prohlásil, že OSN je schopná vytvářet pouze slabá mezinárodní pravidla a slouží spíše jako platforma pro vedení mezinárodních jednání. (Armitage, 1994 cit. podle Muravchik, 1996, s. 82) Podobný názor zastával i Krauthammer (1990/91, s. 25), který prohlásil, že OSN je „*garantem ničeho*“ a „*je o ní těžké říct, že vůbec existuje*“ a Muravchik, který hovoří o OSN jako o „*zkrachovalé instituci*“, která byla nejen během studené války, ale i po ní neschopná udržet světový mír (USA dle Muravchika na rozdíl od OSN udržovaly od roku 1945 mír v Evropě a z části i v Asii). (Johnson, 2007, s. 284) Muravchik se mimo jiné domnívá, že OSN svými formálními postupy de facto škodí nejen USA, ale zejména světovému míru, který je stále závislý především na americké moci a síle. Americká síla je dle jeho názoru přirozeně omezená názory a postoji ostatních států, OSN však navíc USA svazuje ještě

svými „*umělými restrikcemi*“ a uděluje právo veta dalším čtyřem státům, které zdaleka nemají takovou moc a nedisponují takovou vojenskou silou jako USA. Muravchik zároveň podotýká, že ačkoliv OSN výrazně omezuje používání americké vojenské síly, nenabízí místo ní žádnou jinou vhodnou alternativu a jejím zatím dosavadním největším přínosem pro mezinárodní mír bylo uložení sankcí v případě neoprávněného použití vojenské síly (například v případě Kuvajtu). (Muravchik, 1996, s. 82)

Dle Hendy C. G. Spence (2016, s. 104-105) jsou neokonzervativci kritičtí k mezinárodním organizacím, zejména k OSN a k Mezinárodnímu soudnímu dvoru, mimo jiné i z toho důvodu, že nepožadují dodržování požadavků, které na jednotlivé státy kladou a tzv. darebácké státy, které představují pro svět nebezpečnou hrozbu, je často ignorují. Neokonzervativci i z tohoto důvodu upřednostňují unilateralismus před spoluprací v rámci mezinárodních organizací, přičemž jsou při uplatňování tohoto unilaterálního jednání přesvědčení, že zájmy USA se shodují se zájmy celého světa.

Zastánci neokonzervatismu nejsou kromě mezinárodní spolupráce v rámci OSN nakloněni ani multilaterální kooperaci. Krauthammer (1990) se například ve své esejí *Can America stand alone* domníval, že kolektivní akce a multilateralismus jsou problematické z důvodu ztížené spolupráce při větším počtu kooperujících členů. Ve své esejí Krauthammer prohlásil: „*Čím více spolupracujících partnerů máte, tím méně toho ve skutečnosti zrealizujete.*“

Unilateralismus

Útoky z 11. září představovaly pro USA novou hrozbu a vyžadovaly okamžitou reakci. Jako odpověď na tyto útoky byla v roce 2002 zveřejněna NBS, ve které USA nevyklučovaly ani unilaterální jednání. (NBS, 2002, s. 6) Unilaterální jednání zastával v roce 2001 například i Krauthammer (2001), který se inspiroval myšlenkou Ronalda Rumsfelda, jenž byl přesvědčen, že koalice mohou být proměnlivé. Krauthammer (2001) ve svém článku prohlásil: „*Přizveme k sobě přátele, pokud je najdeme nebo pokud je budeme potřebovat. Nakonec to jsme ale stejně my, kdo rozhoduje.*“

Neokonzervativci byli již po studené válce přesvědčení, že by USA v případě nutnosti měly jednat unilaterálně. Muravchik (1996, s. 2-3 a 168) například zastával názor, že by se USA neměly zdrážet převzít vedení, jelikož pokud nezačne konat „vedoucí stát“, nezačne jednat žádný stát. Muravchik zároveň tvrdil, že zkušenosti dokazují, že multilaterální rozhodování zřídka kdy dospěje v rozhodnou akci, která by se svým výsledným efektem dala srovnávat

s akcí zahájenou jedním státem s vůdčím postavením. Stejně tak i Krauthammer (1990/91, s. 25-26), zastával názor, že USA by se neměly zdrážhat jednat unilaterálně. Ve svém článku *The Unipolar Moment* kritizoval snahu Američanů jednat pouze v souladu s názorem mezinárodního společenství a po udělení souhlasu Rady bezpečnosti Organizace spojených národů (dále jen RB OSN): „*Nechápu, proč by mělo Američanům záležet na tom, jestli získaly souhlas Rady bezpečnosti...*“ Ve svém pozdějším článku Krauthammer (2002/03, s. 17) upřesňuje princip unilaterálního jednání. Dle jeho názoru unilateralismus neznamena jednat za všech okolností výhradně samostatně, ale naopak spolupracovat s ostatními státy, které jsou ochotny podpořit daný stát v jeho jednání (připomíná, že žádný zastánce unilateralismu by neodmítl například podporu RB OSN při invazi do Iráku).

Unilaterální jednání, které neokonzervativci podporují, bývá také často kritizováno. Nye (2002, s. 158) například zastává názor, že unilaterální jednání může USA spíše uškodit a že multilaterální akce mohou naopak přispět k dosažení dlouhodobých amerických cílů.

Důraz na hard power

Neokonzervativci kladli důraz na vojenskou sílu již během studené války, kdy považovali za nutné disponovat vojenskou převahou nad tehdejším Sovětským svazem. Po studené válce chtěli zastánci neokonzervatismu prostřednictvím této vojenské převahy udržet nově nastolený mezinárodní systém a zabránit vzniku multipolárního světa. (Cooper, 2011, s. 100) Podobný postoj k vojenské síle zastával například i Krauthammer (1990/91, s. 33), který po studené válce tvrdil, že by USA měly využívat svou sílu zejména k zachování a řízení unipolárního světa.

Dle Kagana a Kristola (1996, s. 23) závisela na americké vojenské síle nejen bezpečnost USA, ale i mezinárodní mír, který by dle nich mohl být ohrožen, pokud by USA ztratily své hegemonní postavení, k jehož udržení potřebovaly vojenskou převahu. Kromě udržení si vojenské převahy, která měla zabránit narušení mezinárodní stability a předejít válečnému konfliktu, neokonzervativci také podporovali aktivní využívání vojenské síly k prosazování svých strategických zájmů. (Cooper, s. 125) Zatímco mezi strategické zájmy neokonzervativci řadí zachování unipolárního rozdělení světa s dominantním postavením USA, za zájem s nižší prioritou považují šíření demokracie, které by dle nich mělo být podporováno primárně nevojenskou cestou. (Yan, 2010, s. 5) Tento názor zastával například Muravchik (1996, s. 163), dle kterého by USA měly používat vojenskou sílu

pouze za účelem ochrany zájmů USA: „...pouze ve výjimečných případech bychom měli používat vojenskou sílu k ochraně našich hodnot. Vojenská síla by měla být používána v případě, že jsou naše zájmy ohroženy.“ Mezi tyto zájmy Muravchik (1996, s. 163) řadí zejména bezpečnostní otázky týkající se nejen obrany USA, ale i jejich spojenců (naopak ekonomické zájmy by dle Muravchika neměly být prosazovány prostřednictvím americké vojenské síly).

I po invazi v Iráku byli neokonzervativci přesvědčení, že díky vojenské síle mohou USA dosahovat svých strategických zájmů, aniž by americká vojenská síla byla pro okolní svět nebezpečná. (Cooper, 2011, s. 125)

1.3 Principy liberalismu

Na základě prostudované literatury jsem vymezila principy liberalismu, mezi které řadím snahu o mírové uspořádání mezi jednotlivými státy (např. Kant, 1795; Owen, 1997; Doyle, 2012), averzi k válkám (např. Kant, 1983; MacMillan, 1998; Rosato, 2003), pozitivní vnímání mezinárodních organizací (např. Keohane, 1988, 1989; Keohane a Martin, 1995), snahu o kooperaci (např. Keohane 1984, 1988; Von Mises, 1985) a rozvážné používání vojenské síly (např. Greener, 2003; Starr, 2007; Frost, 2002).

Mír

Mezi základní principy liberalismu se řadí snaha o mírové uspořádání mezi jednotlivými státy. Liberálové v souvislosti s mírovým uspořádáním hovoří o tzv. zóně míru, která postupně vznikla na počátku 18. století, kdy se utvořily první skutečně liberální režimy v rámci mezinárodních vztahů. Tato zóna míru byla později Immanuelem Kantem označena za tzv. mírovou unii neboli federaci míru. (Doyle, 2012b, s. 57) Kant (1795) se ve svém spisu *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch* věnuje myšlence šíření míru mezi státy, které by ze své podstaty směřovalo k dosažení věčného míru a ke vzniku mírové unie, která by vedla k ukončení všech válek ve světě. Tato mírová unie by měla být dle Kanta založena na myšlence federality, která by státům zajistila zachování svobody, suverenity a autonomie.

John M. Owen (1997, s. 5), autor publikace *Liberal peace, liberal war: American politics and international security*, je přesvědčen, že mír je v mezinárodních vztazích nepostradatelný, liberální státy jsou mírumilovnější a důvěryhodnější a blízké vztahy s dalšími liberálními státy podporují liberální instituce v jednotlivých státech. John M. Owen se zároveň domnívá, že státy, které nejsou založeny na liberálních hodnotách, jsou pro

liberální státy hrozbou a blízké vztahy s nimi mohou narušit jejich vnitřní systém (dle Owena liberální státy s těmito neliberálními nevylučují možnost konfliktu). Rozpory se však státy, které vychází z liberálních hodnot, snaží řešit primárně pomocí mezinárodních organizací.

Liberálové, například Michael Doyle (2012a, s. 7), nevnímají mezinárodní vztahy jako homogenní prostor, kde se jednotlivé státy nachází ve válečném stavu, nýbrž jako heterogenní prostor, kde se snoubí válka s mírem, přičemž zastánci liberalismu doufají, že v budoucnu by mohlo být dosaženo globálního míru a válka by se tak z mezinárodních vztahů mohla vytratit. Díky míru, ve kterém se státy založené na liberálních hodnotách nachází, se liberální společnosti primárně nezaměřují na boj o moc, ale soupeří v jiných oblastech. Státy se snaží například dosáhnout vyšší míry vyspělosti nebo kulturního bohatství, přičemž možnost války za účelem dosažení těchto cílů zcela vylučují.

Averze k válce

Válka je dle liberálů nepřirozená a iracionální. Ve svých textech Kant (1983, s. 58) tvrdí, že největší zlo, které lidstvo sužuje, pochází z válek a zároveň dodává, že k vynucování si svých práv prostřednictvím válek a ani k válkám samotným, by nemělo docházet (Kant cit. podle Orend, 2000, s. 43). Podobný názor zastával i Joseph Schumpeter (2007, s. 19), který tvrdil, že zbrojení předznamenává válku a každá válka je „potomkem“ jiné války.

Dle Johna MacMillana (1998, s. 13), liberálové odmítají přijmout válku jako přirozenou nebo dokonce nezbytnou součást mezinárodních vztahů. Liberálové dle Scotta Burchilla (2005, s. 59) vnímají válku jako rakovinu, kterou je však lidstvo schopné vyléčit pomocí demokracie a volného obchodu. Demokratické procesy a instituce jsou dle zastánců liberalismu schopné potlačit moc vládnoucí elity a omezit tendenci k násilí, zatímco volný obchod stírá hranice mezi jednotlivci a spojuje je do jedné komunity. Tento názor sdílel i John Stuart Mill (1848, s. 453), který tvrdil, že volný obchod přispívá k posilování a prohlubování osobních zájmů jednotlivců, které jsou v rozporu s válkou či konflikty mezi státy.

Myšlenka, že demokracie zamezuje vzniku válek, byla rozpracována i v rámci teorie demokratického míru, dle které demokratické státy mezi sebou neválčí, jelikož společně sdílejí nejen hodnoty, ale i demokratické principy a instituce. (Rosato, 2003, s. 1) Bruce Russett (1993, s. 82) zastává názor, že nahrazení autoritářských režimů demokratickými režimy s demokratickými institucemi a hodnotami může vést k nastolení mezinárodního míru. Přívržencem tohoto názoru je i John M. Owen (1994, s. 89), který zdůrazňuje,

že liberalismus je základním stavebním kamenem liberálně-demokratického státu, ve kterém liberální principy spolu s demokratickými procesy zabraňují vzniku válek. Dle Owena mír mezi demokraciemi vychází z liberálních myšlenek, které jsou založeny na odmítání válek a demokratické instituce pak dohlíží na to, aby byly tyto myšlenky implementovány do praxe.

Ačkoliv státy založené na liberálních hodnotách a myšlenkách jsou obecně liberály vnímány jako více pacifistické než státy, jejichž základy vychází z jiných teorií mezinárodních vztahů, ne vždy liberální státy zaujmou výhradně mírumilovný postoj k neliberálním státům. John MacMillan (1998, s. 14), autor publikace *On Liberal Peace: Democracy, War and the International Order*, tvrdí, že panuje obecný konsensus, že si státy vycházející z liberalismu jakožto teorie mezinárodních vztahů navzájem válku nevyhlásí, avšak ve vztahu k ostatním státům válku nevylučují a mají tendenci vést válečné konflikty ve stejné míře jako státy, které nejsou založeny na liberálních myšlenkách. S tímto názorem z části souhlasí také Rawls, který však tvrdí, že státy, které vycházejí z liberálních myšlenek, zahájí válku s jiným státem pouze v případě sebeobrany nebo za účelem ochrany lidských práv: „...*existuje menší pravděpodobnost, že se liberální společnosti zapojí do války, výjimka nastává v případě legitimní sebeobrany (nebo obrany jejich legitimních spojenců) nebo v případě intervence, která je vedena za účelem ochrany lidských práv.*“ (Rawls, 1999, s. 49)

Mezinárodní instituce

Klasičtí liberálové (Bentham, Kant a Mazzini) věřili, že mezinárodní organizace snižují nejistotu v mezinárodních vztazích, zvyšují vzájemnou důvěru mezi jednotlivými státy a aktivně přispívají k mezinárodní spolupráci a mezinárodnímu míru. (Doyle a Recchia, 2011, s. 1436-1437) Podobný názor zastávají i přívrženci liberálního institucionalismu, kteří se domnívají, že mezinárodní organizace poskytují informace, umožňují jednotlivým státům kontrolovat, zda ostatní státy dodržují své závazky a zároveň podporují aktivity, které by jinak byly obtížně dosažitelné (například mohou zprostředkovat vyjednávání mezi dvěma státy, které by za jiných okolností spolu nejednaly). (Keohane, 1989, s. 2-5) Přívrženci liberálního institucionalismu jsou zároveň přesvědčení, že navzdory anarchickému prostředí v mezinárodních vztazích mohou státy kooperovat, přičemž této mezinárodní spolupráce lze dosáhnout prostřednictvím mezinárodních organizací, které spolupráci usnadňují. (Grieco, 1988, s. 486)

Bruce Russett, který je také přesvědčen, že mezinárodní organizace přispívají k mezinárodní spolupráci, se zároveň domnívá, že členství v mezinárodních organizacích přispívá i k mezinárodnímu míru a bezpečnosti. Společně s Jonem Pevehousem prokázal, že určité typy mezinárodních organizací (zejména organizace s členstvím založeném na demokracii) výrazně přispívají k nastolení míru mezi jednotlivými členy. Russett zároveň dokázal, že členové v tomto typu mezinárodních organizací upřednostňují mírové řešení konfliktů (např. mediaci) a zasazují se o přijetí nových norem, které regulují vztahy mezi členy a vedou k posílení vzájemné důvěry. Mezinárodní organizace dle Russetta zároveň snižují nejen riziko vzniku ozbrojeného konfliktu, ale i riziko vzniku vzájemných konfliktů, které by později mohly vyústit v ozbrojený konflikt. (Pevehouse a Russett, 2006, s. 969-1000)

Myšlenku, že mezinárodní organizace mohou zabránit válce a přispět k míru, obhájí i Robert O. Keohane a Lisa L. Martin (1995, s. 50) v článku *The Promise of Institutional Theory*. Dle Keohane (1988, s. 393) jsou mezinárodní organizace ve světové politice nepostradatelné a mají potenciál usnadnit spolupráci v rámci mezinárodních vztahů (bez mezinárodních organizací by byly vyhlídky celé lidské společnosti značně nejisté). Bez spolupráce bychom podle Keohane byli „ztraceni“ a bez mezinárodních organizací by byla mezinárodní spolupráce velmi obtížná, ne-li nemožná. Dle Keohane (1984, s. 92-95) mezinárodní organizace přispívají ke spolupráci i tím, že poskytují dostatek informací – jednotlivé státy tak získávají informace o úmyslech ostatních států, čímž dochází ke snížení nejistoty v mezinárodních vztazích a k odstranění jedné ze základních překážek pro spolupráci.

Kooperace

Cílem liberalismu je dosáhnout míru, přičemž jedním z jeho hlavních rysů je snaha o navázání spolupráce mezi jednotlivými státy. Podstatou liberalismu je zachování a prohlubování spolupráce mezi jednotlivými státy, která by měla vést k jejich vzájemným mírumilovným vztahům. V ideálním případě by měla existovat dokonalá spolupráce v rámci celé lidské společnosti, která by se vyvíjela mírumilovně a bez vzájemných rozporů. (Von Mises, 1985, s. 105)

Kooperaci v rámci mezinárodních vztahů prosazovali i liberální institucionalisté, kteří věřili, že mezinárodní organizace zvyšují pravděpodobnost kooperace mezi státy. (Jervis, 1999, s. 53-54) Mezi liberální institucionalisty se řadí například Keohane (1984, s. 51-52), který tvrdí, že státy jsou ochotné spolupracovat, pokud jsou přesvědčeny, že strategie

jiných států jim umožní dosáhnout svých vlastních zájmů: „*K mezinárodní spolupráci dochází, pokud je na strategii jednoho státu nahlíženo ostatními státy jako na nástroj, který usnadňuje dosažení jejich vlastních cílů.*“ Mezinárodní spolupráce dle Keohanea (1988, s. 380-381) nemusí být nutně spojená s altruismem, idealismem, identickými zájmy nebo sdílenými hodnotami (ačkoliv uvedené faktory usnadňují spolupráci, případně mohou vést ke spolupráci, nemusí být nutnou podmínkou pro spolupráci). V souvislosti se spoluprací je nutné brát v potaz i riziko neshody a neúspěchu, ke kterému v rámci ní může dojít. Dle Keohanea je nutné uvědomit si křehkost spolupráce a nepropadat jejímu realistickému pojetí, které pracuje s hypotézou, že mezinárodní vztahy jsou neustálým soubojem jednotlivých aktérů o moc, kde je vzájemný konflikt nevyhnutelný. Keohane (1984, s. 53) je přesvědčen, že se státy v rámci spolupráce snaží předejít reálnému či potenciálnímu konfliktu – spolupráce neznamena absenci konfliktu, nýbrž včasnou reakci na potenciální nebo reálný konflikt, přičemž bez hrozby či rizika konfliktu nemají státy mnohdy důvod spolupracovat.

Keohane (1984, s. 75-84) zároveň objasňuje, proč je dosažení spolupráce v anarchickém prostředí obtížné. Přestože státy mají společné zájmy, ke vzájemné spolupráci nedochází, jelikož má stát obavy, že ostatní státy nebudou dodržovat předem stanovené podmínky a jeho snaha o dosažení společného cíle tak bude zmařena. Dle Keohanea však mohou státy tuto situaci za určitých podmínek překonat. Ke splnění těchto podmínek dochází například tehdy, když jednotlivé státy navzájem dlouhodobě a opakovaně spolupracují nebo když mají možnost se navzájem sledovat a posuzovat své úmysly a chování (důsledky anarchického prostředí v mezinárodních vztazích tak mohou být překonány, pokud mají jednotlivé státy o sobě navzájem dostatek informací). Dostatek informací dle Keohanea (1984, s. 92-95) poskytují i mezinárodní organizace, které odstraňují z mezinárodních vztahů nejistotu a tím přispívají ke spolupráci mezi jednotlivými aktéry mezinárodních vztahů.

Rozvážné používání vojenské síly

Liberálové preferují řešení rozporů spíše mírovou cestou, a ačkoliv se vyhýbají vojenské síle, obzvlášť pokud by její použití mělo rozpoutat válku mezi státy, v jistých situacích ji zcela nevylučují. (Greener, 2007, s. 299) Typickým příkladem je sebeobrana, kdy jsou liberálové odhodláni bránit svůj stát založený na liberálních hodnotách a jsou připraveni v rámci sebeobrány vstoupit i do války. (MacMillan, 2004, s. 186) Do války v rámci sebeobrány mohou liberální státy dle Rawlse (1999, s. 91) vstoupit za účelem ochrany

základních svobod svých občanů a institucí (státy založené na liberálních hodnotách by však neměly zahájit válku proti jinému státu za účelem získání nadvlády nad ostatními státy, dosažení ekonomických výhod nebo zmocnění se přírodních zdrojů). Paul Starr (2007a, s. 17-18) také nevylučoval použití síly v rámci sebeobrany, zároveň se však domníval, že její nadměrné používání může oslabit bezpečnost státu. Právě nadměrnému až autoritářskému využívání síly se snaží liberálové dle Starra vyhnout. Mervyn Frost (2002, s. 124) zároveň zastával názor, že vojenská síla by měla být použita jako poslední možnost (poté, co veškeré předchozí pokusy selžou) nebo jako odpověď na přímý útok s cílem zničit demokratické uspořádání státu.

Obecně se liberálové shodují na tom, že liberální stát může v rámci své sebeobrany zahájit i preemptivní útok, pokud mu hrozí bezprostřední nebezpečí (tento zásah v rámci sebeobrany však musí být proporcionální vzhledem k bezprostřednímu nebezpečí, které danému státu hrozí). Preventivní útoky v rámci sebeobrany, na rozdíl od těch preemptivních, však liberálové příliš neuznávají, jelikož se neshodují s liberálními principy – liberálové zastávají názor, že by vojenská síla měla být použita až v krajním případě, kdy není jiná možnost. Preventivní akce zahájené za účelem ochrany lidských práv nebo jiných liberálních hodnot získávají dle liberálů částečnou legitimitu, přesto se však zastánci liberalismu snaží těmito preventivním akcím vyhnout. (Greener, 2007, s. 302)

Zatímco v názorech na použití síly v případě sebeobrany se liberálové shodují, na použití vojenské síly za účelem zahájení vojenské intervence se jejich názory liší. V rámci názorů na vojenskou intervenci lze liberální teorii rozdělit na dva proudy – kosmopolitní intervencionisty a liberální internacionalisty. Kosmopolitní intervencionisté jsou přesvědčení, že jakýkoliv stát, který disponuje dostatečnými vojenskými kapacitami, má morální povinnost je využít za účelem zahájení vojenské intervence proti státu, který systematicky porušuje lidská práva a tyranizuje své obyvatelstvo. Naopak liberální internacionalisté kladou velký důraz na vnější svrchovanost státu a nepodnikání vojenských intervencí. (Doyle a Recchia, 2011, s. 1438) Novodobí liberální internacionalisté, například Michael Walzer (2006, s. 101-107) a John Rawls (1999, s. 79-80) schvalují humanitární intervence, které jsou podniknuty za účelem ukončení vážného porušování základních lidských práv (například v případě genocidy).

1.4 Strategické zájmy USA v blízkovýchodním regionu

USA měly v oblasti Blízkého východu vliv už od 50. let 20. století a po studené válce se jejich postavení v tomto regionu ještě více upevnilo – nezdá se, kdy měly dokonce stejný vliv na rozhodovací procesy jako lokální autority regionálních států. V návaznosti na tento politický vliv začala americká vláda po studené válce podporovat i používání tradiční hard power k prosazování svých zájmů v regionu (Litwak, 2002 cit. podle Baxter a Akbarzadeh, 2008, s. 2) Mezi strategické zájmy, které USA v tomto regionu mají, patří ropa, zabránění šíření jaderných zbraní, boj proti terorismu, udržení bezpečnosti Izraele a podpora demokracie. Americký přístup k prosazování těchto zájmů byl v mnoha směrech přínosný (například zastrášení nepřátel nebo formování a posilování aliancí bylo leckdy úspěšné), zároveň však přispěl ke zhoršení vnitřních problémů v jednotlivých státech a k antiamerickým náladám v blízkovýchodním regionu. (Byman a Bjerg Moller, 2016, s. 263)

Jedním z klíčových zájmů USA v blízkovýchodním regionu je ropa. Ropa je také odpověď na otázku, proč se USA v takové míře angažují na Blízkém východě. (Zinn, 2002, kap. 1) Již před druhou světovou válkou se USA rozhodly zaměřit svou pozornost na oblast Blízkého východu z důvodu neustále se zvyšující spotřeby ropy a poptávky ze strany amerických společností, které chtěly nalézt nový zdroj tohoto nerostného bohatství. První kroky k navázání obchodních styků učinily právě americké soukromé společnosti, které nepřímo přivedly USA do oblasti Blízkého východu. (Covarrubias, 2007, s. xvi) Následně se během druhé světové války americká vláda rozhodla stát se světovou velmocí, která bude kontrolovat zásoby ropy na Blízkém východě (Zinn, 2002, kap. 1) – i za tímto účelem se tehdy sešel Roosevelt se Saudem ze Saudské Arábie a uzavřeli společně tajnou dohodu, která spočívala v poskytování vojenské ochrany Saudské Arábii výměnou za spolehlivé dodávky ropy. (Crethi Plethi, 2010) Později v 80. letech tehdejší americký prezident, Jimmy Carter (1980), prohlásil, že jakýkoliv pokus o získání kontroly nad Perským zálivem bude považován za útok na zájmy USA a každý takový pokus bude potlačen všemi nezbytnými prostředky včetně vojenské síly, pokud to bude zapotřebí. USA bývají v současnosti kritizovány za trvalou přítomnost amerických vojsk na území Blízkého východu, která vyvolává domněnku, že USA zde musí chránit životně důležité zájmy země. Donald M. Snow (2016, s. 86), autor publikace *The Middle East, oil, and the U.S.* si však pokládá otázku, jaké konkrétní životně důležité zájmy zde USA chrání kromě trvalého přístupu k zásobám ropy.

V oblasti Blízkého východu mají USA kromě trvalého přístupu k ropě i jiné zájmy, mezi které se řadí například boj proti proliferaci jaderných zbraní. USA se neobávají pouze potenciálního konfliktu na Blízkém východě v důsledku rozšíření jaderných zbraní mezi blízkovýchodními státy, ale i zneužití jejich nově nabyté výhody k ohrožení amerických zájmů v tomto regionu (například trvalého přístupu k ropě). Za jednu z největších hrozeb považují USA zmocnění se jaderných zbraní íránským režimem. USA se obávají, že by případné zmocnění se jaderné zbraně Íránem mohlo vést ke zvýšení jeho agresivity vůči ostatním státům, která by byla dána jeho převahou v regionu (jaderné zbraně v Íránu by navíc mohly působit zastrašujícím dojmem a okolní státy by se v případě potřeby mohly zdráhat použít proti Íránu konvenční zbraně). V případě vyvinutí jaderné zbraně Íránem navíc hrozí, že v ostatních státech, především Saudské Arábii, Turecku nebo Egyptě, dojde k tzv. reakční proliferaci neboli snaze o získání jaderné zbraně také (Byman a Bjerg Moller, 2016, s. 276), což by později mohlo vést k soupeření v jaderném zbrojení nebo ke konfliktu mezi Íránem a ostatními blízkovýchodními státy. (Barnes a Bowen, 2015, s. 12)

Mezi americké zájmy na Blízkém východě, patří i bezpečnost Izraele, která byla přibližně od roku 1960, kdy USA s Izraelem navázaly velmi blízké vztahy, označována jednotlivými vládami napříč politickým spektrem za jeden z národních zájmů USA. (Byman a Bjerg Moller, 2016, s. 277) Blízké vztahy s Izraelem trvají dodnes, což dokazuje i skutečnost, že USA v současnosti poskytuje Izraeli zejména finanční pomoc a podporují ho i na úrovni politické a diplomatické (například v OSN má Izrael jednoznačnou podporu ze strany USA), přičemž obě země úzce spolupracují i v oblasti vojensko-technologické. Vztahy s Izraelem jsou tak nesporně jedny z nejužších, které Washington s jinými zeměmi udržuje. (Barnes a Bowen, 2015, s. 6)

Spolupráce USA s Izraelem je založená především na boji proti společným nepřátelským státům na Blízkém východě (Iráku, Íránu a v současnosti i čím dál tím více teroristickým skupinám operujících v tomto regionu). Izrael tak představuje na Blízkém východě protiváhu k radikalismu, včetně politického islámu a extremismu. Důvodů, proč USA podporují Izrael, je však mnohem více. Izrael je „ostrovem demokracie“ mezi autoritářskými státy na Blízkém východě – USA tak podporou demokratického Izraele hájí i své vlastní hodnoty. (Byman a Bjerg Moller, 2016, s. 277) Podpora Izraele ze strany USA je také dána početnou domácí židovskou komunitou, která lobuje za Izrael na půdě USA. Jako jeden z důvodů, proč USA podporují Izrael, však bývá uváděna také snaha o udržení stability na Blízkém východě,

jež má zabránit ohrožení strategických zájmů USA (například trvalého přístupu k ropě). (Graeber, 2007, s. 123)

Od teroristických útoků z roku 2001 řadí USA mezi klíčové zájmy na Blízkém východě i boj proti terorismu. V Saudské Arábii a dalších státech Blízkého východu se USA snaží zabránit nejen financování terorismu, ale i podporování džihádistických hnutí. USA vnímají jako největší hrozbu Al-Káidu, Islámský stát v Iráku a Sýrii (dále jen ISIS) a další přidružené teroristické organizace, které mohou na USA zaútočit přímo na jejich území nebo na území jejich spojenců. (Byman a Bjerg Moller, 2016, s. 282)

2. Funkční období George W. Bushe

Během funkčního období George W. Bushe byly vydány NBS 2002 a NBS 2006, ve kterých jsou zřetelné rysy neokonzervatismu, na něž se v rámci první podkapitoly zaměřuji. V dalších podkapitolách zkoumám, zda se principy neokonzervatismu skutečně promítaly i do reálné zahraniční politiky George W. Bushe nebo zda byly tyto principy uplatňovány pouze v deklaratorní rovině (porovnávám deklarované skutečnosti v NBS s reálně prováděnou zahraniční politikou vůči vybraným zemím).

2.1 Rysy neokonzervatismu v Národních bezpečnostních strategiích

Bush krátce po svém zvolení sestavil společně s Dickem Cheneyem, viceprezidentem USA a Donaldem Rumsfeldem, ministrem obrany, zahraničně-politickou agendu, která vycházela z idejí neokonzervatismu. (Hoder, 2009, s. 37; Boot, 2004, s. 46) Z jejich doporučení byla v roce 2002 vydána i NBS, která bývá označována jako Bushova doktrína. (Lepš, 2009, s. 66-67) NBS 2002 je v porovnání s předchozími dokumenty Clintonovy vlády stručnější a je formulována spíše jako akční plán, který má vyzařovat sílu a odhodlání USA bojovat proti nepřítelům. Tato strategie, kterou USA zvolily po 11. září 2001, měla světu dokázat, že USA byly po teroristických útocích otřeseny, ne však zlomeny, staly se naopak méně zranitelnými a byly odhodlány upevnit svou pozici hegemonu v mezinárodních vztazích. (Corbin, 2002 cit. podle Khol, 2005, s. 75)

Bushova administrativa po 11. září 2001 zastávala názor, že USA nemohou pasivně čekat na chování a jednání svých nepřátel, ale musí na jednotlivé hrozby a globální problémy aktivně a včas reagovat – pokud je to zapotřebí, tak i pomocí útoků, které mohou být z dlouhodobého hlediska tou nejlepší možnou obranou proti „darebáckým státům“ nebo státům, které se zabývají vývojem zbraní hromadného ničení. (Khol, 2005, s. 76) Z kontextu NBS 2002 vyplývá, že USA mezi hlavní hrozby řadí právě zbraně hromadného ničení, tyranii, mezinárodní terorismus a státy, které tyto aktivity podporují.

Základním rysem NBS 2002 je unilateralismus a militarismus. NBS 2002 klade důraz na potvrzení ústřední úlohy americké vojenské síly a posílení americké armády, jejíž úkolem je bránit zájmy USA a bezpečnost jejich spojenců. (NBS, 2002, s. 29) Vojenskou sílu společně s obranou amerického území a zamezením financování terorismu chtěly USA využít i v boji proti terorismu. (NBS, 2002, s. 6) Nepřátelé dle NBS 2002 (úvod) v minulosti potřebovali kvalitní armádu a museli disponovat dostatečnou ekonomickou kapacitou, aby byli schopni ohrožit USA. Hrozby se však dle Bushovy administrativy proměnily a USA

musí bojovat i proti jednotlivcům, kteří jsou zapojeni do terorismu a proti teroristickým organizacím, které nemají jasně vymezené teritorium působení. V boji proti terorismu se i z tohoto důvodu Bushova administrativa nebránila unilaterálnímu postupu a zahájení preemptivních akcí: „*Přestože budou Spojené státy americké neustále usilovat o získání podpory mezinárodního společenství, nebudeme váhat nad tím, zda máme jednat samostatně, pokud to bude nezbytné a v rámci sebeobrany budeme proti teroristům jednat preemptivně, abychom jim zabránili v ubližování našim lidem a naší zemi.*“ (NBS, 2002, s. 6)

Bushova administrativa zároveň vycházela z předpokladu, že existuje bezprostřední a potencionálně i katastrofální hrozba, která ohrožuje USA a jejich bezpečnost (Record, 2003, s. 6). K odvrácení této hrozby bylo dle Bushovy administrativy zapotřebí bezprecedentní odpovědi v podobě preemptivních útoků: „*Čím větší je hrozba, tím větší je riziko nečinnosti – a tím spíše existuje závažný důvod pro zahájení předběžné obranné akce, a to i v případě, kdy bude přetrvávat nejistota ohledně místa a času nepřátelského útoku. Abychom předešli nebo zabránili nepřátelským činům našich protivníků, Spojené státy americké budou jednat preemptivně, bude-li to nezbytné.*“ (NBS, 2002, s. 15) Tyto preemptivní útoky Bushova administrativa obhajovala následujícími argumenty:

- některé protivníky (např. darebácké státy) nelze odstranit
- nepřátelské státy vnímají zbraně hromadného ničení jako nástroj, pomocí kterého mohou USA vydírat
- teroristé logiku odstrašení nepřijímají (NBS, 2002, s. 15)

Z NBS 2002 (s. 30) zároveň vyplývá, že USA kladou důraz i na upevnění své moci v mezinárodních vztazích. Bushova administrativa v NBS zdůrazňuje, že USA si i nadále zachovají dostatečně silnou armádu, jejíž cílem bude odradit jakékoliv potenciální protivníky od vybudování vojenské moci ve snaze vyrovnat se moci USA. Kromě udržení moci si USA v NBS 2002 kladou za cíl podporovat demokracii, rozvíjet volný obchod a „*šířit výhody svobody napříč světem*“. (NBS, 2002, úvod)

Rétorika NBS 2006 je v porovnání s NBS 2002 umírněnější – Bushova administrativa v rámci NBS 2006 představila strategii založenou nejen primárně na vojenské síle, ale i na mezinárodní spolupráci a spolupráci v rámci mezinárodních organizací. (NBS, 2006, úvod a s. 6) Navzdory snaze o nepřeceňování americké vojenské síly, se však určité charakteristické rysy NBS 2002 (odhodlání postupovat unilaterálně, pokud to bude nutné nebo zahájení preemptivních útoků) z NBS 2006 zcela nevytratily. (NBS 2006, s. 37 a 23)

Snaha o částečnou změnu rétoriky je viditelná i na přístupu k boji proti proliferaci zbraní hromadného ničení a jejich šíření mezi „darebácké státy“ a teroristické organizace. Proti šíření zbraní hromadného ničení chtěly USA dle NBS 2006 bojovat spíše prostřednictvím diplomacie a aliancí, zároveň však nevylučovaly ani použití vojenské síly a zahájení preemptivního útoku: *„V případě potřeby, v rámci principů sebeobrany, nevylučujeme použití vojenské síly ještě předtím, než dojde k útokům a to i v případě, kdy bude přetrvávat nejistota ohledně místa a času útoku ze strany nepřítele... Toto je princip a logika preemptivního útoku. Preemptivní útok v národní bezpečnostní strategii zaujímá stále stejné místo.“* (NBS, 2006, s. 23)

Kromě boje proti proliferaci zbraní hromadného ničení je v NBS 2006 kladen také velký důraz na boj proti terorismu. V boji proti terorismu byla prosazována vojenská síla, která byla z krátkodobého hlediska považována za efektivní nástroj pro zneškodnění teroristů a zabránění šíření zbraní hromadného ničení mezi teroristy. Z dlouhodobého hlediska bylo dle NBS 2006 nutné bojovat proti terorismu pomocí myšlenek. (NBS, 2006, s. 9) Proti terorismu chtěly USA bojovat i prostřednictvím demokracie, která dle NBS 2006 vede nejen k potírání terorismu a extremismu, ale přispívá i k nastolení mezinárodní stability a pomáhá předcházet konfliktům. Za účelem ochrany USA a jejich hodnot byly USA zároveň připraveny šířit svobodu v ostatních státech a podporovat demokracii. (NBS, 2006, s. 3)

Z NBS, jež byly vydány v období George W. Bushe, je patrné, že byly ovlivněny neokonzervatismem, který se do těchto dokumentů promítal v podobě odhodlání šířit svobodu a podporovat demokracii v ostatních státech světa, snahou udržet si mocenskou pozici v mezinárodních vztazích, odhodláním použít vojenskou sílu a unilateralismem v podobě preemptivních útoků.

2.2 Zahraniční politika USA vůči Afghánistánu – zahájení invaze do Afghánistánu

Po teroristických útocích z 11. září 2001 se nejbližší poradci George W. Bushe shodli, že přístup USA k zemím Blízkého východu se musí změnit – útoky z 11. září 2001 představovaly příležitost k nastolení nové zahraničně-politické strategie vůči tomuto regionu. Nová strategie vycházející z tzv. Bushovy doktríny se vyznačovala především bojem proti terorismu, preemptivními útoky, změnou režimů a šířením demokracie. (Hoder a Suchý, 2011, s. 71)

Bush (2001a) v návaznosti na teroristické útoky z 11. září 2001 vystoupil před Kongresem v emotivním projevu, ve kterém za strůjce teroristických útoků označil teroristickou organizaci Al-Káidu, v jejíž čele stál Usáma Bin Ládín, který měl v Afghánistánu značný vliv a podporoval i tamní radikální nábožensko-politické hnutí Tálibán. Bush ve svém projevu jasně definoval požadavky, které USA kladly na Tálibán, pod jehož nadvládou byla většina území Afghánistánu (USA například chtěly vydat všechny vůdce Al-Káidy a požadovaly ochranu všech zahraničních novinářů, diplomatů a pomocných pracovníků). Bush v tomto projevu, ve kterém odsoudil nejen Talibán, ale i Al-Káidu a oficiálně vyhlásil válku proti terorismu, naznačil, že vojenská síla bude v následujících měsících nepostradatelná: *„Dnes večer, pár mil od poničeného Pentagonu, mám zprávu pro naši armádu: buď připravená. Povolal jsem ozbrojené síly do pohotovosti a je k tomu i důvod. Hodina, kdy Amerika bude konat, se blíží a vy nás [ozbrojené síly] uděláte pyšnými.“* (Bush, 2001a) Ve svém projevu Bush (2001a) současně žádal, aby se k USA připojilo, co nejvíce států, které by USA svými tajnými službami a ozbrojenými složkami pomohly v boji proti terorismu.

Dne 7. října 2001 zahájily USA vojenskou operaci zaměřenou na výcvikové tábory Al-Káidy a vojenské základny tálibánského režimu v Afghánistánu (cílem této vojenské operace bylo ukončit využívání Afghánistánu jako základny pro plánování teroristických útoků). (Bush, 2001b). Bush (2001b) vojenskou operaci na území Afghánistánu zdůvodnil nesplněním požadavků, které vznesl k tálibánskému režimu v Afghánistánu po teroristických útocích z 11. září 2001: *„Více než před dvěma týdny jsem k vůdcům Tálibánu vznesl řadu požadavků ... žádný z nich nebyl splněn. A teď za to Tálibán zaplatí.“* Dle Haydena (2009, s. 60) USA jednoznačně preferovaly použití vojenské síly při řešení celé situace a nesnažily se postupovat diplomatickou cestu, ačkoliv samotný Tálibán dal najevo, že by měl zájem domluvit se na kompromisním řešení (například navrhl, že by Usáma bin Ládín mohl být vydán k soudnímu řízení třetímu státu). Hayden (2009, s. 60) z tohoto důvodu zastává názor, že použití vojenské síly ze strany USA bylo příliš uspěchané: *„Jelikož měla Bushova administrativa evidentně malý zájem na dosažení diplomatického řešení, je možné tvrdit, že uchýlení se k válce bylo příliš ukvapené. Pokus o splnění podmínek předcházejících uchýlení se k poslední možnosti – nejlépe prostřednictvím multilaterálních a mezinárodních diplomatických, ekonomických, právních a jiných nátlaků – nebyl učiněn.“* Gunaratna (cit. podle Williamson, 2009, s. 167), autor publikace *Inside Al Qaeda – Global Network of Terror*, navíc poukazuje na záměrnou neproveditelnost požadavků, které Bush ve svém

projevu stanovil vůči tálibánskému režimu. Dle Gunaratny by Tálibán nebyl schopen „*chránit všechny zahraniční novináře, diplomaty a pomocné pracovníky*“ a „*vydat všechny vůdce Al-Káidy, kteří se skrývají na území Afghánistánu*“, i kdyby měl pod kontrolou celé své území. Bushova administrativa však ani neočekávala, že by Tálibán splnil všechny požadavky, které záměrně nastavila tak, aby byly pro Tálibán velmi obtížně proveditelné. Skutečnost, že USA neočekávaly splnění všech požadavků, dokazuje i fakt, že přípravy na válku v Afghánistánu probíhaly již v období, kdy byly požadavky vůči Tálibánu vzneseny. (Game Plan for Polmil Strategy for Pakistan and Afghanistan, 2002)

Po zahájení leteckých náletů byl v následujících měsících, za použití vojenské síly USA a za podpory jejich spojenců, svržen Tálibán a v Afghánistánu převzala moc prozatímní vláda. V dalších letech Tálibán znovu získával na síle a v roce 2006 poprvé republikánský senátor Bill Frist veřejně prohlásil, že vyjednávání s Tálibánem může být do budoucna nezbytné, jelikož pouze vojenský přístup k situaci v Afghánistánu nemusí být zcela úspěšný. (Dent, 2006). V období 2006–2008, kdy se bezpečnostní situace v Afghánistánu zhoršila, britský velitel brigády Mark Carleton-Smith prohlásil, že USA se spojenci tuto válku nemohou vyhrát a navrhl namísto pouze vojenského postupu i zahájení společného jednání s Tálibánem. (Oliver, 2008) Bush (2008) se s tímto názorem neztotožňoval a ve svém projevu v prosinci 2008 naopak prohlásil, že věří, že tuto válku v Afghánistánu se svými spojenci vyhrají a zároveň oznámil, že USA za tímto účelem navýší i počet svých vojáků v Afghánistánu.

Při oznámení o navýšení počtu amerických vojáků v Afghánistánu Bush (2008) zároveň zdůraznil, že USA mají před sebou ještě jeden ambiciózní cíl – podpořit demokracii, která byla po svržení Tálibánu v zemi nastolena: „... *Měli bychom pomoci mladé demokracii v Afghánistánu růst, prospívat a ukázat ji jako alternativu k ideologii nenávisti a extremismu a teroru.*“ USA prosazovaly demokratizaci Afghánistánu již po svržení Talibánu a v roce 2004 plně podporovaly demokratické volby v zemi. (The White House, U.S. Commitment to Afghanistan) Bush se následně setkal s nově zvoleným afghánským prezidentem a ocenil jeho snahu vybudovat demokratický Afghánistán, přičemž mu vyjádřil plnou podporu při zakládání demokratických institucí a posilování demokracie v Afghánistánu. (Bush, 2004) Myšlenka vybudování demokratického státu v Afghánistánu však měla řadu odpůrců, mezi něž patřil například i Brzezinski, politolog a profesor americké zahraniční politiky na univerzitě v Baltimoru, který tvrdil, že nastolení demokratického režimu v Afghánistánu za přítomnosti zahraničních vojsk není správnou volbou. Takto nastolená demokracie je dle

něj v rozporu s tamější etnickou identitou, která je specifická svou odolností vůči změnám, které přicházejí z cizího prostředí. (Stute, 2008)

Kromě snahy o nastolení demokracie v Afghánistánu je operace Trvalá svoboda charakteristická i tím, že ji USA spustily, aniž by získaly výslovný mandát OSN. (Smith a Thorp, 2010, s. 2) Ačkoliv RB OSN od 11. září 2001 vydala v souvislosti s teroristickými útoky hned několik rezolucí (například rezoluci č. 1368 nebo 1373), žádná z nich neobsahovala zmocnění použít všech nezbytných prostředků neboli „authorization to use all necessary means“. (Resolution 1368, 2001; Resolution 1373, 2001)¹ RB OSN se pravděpodobně chystala podpořit vojenský útok v Afghánistánu, USA však na schválení rezoluce, která by je opravňovala zahájit invazi do Afghánistánu, nejenže nečekaly, ale ani o ní aktivně neusilovaly a před zahájením vojenské invaze se odkázaly pouze na článek 51 Charty OSN. Přestože nebyla před zahájením vojenské intervence v Afghánistánu vydána žádná rezoluce RB OSN, která by výslovně schvalovala vojenskou intervenci, válka v Afghánistánu je vnímána jako legitimní forma sebeobrany, která byla v souladu s Chartou OSN. (Smith a Thorp, 2010, s. 2-3)²

V rámci sebeobrany si USA později vyhrazovaly i právo na zahájení preemptivního úderu, který USA definovaly jako útok proti bezprostřední hrozbě ze strany nepřitele. (NBS, 2002, s. 15) Tato metoda použití vojenské síly zcela opomíjí metodu odstrašování nebo zadržování a je založena téměř výhradně na unilateralismu. (Dolan, 2004), kterému se Bushova administrativa v nezbytných případech nebránila. Před zahájením vojenské operace v Afghánistánu však USA naopak usilovaly o získání mezinárodní podpory – George W. Bush (2001a) pár dnů po teroristických útocích z 11. září 2001 vystoupil před Kongresem a požádal o mezinárodní podporu v boji proti terorismu: *„Žádáme každý národ o pomoc. Budeme žádat o pomoc a budeme potřebovat pomoc policejních jednotek, tajných služeb a bankovního systému po celém světě.“* Ve svém projevu Bush (2001a) zároveň poděkoval za podporu státům a mezinárodním organizacím, které USA už přislíbily svoji pomoc. USA měly mezinárodní podporu i při samotném zahájení vojenské operace v Afghánistánu –

¹ V rezoluci č. 1368 OSN odsoudila teroristické útoky na území USA a vyjádřila připravenost podniknout veškeré nutné kroky potřebné v boji proti všem formám terorismu, které budou v souladu s Chartou OSN. V rezoluci 1373 OSN odsuzuje terorismus a vyzývá státy ke společné kooperaci v boji proti terorismu prostřednictvím bilaterálních a multilaterálních dohod.

² Ačkoliv invaze do Afghánistánu byla zahájena bez mandátu OSN, RB OSN se následně rozhodla autorizovat vojenskou operaci v Afghánistánu a v prosinci 2001 schválila rezoluci č. 1386, na základě které byly do Afghánistánu vyslány Mezinárodní síly pro podporu bezpečnosti (ISAF).
Zdroj: SMITH, Ben a Arabella THORP, 2010. *The legal basis for the invasion of Afghanistan* [online]. February 26, 2010, s. 5 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN05340/SN05340.pdf>

americkou armádu od počátku této akce, podporovaly britské vojenské síly a další státy (Kanada, Austrálie, Německo a Francie) přislíbily svou pomoc do budoucna. (Bruno, 2013) V Afghánistánu následně od prosince 2001 působila i spojenecká mise Mezinárodních bezpečnostních podpůrných sil (dále jen ISAF), která vznikla z pověření RB OSN a jejíž cílem bylo zajistit bezpečnost Kábulu a jeho okolí. V roce 2003 následně nad misí ISAF převzala kontrolu Severoatlantická aliance (dále jen NATO). (NATO, 2015)

Teroristické útoky z 11. září 2001 odstartovaly dle Andersona ještě větší snahu o dosažení americké hegemonie ve světě. Pro americkou zahraniční politiku je dle Andersona stěžejní nejen udržet rivaly USA v „podřízené pozici“, ale i efektivně jednat s nepřátelskými státy USA. Anderson se mimo jiné domnívá, že unilateralismus umožňuje USA vyloučit z rozhodování americké spojence a nastavit globální agendu, která nejlépe vyhovuje právě USA. Toto jednání bylo dle jeho názoru zjevné po útocích z 11. září 2001, kdy USA za použití vojenské síly začaly prosazovat svou vůli. (Anderson, 2003, s. 38) Cíl udržet si přední postavení v rámci mezinárodních vztahů a neztratit status supervelmoci a hlavního garanta bezpečnostních vztahů byl zřetelný již z předvolebního programu George W. Bushe (1999). Dle Roberta Jervise (2003, s. 83-84) Bushova administrativa, která se po roce 2001 snažila předcházet novým a netradičním hrozbám, zvolila v rámci tzv. Bushovy doktríny strategii zaměřenou na vybudování a posílení hegemonního postavení. Robert Jervis zároveň dodává, že politika George W. Bushe není sobecká, dle jeho názoru je spíše kombinací moci, strachu a příležitosti, kterou Bushova administrativa využila k přetvoření globální politiky a jednotlivých společností ve světě.

Z výše uvedeného je patrné, že do reálně prováděné politiky George W. Bushe vůči Afghánistánu se promítaly jen některé principy neokonzervatismu: vojenská síla (Bush se rozhodl v Afghánistánu spustit vojenskou operaci, která byla dle Gunaratny a Haydena uspěchaná a promyšlená a nehodlal svůj militantní přístup změnit ani v průběhu dalších let), šíření demokracie (po svržení tálibánského režimu Bush aktivně podporoval nastolení demokracie v zemi) a z části i snaha o dosažení americké hegemonie. Naopak nedůvěra v mezinárodní organizace a unilateralismus se do Bushovy reálné zahraniční politiky vůči Afghánistánu nepromítaly (ačkoliv před zahájením vojenské invaze v Afghánistánu nebyla vydána rezoluce OSN, která by ji výslovně schvalovala, tato invaze je obecně vnímána jako legitimní forma sebeobrany, která byla v souladu s Chartou OSN a která byla podpořena i dalšími státy).

2.3 Zahraniční politika USA vůči Iráku – zahájení invaze do Iráku

Jen několik týdnů po teroristických útocích z 11. září 2001 vydal Robert Kagan společně s Williamem Kristolem (2001) článek *The Right War*, ve kterém zastávali názor, že po porážce Tálibánu v Afghánistánu by měl být svržen i režim v Iráku, který dle nich pomáhal s realizací těchto útoků. Tento názor zastávala i Bushova administrativa, která krátce po teroristických útocích zřídila pracovní skupinu (The Office of Special Plans), jejíž úkolem bylo shromažďovat argumenty ve prospěch dvou tvrzení: Saddám Husajn podporoval Al-Káidu při přípravě teroristických útoků a Saddám Husajn vlastní zbraně hromadného ničení, které plánuje použít proti USA a jejich spojencům. (Clarke, 2004, s. 32) O tom, že Irák vlastní zbraně hromadného ničení George W. Bush (2003a) ani nepochyboval – v jednom ze svých projevů rozhodným hlasem prohlásil: „*Diktátor Iráku vlastní zbraně hromadného ničení... Je nebezpečný, je to nebezpečný muž s nebezpečnými, velice nebezpečnými zbraněmi.*“ V dalším ze svých projevů George W. Bush (2003b) vyjádřil obavy, že by Saddám Husajn mohl teroristy vybavit zbraněmi hromadného ničení, kteří by je následně použili proti USA.

Vlastnění zbraní hromadného ničení nepřátelským režimem vnímal Bush (2003c) jako zásadní problém, o kterém už v září 2002 hovořil i na půdě OSN, kde jasně požadoval, aby OSN přijala adekvátní opatření. V návaznosti na další jednání RB OSN schválila 8. listopadu 2002 rezoluci č. 1441 o „odzbrojení Iráku“ a varovala Irák před „*vážnými důsledky*“, které mu hrozí, pokud bude i nadále porušovat své povinnosti plynoucí z této rezoluce. (Resolution 1441, 2002) USA následně začaly společně s Velkou Británií, usilovat o tzv. „druhou rezoluci“, v rámci které by RB OSN schválila „*použití všech nezbytných prostředků*“, čímž by autorizovala použití vojenské síly. K úspěšnému přijetí rezoluce USA potřebovaly získat alespoň devět hlasů, přičemž žádný ze stálých členů RB OSN nemohl využít svého práva veta. (Keegan, 2006, s. 101-102) S diplomatickým řešením celé krize (prodloužením zbrojních inspekcí) nakonec souhlasilo jedenáct z patnácti členů RB OSN. (Dvořáček, 2003) Největšími zastánci diplomatického řešení krize byly Francie a Německo, významné členské státy NATO, které zastávaly názor, že k použití síly proti Iráku by mělo dojít, až po výslovném stanovisku RB OSN. Obě země považovaly za důležité odzbrojit Saddámův režim, nesouhlasily však s jeho odstraněním z funkce prostřednictvím války. (Eichler, 2010, s. 279) Naopak Bush považoval tuto hrozbu za naléhavou a domníval se, že ji musí odstranit USA, protože RB OSN neplní své povinnosti. (Bush, 2003c)

Dne 20. března 2003 se USA rozhodly zahájit vojenskou operaci s cílem „*odzbroit Irák, osvobodit jeho obyvatelstvo a ochránit svět před obrovským nebezpečím*“ (Bush, 2003d). Při zahájení této vojenské operace se USA odvolávaly na právo sebeobrany podle článku 51 Charty OSN (tato sebeobrana v pojetí USA byla založena na principu preempce). (Taylor) Bush, který preemptivní útok ve světě po 11. září 2001 chápal jako legální způsob sebeobrany, poprvé definoval princip preempce v NBS. Kromě práva na sebeobranu podle článku 51 Charty OSN se USA odvolávaly i na již v minulosti vydané rezoluce (rezoluci č. 678 a č. 687), které byly vydány v souvislosti s obsazením Kuvajtu Irákem. (Taylor) Kofi Annan, tehdejší generální tajemník OSN, však odvolávání se na právo sebeobrany a předchozí rezoluce nepovažoval za oprávněné a vojenskou invazi do Iráku pokládal za nelegální čin, který odporoval Chartě OSN. Dle jeho slov měla rozhodnutí o provedení vojenské operace v Iráku učinit RB OSN. Kofi Annan zároveň dodal, že doufá, že v budoucnu nebude svět svědkem další vojenské operace, která by byla vedena bez mandátu OSN a širší podpory mezinárodního společenství. (BBC News, 2004)

Právě absence podpory širšího mezinárodního společenství při zahájení vojenské operace v Iráku byla zřetelná. George W. Bush při postupování v rámci této vojenské operace nebral dostatečný zřetel na zájmy a stanoviska ostatních států v rámci mezinárodních bezpečnostních vztahů a spolupracoval jen s nejvěrnějšími spojenci (Eichler, 2010, s. 61) – tzv. koalicí ochotných, která na konci března 2003 čítala 49 zemí. (The White House, 2003) Dle Ikenberryho vojenská operace v Iráku jasně dokazuje, že v období George W. Bushe byla prosazována „*unilaterální strategie, která obchází mezinárodní závazky, protože je považuje za marginální z hlediska bezpečnostních zájmů USA*“. (Ikenberry, 2001, s. 26-27)

Kromě unilateralismu, který je zřetelný i v NBS, se vojenská invaze v Iráku vyznačovala i důrazem na vojenskou sílu – operace Irácká svoboda nebyla spuštěna pod nátlakem vojáků na politické vedení, ale byla to Bushova administrativa, která vnutila americké armádě vojenské řešení. Pod vedením George W. Bushe byla operace Irácká svoboda manifestací vojenské síly a vojenské převahy, jejíž cílem bylo zneškodnit hrozbu, která neměla ani tak vojenský jako spíše politický či ekonomický rozměr (Eichler, 2010, s. 65). Důraz na hard power byl zřetelný i při spuštění vojenské operace proti Iráku, během které USA spoléhaly „*především na vojenské nástroje, na zdrcující vojenskou převahu a na preferování ničujících vojenských úderů před politickým vyjednáváním či stupňováním politického, diplomatického a ekonomického nátlaku*“ (Eichler, 2010, s. 60).

Útok, který zvolila Bushova administrativa, měl být rychlý a úderný – tajné služby plánovali krátkou válku, po které měl být zahájen proces demokratizace Iráku. Cílem USA bylo nastolit demokracii v Iráku, která by byla jakýmsi pilířem demokratických hodnot (bohatým na zásoby ropy), jenž by USA garantoval bezpečí v oblasti Blízkého a středního východu. (Caraley, 2004, s. x) Jedním z oficiálních argumentů, které Bushova administrativa používala ke zdůvodnění války, bylo tvrzení, že demokracie je lékem na všechny nemoci, především na potlačení terorismu (Schmidt a Williams, 2008, s. 200). Bush šíření demokracie na Blízkém a středním východě propagoval, nejen v NBS, ale i během svých projevů, ve kterých zdůrazňoval, že selhání demokracie na Blízkém východě, zejména v Iráku, by znamenalo rozšíření terorismu ve světě a ohrožení amerického národa. George W. Bush (2003e) byl přesvědčen, že demokracie v Iráku potlačí terorismus a nepochyboval o tom, že celý proces nastolení demokracie v Iráku bude zdařilý: „*Irácká demokracie bude úspěšná – a tento úspěch se rozšíří od Damašku po Teherán – svoboda může být budoucností každého národa.*“ Tato snaha o demokratizaci Iráku vyvolávala kontroverzní reakce.

Někteří autoři (např. Hinnebusch, 2007; Shor, 2010; Shipley, 2007; Todd, 2003) se shodují, že cílem USA nebylo pouze odzbrojit Irák, osvobodit jeho obyvatelstvo a ochránit svět před „nebezpečným Irákem“, ale především posílit své hegemonní postavení. Dle Shora (2010, s. 65) USA vnímaly válku v Iráku jako jeden ze způsobů, jak upevnit a posílit své hegemonní postavení, prostřednictvím kterého by získaly dominantní postavení nejen v oblasti politické, ekonomické, vojenské, ale i v oblasti kulturní, která by USA umožnila šířit své ideologické hodnoty v dalších státech. Dle Hinnebusche (2007, s. 215) nebyla válka v Iráku o Iráku, nýbrž o udržení hegemonního postavení USA prostřednictvím přístupu k ropě jakožto strategické surovině na Blízkém východě. Arundhati Roy (2004, s. 34) je přesvědčen, že hlavním důvodem, proč se USA rozhodly vojensky intervenovat v Iráku, bylo posílení své pozice jako globálního hegemonu: „*Je jasné, že válka proti terorismu není o terorismu a válka v Iráku není pouze o ropě. Je o velmocenské snaze dosáhnout nadvlády, vlivu a globální hegemonie.*“ Shipley (2007, s. 7) a Todd (2003, s. xviii) vnímají válku v Iráku spíše z ekonomického hlediska. Shipley například zastává názor, že válka v Iráku byla zahájena s cílem udržet si hegemonní postavení ve světě, které USA chtěly upevnit prostřednictvím zachování dominantního postavení dolaru, se kterým obchodují prodejci ropy (ropa tvoří základní stavební kámen pro globální ekonomickou hegemonii amerického dolaru).

Z výše uvedeného je zřejmé, že v Bushově reálně prováděné zahraniční politice vůči Iráku (zejména v období, kdy USA zahájily invazi do Iráku), jsou zřetelné všechny principy neokonzervatismu (většina z nich se promítla i do NBS, které byly vydány Bushovou administrativou). V Bushově zahraniční politice vůči Iráku je zřetelný unilateralismus a nedůvěra v mezinárodní organizace (USA zahájily vojenskou invazi bez mandátu OSN a bez podpory mezinárodního společenství), důraz na hard power (snaha o zdrcující vojenský úder), podpora demokracie (aktivní podpora demokratického režimu v Iráku) a dle některých autorů (např. Hinnebusch, Shor, Shipley, Todd) i snaha o hegemonii.

3.4 Zahraniční politika USA vůči Íránu

Před teroristickými útoky z 11. září 2001 se Bushova zahraniční politika vůči Íránu, která byla ovlivněna nepříliš přátelskými vztahy mezi oběma zeměmi, nevyznačovala žádnou koherentní strategií. (Kamrava, 2008, s. 4) Po událostech z 11. září 2001 se však taktika vůči Blízkému východu na doporučení neokonzervativní Bushovy administrativy (zejména tehdejšího ministra obrany Donalda Rumsfelda a tehdejšího náměstka ministra obrany Paula Wolfowitz) změnila. (Geoffrey, 2002 cit. podle Torbat, 2004, s. 88) Příznivci neokonzervatismu se v Bushově administrativě domnívali, že diplomatické vyjednávání a ekonomické sankce vůči Blízkému východu nebyly v minulosti účinné a proto by se USA v případě nutnosti neměly zdráhat využít svoji vojenskou sílu a převahu. (Torbat, 2004, s. 88)

Prioritou USA se po výše zmíněných teroristických útocích stal boj proti terorismu a proliferaci jaderných zbraní – Bush se obával, že by se tyto dvě hrozby mohly spojit a USA by tak ohrožovali teroristé vlastníci jaderné zbraně. (Bush, 2002a) Toto nebezpečí dle Bushe hrozilo nejen ze strany Íránu, který podporoval teroristické organizace v jejich činnosti a zároveň se pokoušel o získání jaderné zbraně, ale i ze strany Iráku a Severní Koreje – to byl také jeden z hlavních důvodů, proč Bush (2002a) ve svém projevu v lednu 2002 označil tyto tři země za „osu zla“. Bush (2002a) zároveň zdůraznil, že USA budou bránit svou zemi a své spojence před režimy, které by jim chtěly vyhrožovat jadernými zbraněmi, přičemž mezi tyto režimy zařadil i Írán, který *„se snaží získat jaderné zbraně, zatímco potlačuje přání íránského obyvatelstva, které touží po svobodě“*. Právě svobodu a nastolení demokracie v Íránu (tzv. regime change policy) prosazovala po událostech z 11. září 2001 neokonzervativní část Bushovy. (Katzman, 2009, s. 44) USA se snažily podnítit ke svržení režimu nejen domácí opozici, která byla nespokojena s tamním režimem, ale i íránské obyvatelstvo, které již v minulosti demonstrovalo proti íránskému

režimu. (Maloney, 2008, s. 29) Bush (2002b) se odvolával na přání iránského obyvatelstva i během svých projevů, například v červenci 2002 prohlásil: „*Když lidem dáte na výběr, vyberou si svobodu... lidé v Íránu chtějí stejné svobody, práva a příležitosti jako mají ostatní lidé na světě. Jejich vláda by jim měla naslouchat.*“ USA se snažily podporovat i skupiny, které svými aktivitami uvnitř Íránu nebo vně podporovaly svržení iránského režimu (Coats a Robb, 2008, s. 66) – například v roce 2003 USA podpořily spuštění vysílání rozhlasové stanice *Voice of America*, prostřednictvím které se snažily šířit revoluční myšlenky v zemi. (Torbat, 2004, s. 88) Svržení iránského režimu a nastolení demokracie podporoval i Kongres, který v roce 2006 schválil 75 milionů dolarů na vytvoření fondu, ze kterého měly být financovány nevládní organizace, které v Íránu podporovaly nastolení demokracie a dodržování lidských práv. (Athanasiadis, 2006) Írán tento krok označil za explicitní pokus o svržení iránského režimu a v reakci na vytvoření tohoto fondu, začala iránská vláda potlačovat činnost všech iránských aktivistů podporujících demokracii. (Maloney, 2008, s. 30)

USA pod vedením Bushe nevnímaly negativně pouze iránský jaderný program, ale i jeho podporování terorismu a nepřátelský postoj ke spojencům USA (NBS, 2006, s. 20). Obavy z iránského jaderného programu nabyly na intenzitě v únoru 2003, kdy byly částečně zveřejněny informace o jeho jaderném programu, který byl v pokročilejším stádiu, než USA předpokládaly. (Torbat, 2004, s. 90) Přestože Írán na nátlak Mezinárodní agentury pro atomovou energii (dále jen MAAE) souhlasil s ukončením svých aktivit v jaderné oblasti a schválil pravidelné kontrolní inspekce na svém území, své závazky začal v roce 2004 opět porušovat. (Davenport, 2016) USA následně obvinily Írán z obelhávání mezinárodního společenství a uchýlily se k unilaterálním sankcím. Od roku 2005 vydaly USA pod vedením Bushe celou řadu unilaterálních sankcí zaměřených nejen proti jednotlivcům a firmám (např. čínským nebo ruským), které podporovaly iránský jaderný program, ale i proti Íránu. (Clawson, 2010) Na Írán se USA rozhodly uvalit zejména ekonomické sankce, jejichž cílem bylo izolovat Írán po ekonomické stránce a znesnadnit mu financování jaderného programu. Pod vedením Bushe USA přiměly zhruba 90 zahraničních bank ve 12 různých zemích, aby ukončily obchodování s iránskými bankami a přestaly tak podporovat financování iránského jaderného programu a terorismu. (Hadley, 2010) Bush (2006b) kromě unilaterálních sankcí aktivně prosazoval spolupráci proti iránskému jadernému programu i na mezinárodní úrovni. V roce 2006 na půdě OSN zdůrazňoval, že Írán musí začít plnit všechny požadavky, které OSN na Írán klade

(RB OSN žádala Írán o pozastavení obohacování uranu a varovala Írán před možnými sankcemi v případě nedodržení jejích požadavků). (UN News Centre, 2006) USA následně po nesplnění těchto požadavků ze strany Íránu jednoznačně podpořily v období 2006–2008 přijetí všech rezolucí OSN (rezoluce č. 1737, 1747, 1803, 1835) v rámci kterých byly zavedeny mezinárodní sankce proti Íránu. (Samore, 2015, s. 7)

Přestože USA pod vedením Bushe aktivně podporovaly tvrdý postup vůči Íránu a zasadily se o přijetí výše uvedených sankcí, vztahy mezi oběma zeměmi nebyly v období, kdy byl George W. Bush americkým prezidentem, vždy takto napjaté. Ačkoliv Bush již od nástupu do své funkce vnímal Írán jako hrozbu, po útocích z 11. září 2001 našly obě země společný bezpečnostní zájem, který spočíval ve svržení Tálibánu v Afghánistánu (Írán byl od 90. let 20. století jedním z hlavních odpůrců Tálibánu). Vzájemná spolupráce v Afghánistánu však byla narušena Bushovým zařazením Íránu do tzv. „osy zla“ a částečným odtajněním íránských aktivit v oblasti jaderné energetiky. Bushova administrativa po zveřejnění těchto informací neměla zájem o přímý kontakt s íránskou vládou a neúčastnila se ani diplomatických jednání, které zahájily v roce 2003 tři evropské země s cílem přesvědčit Írán, aby pozastavil své aktivity v jaderné oblasti. Navzdory neochotě USA zapojit se do těchto vyjednávání s Íránem a frustraci Velké Británie, Francie a Německa (dále jen EU-3) z postoje USA (Maloney, 2011, s. 573-585), se těmito třem zemím podařilo vyjednat s Íránem dvě dohody, které však Írán začal po zvolení Ahmadínežáda opět porušovat. Až v roce 2006 se Bushova administrativa rozhodla stát se součástí skupiny zahrnující permanentních pět členů RB OSN a Německo (dále jen P5+1) a zúčastnit se multilaterálních jednání s Íránem. USA se následně s ostatními státy v rámci skupiny P5+1 domluvily nejen na požadavcích, ale i nabídkách – např. na nabídce vstupu Íránu do Světové obchodní organizace (dále jen WTO) nebo na částečném zrušení amerických sankcí vůči Íránu, které zástupcům Íránu v rámci společného setkání představí. Poté, co Írán všechny tyto požadavky zamítl, se RB OSN rozhodla přijmout již výše zmíněné sankce a USA pokračovaly v přijímání unilaterálních sankcí. (Coats a Robb, 2008, s. 51) Skupina P5+1 včetně USA zahájila další rozhovory s Íránem v roce 2008, jednání však byla opět neúspěšná a Írán nadále pokračoval ve svém jaderném programu. (Davenport, 2014)

USA se kromě diplomatického a ekonomického nátlaku, který měl Íránu z krátkodobého hlediska znesnadnit pokračování v jeho jaderném programu a z dlouhodobého hlediska jej přimět, aby sjednotil své zájmy s těmi americkými, soustředily i na potenciální zahájení vojenského útoku proti Íránu. Bush použití vojenské síly v Íránu zcela nevylučoval, dokonce

několikrát ve svých projevech prohlásil, že „*všechny možnosti jsou ve hře*“ (The White House, 2008a) a zároveň zdůrazňoval, že „*USA nemohou dovolit Íránu zmocnit se jaderné zbraně*“. (Bush, 2006a) Odhodlání použít vojenskou sílu USA demonstrovaly v roce 2007, kdy Bush oznámil, že autorizoval vyslání letadlových lodí do oblasti Perského zálivu. (Coats a Robb, 2008, s. 71) Následně Bush (2008b) prohlásil, že „*aktivita Íránu ohrožují bezpečnost všech států*“ a oznámil, že USA jsou připraveny bránit své zájmy a bezpečnost v Perském zálivu a jsou odhodlány čelit *nebezpečí* „*ještě předtím než bude příliš pozdě*“. USA kromě přemístění letadlových lodí do oblasti Perského zálivu využívaly od roku 2004 ve vzdušném prostoru Íránu i bezpilotní letouny, které sloužily nejen ke sledování a mapování íránského jaderného programu, ale i k identifikaci slabín v íránské letecké obraně. (Linzer, 2005)

Seymour M. Hersh (2006, s. 1), investigativní reportér, ve svém článku „The Iran Plans“ vydaném v roce 2006 mimo jiné tvrdí, že USA zpracovaly seznam cílů, na které by v případě vojenského útoku mířily a do Íránu zároveň vyslaly své jednotky, které měly shromažďovat požadované informace a spolupracovat s protivládními etnickými skupinami. Hersh ve svém článku také uvádí, že Bílý dům byl přesvědčen, že válka by zastavila íránské aktivity v jaderné oblasti – toto tvrzení opírá o sdělení jednoho z poradců Pentagonu, který při rozhovoru s ním uvedl: „*Bílý dům věří, že jediný způsob, jak vyřešit tento problém, je změnit mocenskou strukturu v Íránu, což jinými slovy znamená zahájit válku.*“ (Hersh, 2006, s. 2)

O tom, že USA nezavrhovaly myšlenku spočívající v zahájení vojenského útoku na Írán, svědčí i skutečnost, že bývalý člen Ministerstva zahraničních věcí USA John Bolton údajně prohlásil, že USA se „vypořádají“ s Íránem, až skončí konflikt v Iráku. (Friedersdorf, 2015) Geoffrey Kemp, tehdejší prezident Centra pro národní zájmy (CFTNI), se vyjádřil, že Írán bude kompletně izolován a obklopen americkou armádou – nejenže budou USA přítomny v Iráku, ale své zastoupení budou mít i v dalších zemích (Afghánistán, Uzbekistán, Pákistán, Saúdské Arábie a Omán). (Leung, 2003) Tyto plány odpovídaly myšlence Jamese A. Billa (2001), který se již v roce 2001 domníval, že si USA budou chtít do budoucna zachovat svoji pozici globálního hegemonu, kterou získaly po studené válce a budou se snažit zabránit tomu, aby regionální mocnosti získávaly na síle. Mezi tyto regionální mocnosti USA řadily i Írán, který byl pro USA zajímavý svou geostrategickou polohou a zásobami hydrokarbonu, zároveň pro ně však představoval hrozbu v podobě příliš dominantního státu v oblasti Blízkého východu. USA se snažily toto regionální postavení Íránu oslabit prostřednictvím invaze do Iráku. V Iráku Bushova administrativa plánovala vytvořit mocenskou protiváhu k regionálnímu postavení

Íránu a zároveň zde chtěla nastolit demokratický režim, který by sloužil jako příklad toho, co by mohly přinést liberální reformy v Íránu (USA zároveň doufaly, že Írán se bude vedle demokratického Iráku cítit bezpečněji a nebude mít potřebu dále pokračovat ve svém jaderném programu). Navzdory původním plánům se regionální postavení Íránu po invazi v Iráku neoslabilo, ale naopak nabylo na síle – přispěla k tomu zejména nestabilní situace v Iráku a vznik provincií tvořených převážně šíitskou komunitou, ve kterých Írán postupně získával vliv. (Beeston, 2005 cit. podle Dunn, 2007, s. 23)

V NBS, které byly vydány v období George W. Bushe, se objevují téměř všechny principy neokonzervatismu, které jsem vymezila v teoretické části (unilateralismus, důraz na vojenskou sílu, podpora demokracie, odhodlání stát se světovým hegemonem). Do reálně prováděné zahraniční politiky George W. Bushe, který Írán zařadil mezi „osu zla“, se promítly jen některé principy neokonzervatismu: podpora demokracie (Bush podporoval nastolení demokracie v Íránu), důraz na vojenskou sílu (použití vojenské síly proti Íránu Bush nevyklučoval a opakoval, že „všechny možnosti jsou ve hře“) a z části snaha o hegemonii (Bush se snažil zabránit Íránu v získání statusu regionální mocnosti – USA se snažily regionální postavení Íránu oslabit prostřednictvím invaze do Iráku). Naopak nedůvěra v mezinárodní organizace, princip neokonzervatismu uvedený pouze v teoretické části, se do Bushovy reálně prováděné zahraniční politiky vůči Íránu nepromítl (USA aktivně podporovaly činnost OSN při řešení íránské jaderné otázky) a stejně tak ani unilateralismus, princip neokonzervatismu uvedený v teoretické části a zároveň se vyskytující i v NBS, se jednoznačně neprojevoval v zahraniční politice vůči Íránu (Bush sice zaujal tvrdý postup vůči Íránu a podpořil přijetí unilaterálních sankcí proti íránskému režimu, v roce 2006 se však pod jeho vedením USA zapojily i do multilaterálního vyjednávání s Íránem, které se konalo v rámci skupiny P5+1).

3. Funkční období Baracka Obamy

Během funkčního období Baracka Obamy byly vydány NBS 2010 a NBS 2015, v nichž jsou patrné rysy liberalismu, na které se v rámci první podkapitoly zaměřuji. V dalších podkapitolách sleduji, zda se principy liberalismu skutečně promítaly i do reálné zahraniční politiky Baracka Obamy nebo zda byly tyto principy uplatňovány pouze v deklaratorní rovině (porovnávám deklarované skutečnosti v NBS s reálně prováděnou zahraniční politikou vůči vybraným zemím).

3.1 Rysy liberalismu v Národních bezpečnostních strategiích

Obama (2008b) se během své prezidentské kampaně vymezoval vůči politice George W. Bushe a již v rámci své kampaně podporoval vznik nové zahraničně-politické strategie, která by byla založena nejen na vojenské síle, ale i na diplomacii a na spolupráci s ostatními státy. Po vítězství v prezidentských volbách Obama předložil návrhy na výrazné změny (například představil plán na uzavření věznice Guantánamo) a prezentoval se velkými vizemi nejen v oblasti americké nebo světové ekonomiky, ale i v oblasti jaderného odzbrojení nebo alternativních technologií. (Lepš, 2009, s. 69-70) Ne vždy se mu však tyto plány podařilo uskutečnit, například věznice Guantánamo je i přes jeho snahu o její uzavření stále v provozu. (Usborne, 2016)

V roce 2010 byla pod Obamovým vedením vydána první NBS, která se svým přístupem k mezinárodní politice a bezpečnosti odlišovala od NBS, jež byly zpracovány v období, kdy byl americkým prezidentem George W. Bush. V NBS 2010 je kladen velký důraz na multilateralismus a spolupráci v rámci mezinárodních organizací (zejména OSN) a na obnovu vedoucí role USA. Dle této NBS by USA měly udržovat vztahy se svými spojenci, kteří jsou nepostradatelní nejen pro americké zájmy a cíle národní bezpečnosti, ale i pro kolektivní bezpečnost. NBS 2010 zároveň zdůrazňuje, že mezinárodní spolupráce je vždy efektivnější, než unilaterální jednání bez pomoci dalších států – i z tohoto důvodu byly USA odhodlány úzce spolupracovat se svými spojenci a dalšími partnery při dosahování společných cílů. (NBS, 2010, s. 41).

Kromě spolupráce s ostatními státy klade NBS 2010 důraz i na spolupráci v rámci mezinárodních organizací (např. OSN), regionálních organizací a finančních institucí. Obamova administrativa zdůrazňovala, že USA budou spolupracovat s ostatními státy nejen v RB OSN, ale i mimo ní a jejich primárním cílem bude přijetí včasných a rázných

rozhodnutí při řešení jednotlivých hrozeb pro mezinárodní mír a bezpečnost. (NBS, 2010, s. 46)

Ačkoliv USA v NBS 2010 kladou při řešení mezinárodních konfliktů důraz na diplomacii, dodržování mezinárodních norem a spolupráci v rámci mezinárodních organizací, v určitých situacích (obrana země a svých spojenců, udržení míru a bezpečnosti, ochrana civilistů, kteří čelí humanitární krizi) si vyhrazují právo na použití vojenské síly. USA se však zároveň zavazují k vyčerpání všech dostupných možností a zvážení všech rizik předtím, než přistoupí k použití vojenské síly. V případě rozhodnutí uchýlit se k vojenské síle jsou USA připraveny spolupracovat s mezinárodními organizacemi (zejména NATO a RB OSN) a postupovat v rámci mezinárodní koalice. Obamova administrativa v NBS 2010 však zcela nevylučovala ani unilaterální postup, ke kterému se USA plánovaly uchýlit v případě, že by jejich národ byl ohrožen nebo by byly ohroženy zájmy USA. (NBS, 2010, s. 22)

V NBS 2010 jsou USA prezentovány jako jediná země, která dokáže plánovat a podporovat rozsáhlé vojenské operace na velké vzdálenosti a zajistit nejen regionální, ale i globální bezpečnost. Z tohoto důvodu je americká armáda považována za důležitý prvek pro udržení národní bezpečnosti a zajištění vůdčí role USA v globálním světě. Obamova administrativa v NBS 2010 současně zdůrazňovala, že by se USA měly vyvarovat nadměrnému využívání americké armády bez podpory amerických spojenců (v opačném případě by totiž USA mohly být příliš úzce spojovány pouze s vojenskou silou). Mimo vlastní území chtěla Obamova administrativa zároveň posílit aliance a vyhledávat nová partnerství a při dosahování svých cílů využívat kromě vojenské síly všechny možné prostředky včetně diplomacie. (NBS, 2010, s. 18)

Zatímco se Bushova administrativa v předchozích NBS zabývala v rámci globální války proti terorismu i právem na preemptivní údery, NBS 2010 se o nich nezmiňuje. Stejně tak se nezabývá ani právem na sebeobranu, kterou Bushova administrativa obhajovala v NBS 2006. Výklad toho, proč toto téma Obamova administrativa v NBS 2010 opomenula, se různí – někteří odborníci se domnívají, že důvodem je snaha opustit od preemptivních útoků, jiní naopak tvrdí, že vynechání tohoto tématu znamená, že se postoj USA k preemptivním útokům nijak nezměnil. (Gray, 2011, s. 50)

V NBS 2015 (NBS, 2015, s. 7-8) klade Obamova administrativa nejen důraz na posílení vůdčího postavení USA, ale i na bezpečnost USA – jako hlavní hrozbu vnímá i nadále Al-Káidu a nově i ISIS a jeho přívržence, přičemž mezi další hrozby zahrnuje proliferaci

jaderných zbraní a jejich šíření mezi teroristické organizace. V souvislosti s bezpečností se Obamova administrativa zabývá i otázkou použití vojenské síly, kterou je dle ní nutné používat selektivně, zároveň však nevylučuje, stejně jako v předchozí NBS, její unilaterální použití v případě nutnosti: „*Vojenská moc by neměla být naší první volbou, někdy ale bude nevyhnutelnou volbou. Spojené státy americké použijí vojenskou sílu unilaterálně, pokud to bude nezbytné a pokud budou naše dlouhodobé zájmy ohroženy: v případě, že budou naši lidé nebo naše domovy ohroženy a v případě, že se naši spojenci ocitnou v nebezpečí.*“ (NBS, 2015, s. 8) Obamova administrativa však zároveň zdůrazňovala, že se USA vždy budou snažit jednat primárně ve spolupráci s ostatními státy. (NBS, 2015, s. 7-8).

Dle NBS 2015 v dnešním propojeném světě neexistuje globální problém, který by mohl být vyřešen bez pomoci USA a pouze několik málo problémů, které by USA byly schopny vyřešit samy. Z tohoto důvodu podporují USA spolupráci nejen s ostatními státy, ale i s mezinárodními organizacemi (zejména OSN) včetně mezinárodních finančních institucí a regionálních organizací. (NBS, 2015, s. 3-8) Kromě podpory mezinárodní spolupráce a mezinárodních organizací je v této NBS kladen důraz i na vojenskou sílu. Ačkoliv USA chtějí dle NBS 2015 výrazně omezit využívání bezpilotních letounů na území jiných států (NBS, 2015, úvod), vojenská síla nadále zaujímá v národní bezpečnosti USA velmi důležité místo (jejím primárním cílem je chránit obyvatelstvo a zájmy USA). (NBS, 2015, s. 3-8)

Vojenská síla hraje důležitou roli i v boji proti terorismu – Obamova administrativa zdůraznila, že na rozdíl od rozsáhlých pozemních válek (například v Afghánistánu a Iráku) upřednostňuje cílené protiteroristické operace a kolektivní akce vedené spolu se spojenci USA, které nejsou v rozporu s mezinárodním právem. (NBS, 2015, s. 9) Kromě boje proti terorismu považuje USA za jednu z největších hrozeb současnosti proliferaci jaderných zbraní a jejich šíření mezi teroristickými skupinami, které by je mohly zneužít pro spáchání teroristických útoků. USA v souvislosti s jadernými zbraněmi i nadále zdůrazňují, že Irán musí začít dodržovat mezinárodní závazky a prokázat, že jeho jaderný program slouží čistě k mírumilovným účelům. (NBS, 2015, s. 11)

Z této podkapitoly je patrné, že NBS vydané pod vedením Obamy se vyznačovaly nejen umírněnější rétorikou, kterou se chtěl Obama vymezit vůči svému předchůdci, ale i liberálními principy. V NBS 2010 a 2015 je kladen důraz zejména na mezinárodní spolupráci a spolupráci v rámci mezinárodních organizací a na vyčerpání všech

dostupných možností před uchýlením se k vojenské síle (jejíž použití ovšem NBS nevylučují). V jistých ohledech se NBS vydané v období Baracka Obamy shodovaly s těmi, které byly vydány v období George W. Bushe – typickým příkladem je nevylučování unilaterálního postupu.

3.2 Zahraniční politika USA vůči Afghánistánu

Obama (2008a) již během své prezidentské kampaně ostře odsoudil válku v Iráku, kterou zamýšlel v co nejkratší možné době ukončit a zároveň slíbil, že pokud bude zvolen americkým prezidentem, Afghánistán a boj proti Tálíbanu se pro USA stane hlavní prioritou. Obama během svých projevů zároveň neskrýval odhodlání válku v Afghánistánu dovést do úspěšného konce – v jednom ze svých předvolebních projevů prohlásil: „*Toto je válka, kterou musíme vyhrát.*“ (Obama, 2008a)

Názor na válku v Afghánistánu Obama nezměnil ani po svém zvolení a ještě v roce 2009 v návaznosti na zhoršující se bezpečnostní situaci v zemi schválil navýšení počtu amerických vojáků na území Afghánistánu (jejich celkový počet v roce 2010 činil 98 000). (CNN, 2010) Již v roce 2009 Obama (2009) plánoval, že od roku 2011 zahájí USA postupné stahování amerických jednotek z Afghánistánu a vojenská mise USA se změní z bojové na podpůrnou. Celý proces stahování vojáků zpět do USA měl být dokončen do roku 2014 (Obama, 2011). Bojová mise amerických vojáků však byla navzdory původním plánům Obamy ukončena až v prosinci 2014, přičemž v zemi zůstalo ještě zhruba 10 000 vojáků, kteří se měli podílet na výcviku afghánských jednotek a zároveň měli podporovat protiteroristické operace proti Al-Káidě a ISIS. (Obama, 2016a) Ačkoliv Obama (2016a) slíbil, že všechny zbývající americké vojáky stáhne z Afghánistánu do konce svého volebního období, v červenci roku 2016 prohlásil, že do konce jeho přítomnosti v prezidentském úřadě zůstane v Afghánistánu přibližně 8 400 amerických vojáků. Tento krok byl mnohými vítán, ale i kritizován. Například kongresman Kevin McCarthy, který řekl, že momentálně není vhodná doba k tomu, aby „byly svazovány ruce americké armádě“, toto Obamovo rozhodnutí přivítal s nadšením, zatímco liberální demokratka Barbara Lee toto nadšení nesdílela a k Obamovu rozhodnutí prohlásila: „*Dnešní oznámení je krok špatným směrem a předznamenává, že naše nejdelší válka je vzdálená konci.*“ (Bender a Nelson, 2016) Tímto rozhodnutím se zároveň Obama, který v roce 2009 převzal Nobelovu cenu za mír a snažil se během svého působení v Bílém domě prezentovat jako prezident, který nepodporuje primárně vojenské řešení konfliktů, stal dalším tzv. válečným prezidentem, který strávil ve válce ještě delší časové období než

jeho předchůdce George W. Bush. Obama kromě pokračování ve válkách, které započal George W. Bush, autorizoval vojenské operace i v dalších státech – Libyi, Pákistánu, Somálsku a Jemenu. (Landler, 2016)

Přestože Obama při převzetí prezidentského úřadu po Georgovi W. Bushovi sliboval zásadní posun od jeho zahraniční politiky, dle Marka P. Lagona (2011), profesora mezinárodních vztahů na Georgetownské univerzitě, je až ironické, jak moc se Obamova zahraniční politika podobala právě té Bushově (především co se týče spoléhání se na vojenskou sílu). Lagon toto své přesvědčení dokazuje na výrazném navýšení počtu amerických vojáků v Afghánistánu a aktivním využívání bezpilotních letounů k cílené likvidaci teroristů. Naopak Tim Quirk (2010) ve svém článku *Soft Power, Hard Power, and Our Image Abroad* zastává názor, že zatímco George W. Bush se spoléhal především na hard power, Obama se během svého prvního volebního období spoléhal zejména na soft power. Quirk jednoznačně zastává názor, že po příchodu Obamy do prezidentského úřadu se vnímání USA v zahraničí změnilo a dle jeho názoru na tom nesla svůj podíl i Obamova rétorika, snaha o odklonění se od unilateralismu a nespolečání se pouze na hard power. Quirk se při tomto tvrzení odvolává i na průzkum, který vydala v roce 2010 agentura Gallup – dle tohoto průzkumu schvalovalo v roce 2009 politiku USA v průměru 51 % států na světě, zatímco v roce 2008, kdy byl prezidentem USA George W. Bush, to bylo jen 34 % (English, 2010). V roce 2015 agentura Gallup (2016, s. 1) opět provedla stejný průzkum a z výsledků vyplynulo, že politiku USA v té době průměrně schvalovalo 45 % světa.

Přestože se názory na to, zda Obama využíval spíše hard power nebo soft power liší, faktem zůstává, že se Obama během svého působení v prezidentském úřadě spoléhal v rámci hard power mnohem častěji na útoky pomocí bezpilotních letounů. Během prvních tří let, kdy byl Obama prezidentem, bylo celkem zahájeno 268 útoků pomocí bezpilotních letounů, což je pětkrát více než George W. Bush schválil za své osmileté prezidentské období. (Hastings, 2012) Obama (2013) útoky pomocí bezpilotních letounů obhajoval i během svých projevů, při kterých zdůrazňoval, že jsou používány pouze za účelem likvidace přívrženců Al-Káidy: „...*cílíme pouze na teroristy, kteří představují bezprostřední hrozbu pro americký národ a pokud neexistuje žádná jiná vláda, která by si byla schopna efektivně poradit s touto hrozbou.*“ Obama (2013) sice v jednom ze svých projevů připustil, že tyto útoky mohou mít oběti i mezi civilisty, za což jsou, jak sám přiznal, USA někdy kritizovány, zároveň však zdůraznil, že nevyužití bezpilotních letounů k likvidaci teroristů by znamenalo mnohem více civilních obětí. V roce 2016 Bílý dům

oficiálně uvedl, že od roku 2009 bylo napočítáno 2 372 až 2 581 obětí mezi „bojovníky“ a 64 až 116 obětí mezi civilisty (BBC News, 2016).³ The Bureau of Investigative Journalism (2016) však uvádí, že pouze v Afghánistánu v roce 2016 zemřelo po útoku bezpilotních letounů 65 až 105 civilistů.

Dle Campbella (2014, s. 37) využívání bezpilotních letounů k cílené likvidaci členů teroristické sítě Al-Káida v podání USA zcela odporuje principům liberalismu a to zejména z toho důvodu, že USA tyto útoky pomocí bezpilotních letounů vedou unilaterálně.⁴ Obama v NBS přitom podporoval spíše mezinárodní spolupráci. První zmínka o bezpilotních letounech se navíc v NBS (2015, úvod) objevuje až v roce 2015, kdy Obamova administrativa deklarovala, že plánuje jejich využívání omezit – toto prohlášení mělo však zřejmě pouze deklaratorní povahu. O tom, že při využívání bezpilotních letounů uplatňovaly USA pod vedením Obamy unilateralismus, svědčí i fakt, že OSN zpochybnila legálnost útoků pomocí bezpilotních letounů nejen v Afghánistánu, ale i v dalších státech (v Jemenu, Pákistánu, Somálsku). (Woods a Ross, 2013)

Obama byl na začátku svého volebního období označován některými zastánci liberalismu (Wilson, 2010; Bolton, 2010; Ali, 2010) za pokračovatele Bushovy politiky vůči Blízkému východu. (McCriskin, 2014, s. 19) Samotný Obama (2008a) však chtěl tomuto srovnávání s Georgem W. Bushem předejít a ještě před svým zvolením se snažil distancovat od politiky svého předchůdce ujišťováním, že se bude snažit bojovat proti terorismu efektivněji a bude i více spolupracovat se spojenci USA. Snaha odlišit se od George W. Bushe je zřetelná i z NBS 2010 (s. 41 a 46), ve které Obama kladl důraz na spolupráci s mezinárodními organizacemi (zejména NATO a OSN) a na získání mezinárodní podpory před zahájením vojenských operací. Důraz na spolupráci kladl Obama (2011) i v rámci vojenské operace v Afghánistánu, v souvislosti s kterou nemluvil pouze o krocích, které podnikly USA, ale často se odvolával i na spojence USA a spolupráci v rámci mezinárodního společenství: *„Amerika, naši spojenci a celý svět jednají jednotně, aby zničili teroristickou síť Al-Káidu a ochránily naši společnou bezpečnost.“* Obama nepodporoval spolupráci pouze se spojenci USA, ale zasadil se i o navázání strategického partnerství s Afghánistánem, se kterým USA v roce 2012 uzavřely Enduring Strategic Partnership Agreement a Bilateral Security Agreement, v rámci které byla dohodnuta mezi oběma zeměmi bilaterální

³ Tato čísla zahrnují všechny země, kde USA využívaly bezpilotní letouny.

⁴ Od roku 2015 vedou USA v Afghánistánu unilaterální vzdušné akce, při kterých využívají bezpilotní letouny.

Zdroj: The Bureau of Investigative Journalism, 2016. Afghanistan: Reported US air and drone strikes 2016.

In: The Bureau of Investigative Journalism [online]. 07.01.16 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/fpyJIN>

spolupráce v oblasti bezpečnosti. (The White House, 2012a) Kromě navazování spolupráce s Afghánistánem pokračoval Obama i v multilaterálním postupu proti Al-Káidě v Afghánistánu, který podporoval už George W. Bush (společně s americkými jednotkami se v současnosti na území Afghánistánu nachází i koalice přibližně 38 zemí NATO, které zde od roku 2015 působí v rámci podpůrné mise). (U.S. Department of State, 2017)

Z výše uvedeného je patrné, že se Obama v rámci své předvolební kampaně a během svých projevů prezentoval jako zastánce liberálních myšlenek, přičemž některé principy liberalismu jsou zřetelné i v NBS (uchýlení se k vojenské síle až po vyčerpání všech dostupných možností, vyzdvihování mezinárodní spolupráce a mezinárodních organizací). V reálně prováděné zahraniční politice vůči Afghánistánu se ne všechny principy liberalismu (ať už vymezené v teoretické části nebo se vyskytující i v NBS) projevovaly. Ačkoliv Obama chtěl ukončit co nejdříve válku v Afghánistánu (liberálové válku považují za iracionální), při využívání vojenské síly v Afghánistánu nebyl příliš zdrženlivý (po převzetí své funkce výrazně navýšil počet amerických jednotek v Afghánistánu a velmi aktivně využíval i bezpilotní letouny v afghánském vzdušném prostoru). Obama sice v rámci války v Afghánistánu podporoval spolupráci s dalšími státy i mezinárodními organizacemi (NATO) a zasadil se o navázání strategického partnerství s Afghánistánem, neváhal však jednat i unilaterálně (například při využívání vojenských bezpilotních letounů). I z těchto důvodů lze Obamovu zahraniční politiku vůči Afghánistánu přirovnávat k zahraniční politice jeho předchůdce.

3.3 Zahraniční politika USA vůči Iráku

Obama kritizoval válku v Iráku již jako senátor a později svůj nesouhlas s působením amerických vojsk na iráckém území neskryval ani v rámci své prezidentské kampaně. V jednom ze svých projevů v roce 2007 označil válku v Iráku za „*totální neúspěch*“, který dle něj nebylo možné „napravit“ ani dalším navýšením amerických vojáků na iráckém území. (Zeleny, 2007)⁵ Krátce po zvolení do prezidentského úřadu Obama oznámil zahájení postupného stahování amerických jednotek z iráckého území. (The White House, 2008b) Obama (2009) plánoval, že USA předají kontrolu a zodpovědnost nad iráckým územím

⁵ V roce 2007 rozhodl Bush o vyslání dalších 20 000 vojáků do zahraničí.

Zdroj: BUSH, George W., 2007. President's Address to the Nation. In: *The White House* [online]. January 10, 2007 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/01/20070110-7.html>

tamní vládě do konce léta 2010, nakonec však byly poslední americké vojenské jednotky staženy z Iráku až v prosinci roku 2011. (The White House, Promise Kept)

Když v roce 2011 opouštěly Irák poslední americké bojové jednotky, Obama otevřeně přiznal, že Irák má před sebou ještě mnoho zkoušek, zároveň ale zdůraznil, že USA opouští suverénní a životaschopný stát se svobodně zvolenou vládou. (Obama B. a M. Obama, 2011)

V roce 2014 však ISIS začal postupně dobývat jednotlivá irácká města a destabilizovat celou zemi (The White House, ISIL Strategy). V červnu roku 2014 požádal irácký ministr zahraničí o pomoc USA: „*Žádáme Spojené státy americké, aby zahájily letecké údery proti těmto bojovníkům.*“ (Milenkovičová, 2014) Krátce před touto žádostí Obama odmítl jakékoliv vojenské akce v Iráku a zdůraznil, že je zapotřebí nejdříve najít politické řešení, které by bylo dlouhodobě udržitelné. (Milenkovičová, 2014) Z tohoto důvodu váhal s vyhověním žádosti iráckého ministra zahraničí o pomoc a rozhodl se nejdříve vyslat do Iráku vojenské poradce a poskytnout Iráku materiální pomoc. (Bělka, 2014) Přístup USA se však změnil v srpnu 2014, kdy ISIS dobyl irácký Mosul a zahájil útoky na Arbíl. Obama (2014b) v reakci na rychlý postup ISIS na iráckém území oznámil, že autorizoval letecké údery na pozice ISIS v Iráku a zároveň schválil i humanitární pomoc pro irácké obyvatelstvo. V září 2014 Obama ve svém projevu představil strategii USA proti ISIS v Iráku, která spočívala v leteckých úderech, které měly nejen osvobodit okupované části Iráku, ale především „*rozložit a zničit*“ ISIS. (The White House, ISIL Strategy) Při zahájení leteckých úderů se USA odvolávaly na žádost irácké vlády o pomoc (Obama, 2014b), která letecké údery na svém území schválila. Obama zároveň zdůraznil, že USA nejednají unilaterálně, ale v rámci mezinárodní koalice čítající 66 zemí, které se rozhodly tento útok proti ISIS podpořit. (The White House, ISIL Strategy) O pomoc a mezinárodní spolupráci v boji proti ISIS žádal Obama ostatní státy i na půdě OSN (Landler, 2014), která tentýž den přijala rezoluci č. 2178 (Resolution 2178, 2014), jež odsuzuje násilnický extremismus a vyzývá ke spolupráci v boji proti ISIS. V roce 2015 přijala RB OSN rezoluci č. 2249 (Resolution 2249, 2015), která odsuzovala teroristické útoky páchané ISIS a vyzvala státy, aby použily „*všechna nezbytná opatření*“ k zabránění nebo potlačení teroristických útoků páchaných ISIS v Iráku a Sýrii.

Do leteckých útoků proti ISIS v Iráku se v rámci výše zmíněné mezinárodní koalice na žádost USA zapojila Austrálie, Belgie, Kanada, Německo, Francie, Nizozemí a Velká Británie (Katzman, 2015, s. 30) a dalších 30 zemí se rozhodlo zapojit i do humanitární pomoci určené iráckému obyvatelstvu. (Somanader, 2014) USA měly podporu v boji

proti ISIS i ze strany muslimských států – například Saudská Arábie pomáhala zamezit financování ISIS a Spojené arabské emiráty se zapojily do boje proti propagandě ISIS. (Collins, 2015) Bílý dům se na tuto mezinárodní podporu soustavně odvolával i v průběhu dalších let a připomínal, že USA v boji proti ISIS postupují v rámci mezinárodní koalice. (Monaco, 2015)

Po zahájení leteckých úderů proti ISIS v Iráku Obama (2014c) upozorňoval, že odstranit „*rakovinu jakou je ISIL*“ bude časově náročné a zároveň prohlásil, že USA nevyšlou do Iráku vojenské jednotky, které by se účastnily pozemních bojů, ale že v boji proti ISIS zahájí pouze letecké údery. V rámci těchto leteckých úderů byly USA v následujících letech velmi aktivní – v roce 2016 Bílý dům oznámil, že USA podnikly se svými koaličními partnery více než 16 000 leteckých úderů v Iráku a Sýrii, během kterých zneškodnily desítky vysoce postavených bojovníků ISIS. (The White House, 2016) USA v rámci útoků na ISIS v Iráku neváhaly nasadit ani vojenské bezpilotní letouny (Obama, 2015b), při jejichž používání se odvolávaly na právo sebeobrany podle článku 51 Charty OSN. (Millson a Herman, 2015, s. 1) Kvůli tomuto aktivnímu využívání bezpilotních letounů bývají USA často kritizovány – například Glenn Greenwald v doslovu na konci publikace *The assassination complex: inside the government's secret drone warfare program* tvrdí, že Obamovo využívání bezpilotních letounů je to nejhorší, co mohl Obama z Bushova destruktivního přístupu ke globální válce proti terorismu převzít. (Greenwald, 2016)

Používání bezpilotních letounů bývá kritizováno především kvůli obětem mezi civilním obyvatelstvem. (Cole, 2014) Obama (2016c) však jejich využívání v Iráku po celou dobu obhajoval a zdůrazňoval, že útoky pomocí bezpilotních letounů mimo válečnou zónu bývají zahájeny až poté, co je eliminováno riziko zasažení civilního obyvatelstva (Obama se odvolával na tzv. „téměř jistotu“). Dle Hala Brandse (2016, s. 106) se Obama tímto využíváním bezpilotních letounů a podnikáním leteckých úderů bez vyslání amerických vojáků do pozemních bojů pokoušel vyhnout „amerikanizaci“ konfliktu a snažil se dokázat, že na rozdíl od svého předchůdce používá vojenskou sílu disciplinovaně a v limitované míře.

Obama se zprvu v Iráku snažil prosazovat nevojenské řešení – před stažením amerických vojáků z Iráku zdůrazňoval, že „*řešení musí být politické, nikoliv vojenské*“. (Reiner a Švamberk, 2009) Stejně tak i později po žádosti iráckého ministra zahraničí o pomoc při boji proti ISIS, se Obama (2014a) zdráhal vyslat americké vojáky do Iráku a prohlásil, že je nejdříve nutné najít politické řešení celé situace, přičemž zdůraznil: „*...nejsme schopní*

vyřešit tento problém tím, že vyšleme desítky tisíc vojáků.“ Dle Obamy (2014a) bylo nejdříve nutné stabilizovat situaci uvnitř Iráku a přimět všechny znesvářené strany (šii, sunnity, Kurdy), aby začaly spolupracovat. Následně při setkání s novým iráckým premiérem Abádím, kterého USA považovaly za svého spojence, Obama prohlásil, že ačkoliv se USA nakonec rozhodly zahájit letecké údery proti ISIS v Iráku, USA i Irák si uvědomují, že pro úspěšné vyřešení celé situace je klíčové především stabilizovat zemi na politické úrovni. (The White House, 2014) S Abádím se Obama scházel v rámci bilaterálních jednání i v průběhu dalších let a oba se shodovali na tom, že po vnitřním politickém sjednocení Iráku (sunnité, šii i Kurdové musí spolupracovat a vést zemi jednotně) bude i vojenská síla proti ISIS účinnější. (The White House, 2015) Obama o nutnosti kooperace při „*poražení myšlenek, které různá etnika a skupiny v Iráku ženou do konfliktu*“ a o tom, že vojenská síla nenastolí dlouhodobě udržitelný řád, pokud nebudou jednotlivé skupiny v Iráku sjednocené, hovořil i na půdě OSN. (Garamone, 2015) Na situaci v Iráku a potřebnou mezinárodní spolupráci v boji proti ISIS se Obama na půdě OSN odvolával velmi často, v OSN hledal i mezinárodní podporu při zahájení akce proti ISIS v Iráku. (Landler, 2014) Kromě OSN se Obama snažil spolupracovat i s NATO – na summitu NATO ve Varšavě prohlásil, že se mezi priority zahraniční politiky USA řadí posílení spojení s jednotlivými státy a s NATO. (Pellerin, 2016) Právě NATO se také rozhodlo podpořit nejen USA, ale i další členské státy v boji proti ISIS a podílet se na výcviku iráckých vojenských jednotek. (NATO, 2016)

Z výše uvedeného je zřejmé, že se Obama na rozdíl od Bushe v rámci své předvolební kampaně prezentoval jako zastánce liberálních myšlenek a ačkoliv jsou některé principy liberalismu zřetelné i v NBS (uchýlení se k vojenské síle až po vyčerpání všech dostupných možností a vyzdvihování mezinárodní spolupráce a mezinárodních organizací), do reálně prováděné zahraniční politiky vůči Iráku se ne všechny principy liberalismu (vymezené v teoretické části nebo se zároveň vyskytující i v NBS) promítaly. Přestože se Obama zasadil o stažení amerických vojáků z Iráku (liberálové považují války/konflikty za iracionální), o tři roky později schválil zahájení leteckých úderů proti ISIS na iráckém území, při kterých USA neváhaly použít ani vojenské bezpilotní letouny. Obama sice zprvu upřednostňoval politické řešení celé situace (preferoval diplomacii před vojenskou silou), v návaznosti na rychlý postup ISIS v Iráku se však rozhodl schválit útok na ISIS v Iráku – USA se tak staly součástí dalšího konfliktu na Blízkém východě. Ačkoliv Obama získal mezinárodní podporu při zahájení leteckých úderů a spolupracoval s mezinárodními organizacemi (např. OSN), jeho

zahraniční politiku lze kvůli aktivnímu využívání vojenské síly a zapojení se do dalšího konfliktu na území Iráku přirovnávat k té Bushově.

3.4 Zahraniční politika USA vůči Íránu

Obama se již jako kandidát na prezidenta USA distancoval od zahraniční politiky George W. Bushe vůči Íránu a v rámci své prezidentské kampaně avizoval, že po nástupu do prezidentského úřadu zahájí koordinované diplomatické úsilí, jehož cílem bude změna celosvětového názoru na postoj USA k Íránu. Po nástupu do své funkce Obama odsuzoval Bushův tvrdý postoj k íránskému režimu, který se vyznačoval nejen kombinací diplomacie a sankcí, ale i nátlakem na Írán a jeho „trestáním“ v podobě odmítání přímého dialogu s íránskou vládou. Ačkoliv Obama neschvaloval zahraniční politiku Bushe vůči Íránu a po nástupu do své funkce prosazoval v zahraniční politice vůči Íránské islámské republice především diplomacii (dle zásady „diplomacy first“), jeho cíl byl shodný s tím Bushovým – přinutit Írán, aby ukončil obohacování uranu a zabránit mu v jeho snaze získat jadernou zbraň. Obama byl za tímto účelem (stejně jako Bush) odhodlán použít i vojenskou sílu, pokud by veškeré předchozí pokusy o dohodu s Íránem selhaly. (Castiglioni, 2013, s. 2-3)

Ačkoliv Obama považoval použití vojenské síly proti Íránu za poslední možnost, její využití zcela nevylučoval, což dokazuje i skutečnost, že Pentagon v roce 2012 předal Bílému domu seznam možností vzdušného útoku na Írán. Pentagon plánoval, že by se do případných izraelských náletů na íránská jaderná zařízení zapojilo i americké letectvo. Šéf vzdušných sil Norton Schwarz počítal i s případným použitím bomby Massive Ordnance Penetrator, která je schopná zničit bunkry, které se nacházejí hluboko pod zemí. (Hájek, 2012) Stejně tak i americký ministr obrany Leon Panetta později prohlásil, že USA jsou odhodlány zabránit Íránu v získání jaderné zbraně, přičemž nevylučují ani vojenský zásah proti Íránu, pokud by to měla být poslední možnost, jak předejít tomu, aby se z Íránské islámské republiky stala jaderná mocnost. (Bernstein, 2012) Obama (2015a) nevyloučil vojenský útok na Írán ani v roce 2015, kdy varoval americký Kongres, že pokud nebude schválena dohoda s Íránem, na které se shodlo šest světových velmocí včetně USA, začne s největší pravděpodobností válka. Na půdě americké univerzity ve Washingtonu Obama prohlásil: „*Máme na výběr mezi diplomacií a válkou – možná nezačne zítra, možná nezačne ani za tři měsíce, ale začne brzy.*“

Obamova administrativa měla připravený i plán kybernetického útoku na Írán, který hodlala zahájit v případě, že by selhala diplomatická vyjednávání s Íránem a íránský režim by odmítl

ukončit obohacování uranu. USA tento plán, který vznikl na počátku Obamova působení v Bílém domě, vedly pod kódovým označením Nitro Zeus a jeho úkolem bylo ochromit íránskou vzdušnou obranu, komunikační kanály a vyřadit z provozu jaderné pracoviště ve Fordó. Tento krizový plán kybernetického útoku měl Obama v úmyslu spustit v případě, že by se situace vystupňovala a hrozila by totální válka (Obama se obával, že by k ní mohlo dojít, pokud by se izraelský premiér Netanjahu rozhodl zahájit útoky na jaderná pracoviště v Íránu). (Sanger a Mazzetti, 2016)

Využití vojenské síly však Obama vnímal jako poslední možnost a snažil se od nástupu do své funkce uplatňovat v zahraniční politice vůči Íránu zejména diplomacii, což se mu v počátku také dařilo. V roce 2009 bylo v Ženevě zahájeno po 30 letech první bilaterální jednání mezi USA a Íránem, jež vyústilo ve sjednání předběžné dohody, v rámci které měl Írán vyvézt ze země 1 200 kg uranu v nízkých koncentracích (což představovalo zhruba 80 % íránských zásob) výměnou za dodávky jaderného paliva. Následná jednání s Íránem, kterých se účastnily státy skupiny P5+1, již neprobíhala takto hladce a zástupci Íránu se rozhodli v roce 2010 od jednání o této dohodě odstoupit. V návaznosti na neúspěšná jednání s Íránem a jeho zahájení obohacování uranu na 20 % se USA rozhodly kontakt s Íránem omezit a v letech 2010–2012 začaly uplatňovat vůči Íránu místo diplomacie zejména nátlak a sankce. (Castiglioni, 2013, s. 2-6) Obama na půdě OSN v březnu 2010 prohlásil, že je jednoznačně zapotřebí přijmout další sankce proti Íránu, které by měly být schváleny „v rádech několika týdnů“. (Richard, 2010) Obama následně s velvyslankyní USA při OSN, Susan Rice, zahájil v OSN „diplomatickou kampaň“, jejíž cílem bylo přesvědčit Čínu a Rusko, aby tyto sankce podpořily. (Castiglioni, 2013, s. 6) V květnu 2010, kdy se USA podařilo přimět Rusko a Čínu, aby při hlasování podpořily sankce proti Íránu, oznámil tehdejší brazilský prezident a turecký premiér, že se s Íránem domluvili na dohodě, která se svým obsahem blíží nedojednané dohodě z Ženevy. (Limbert, 2015) Obamova administrativa v návaznosti na tuto dohodu zdůraznila, že by měl být jaderný program Íránu projednáván v rámci bilaterálních jednání mezi Washingtonem a Teheránem nebo v rámci OSN (nikoliv prostřednictvím externích zprostředkovatelů). (Castiglioni, 2013, s. 7) USA následně v červnu 2010 uvítaly přijetí rezoluce č. 1929, v rámci které byly na Írán uvaleny další sankce, o jejichž schválení předchozí měsíce usilovně bojovaly na půdě OSN. (Resolution 1929, 2010) Obama (2010a) po jejím schválení s odhodláním prohlásil: „Zajistíme, aby tyto sankce byly dodržovány a budeme dále pokračovat v přijímání našich dalších a tvrdších sankcí proti Íránu.“ Dle Claudie Castiglioni (2013, s. 5), která

působí na univerzitě v Benátkách, byla tato rezoluce vrcholem Obamovy diplomacie v záležitostech týkající se íránského jaderného programu v jeho prvním volebním období. Stejně tak i Trita Parsi (2012, s. 210), předseda Národní íránsko-americké rady (NIAC), sdílel podobný názor: „*Během roku a půl, co byl ve své funkci, prezident Obama neslavil diplomatická vítězství, ale spíše přijímal sankce, kterým se chtěl vyhnout.*“

Ačkoliv při jednáních o přijetí této rezoluce Obama prokázal snahu jednat v rámci OSN a pokud možno multilaterálně, nevyklučoval ani kroky unilaterálního charakteru – příkladem jsou unilaterální sankce, ke kterým se USA uchýlily krátce po přijetí výše uvedené rezoluce OSN, která „*připravila půdu pro přijetí amerických sankcí proti Íránu*“. (Castiglioni, 2013, s. 7) Necelý měsíc po schválení rezoluce č. 1929 Obama (2010b) oznámil, že „*je poctěn, že může podepsat ty nejtvrďší sankce, jaké kdy americký kongres proti Íránu schválil.*“ Následně v roce 2012 byly pod vedením Obamy přijaty další americké sankce proti Íránu, jejichž cílem bylo, stejně jako těch předchozích, nejen zpomalit jaderný program Íránu, ale i izolovat a penalizovat Írán za jeho porušování sankcí OSN i závazků plynoucích ze Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (dále jen NPT). (The White House, 2012b)

Přestože Obama od začátku svého volebního období prosazoval ve vztahu s Íránem zejména diplomacii, v červnu 2013, kdy probíhaly prezidentské volby v Íránu, byly americko-íránské vztahy na stejné úrovni jako před třiceti lety (obě země nebyly schopné domluvit se na stejných stanoviscích ani v případě společných zájmů a multilaterální jednání týkající se íránského jaderného programu nenabízela žádná akceptovatelná řešení pro všechny strany). (Castiglioni, 2013, s. 10) Změna nastala po zvolení nového íránského prezidenta, Hasana Rúháního, který vystřídal v této funkci radikálního a konfrontačního Ahmadínežáda. (Tůma, 2015) USA společně s dalšími zeměmi skupiny P5+1 zahájily v listopadu 2013 v Ženevě další jednání s Íránem, které vyústilo v přijetí dočasné dohody o jaderném programu Íránu – tzv. Společného akčního plánu (dále jen JPA). V únoru 2014 se USA a další země skupiny P5+1 setkaly se zástupci Íránu k projednání rámcových zásad dlouhodobé dohody, jejíž návrh byl přijat až v dubnu 2015. Po intenzivních rozhovorech šesti světových mocností a Íránu byla 14. července 2015 pod názvem Společný komplexní akční plán (dále jen JCPOA) přijata finální verze této dohody. (Katzmann a Kerr, 2017, s. 1 a 8) Obama (2015) přijetí JCPOA nazval „*milníkem v jaderném programu Íránu, kterému nebude umožněno získat jadernou zbraň a jeho jaderný program bude sloužit pouze mírovým účelům.*“

Írán následně do tzv. implementačního dne, který byl stanoven na 16. ledna 2016, splnil všechny závazky vyplývající z JCPOA (Katzmann a Kerr, 2017, s. 1) a většina sankcí proti Íránu byla ze strany OSN a EU zrušena. (Evropská rada. Rada Evropské unie, 2016) Stejně tak i USA značně zredukovaly sankce, které byly namířeny proti jadernému programu Íránu (sankce týkající se porušování lidských práv, balistických střel nebo terorismu zrušeny nebyly). (Katzmann a Kerr, 2017, s. 19) Rok po ujednání JCPOA Obama (2016b) slíbil, že americké sankce zůstanou zrušeny, pokud bude Írán i nadále plnit své závazky vyplývající z dohody. Obama (2016b) zároveň při příležitosti prvního výročí této dohody prohlásil: „*JCPOA dokazuje, čeho může být dosaženo prostřednictvím diplomacie a trvalého odhodlání zabránit šíření jaderných zbraní.*“

Z výše uvedené podkapitoly je zřejmé, že Obama Bushovu zahraniční politiku vůči Íránu neschvaloval a po nástupu do své funkce prosazoval v zahraniční politice vůči Íránské republice především diplomacii, na kterou kladl důraz i v NBS (v NBS byly kromě diplomacie zřetelné i některé další principy liberalismu – uchýlení se k vojenské síle až po vyčerpání všech dostupných možností, vyzdvihování multilaterální spolupráce a mezinárodních organizací). Do reálně prováděné zahraniční politiky vůči Íránu se ne všechny principy liberalismu (ať už vymezené v teoretické části nebo se vyskytující i v NBS) promítaly. Obama sice nevylučoval zahájení konfliktu s Íránem, použití vojenské síly proti íránskému režimu však považoval až za poslední možnost. Díky principům liberalismu (multilaterálním jednáním, kooperaci s ostatními státy a spolupráci v rámci OSN) se USA společně s dalšími státy podařilo podepsat s Íránem JCPOA. Kromě upřednostňování diplomacie a prosazování liberálních principů v zahraniční politice vůči Íránu se však Obama nezdráhal jednat i unilaterálně, když podpořil uvalení „těch nejtvrdsších“ unilaterálních sankcí vůči Íránu.

4. Komparace funkčního období George W. Bushe a Baracka Obamy

NBS, jež byly vydány během funkčního období George W. Bushe a Baracka Obamy se vyznačují částečnými rozdíly, které jsou patrné i v Bushově a Obamově zahraniční politice vůči Afghánistánu, Iráku a Íránu.

4.1 Komparace Národních bezpečnostních strategií vydaných v období George W. Bushe a Baracka Obamy

Z druhé kapitoly vyplývá, že se na sestavení zahraničně-politické agendy a následném znění NBS 2002 podíleli i členové Bushovy administrativy (např. Dick Cheney nebo Donald Rumsfeld), kteří vycházeli z idejí neokonzervatismu. Z jejich doporučení byla v roce 2002 vydána NBS, na jejíž znění i obsah měly citelný vliv i teroristické útoky z 11. září 2001. NBS 2002, která je označována za tzv. Bushovu doktrínu, je formulována spíše jako akční plán, který měl světu dokázat, že USA nebyly po těchto teroristických útocích zlomeny a hodlají upevnit svou pozici hegemonu v mezinárodních vztazích. (kap. 2.1)

Z NBS 2002, ve které jsou považovány za hlavní hrozbu zbraně hromadného ničení, tyranské režimy, terorismus a státy, které teroristické aktivity podporují, vyplývá, že Bushova administrativa kladla velký důraz zejména na vojenskou sílu, kterou byla odhodlána využít i v případě preemptivních útoků. Tyto preemptivní útoky, které Bushova administrativa definovala poprvé v NBS 2002 a následně jejich znění uplatnila při zahájení invaze do Iráku v roce 2003, měly dle Bushovy administrativy zabránit nepřátelským činům ze strany protivníků USA a zároveň měly sloužit k odvrácení hrozby, která by ohrožovala bezpečnost USA. Kromě preemptivních útoků Bushova administrativa v NBS 2002 nevyklučovala ani unilaterální akce, které byly USA odhodlány zahájit v případě, že se jim nepodaří získat podporu mezinárodního společenství. Z druhé kapitoly zároveň vyplývá, že USA v NBS 2002 kladly důraz i na upevnění svého mocenského postavení v mezinárodních vztazích a na podporu demokracie a šíření svobody v ostatních státech světa. NBS 2006 sice na rozdíl od NBS 2002 kladla větší důraz na mezinárodní spolupráci a spolupráci v rámci mezinárodních aliancí, charakteristické rysy NBS 2002 (odhodlání postupovat unilaterálně, pokud to bude nutné, zahájení preemptivních útoků a použití vojenské síly proti nepřátelským státům USA) v ní však byly i nadále zřetelné. (kap. 2.1)

Z třetí kapitoly je patrné, že se Obama chtěl vymezit vůči Bushově zahraniční politice již v průběhu své prezidencké kampaně a již v roce 2008 během svých předvolebních projevů zdůrazňoval důležitost nejen vojenské síly, ale i diplomacie, mezinárodní spolupráce

a mezinárodních organizací. Stejně tak i v NBS 2010 Obamova administrativa kladla důraz na mezinárodní spolupráci, kterou považovala v porovnání s unilaterálním jednáním za efektivnější a podporovala i mezinárodní organizace a spolupráci v rámci nich. Obama podobně jako Bush kladl v NBS 2010 důraz i na vojenskou sílu, zároveň však zdůrazňoval, že se USA k použití vojenské síly uchýlí až po vyčerpání všech dostupných možností. V případě použití vojenské síly se USA současně zavázaly, že se budou snažit získat podporu ostatních států a jednat v rámci mezinárodní koalice. Obamova administrativa však zcela nevyklučovala, stejně jako ta Bushova, ani unilaterální postup, ke kterému se USA chtěly uchýlit v případě, že by byl ohrožen americký národ nebo by byly ohroženy zájmy USA.

NBS 2015 navazovala svým obsahem na NBS 2010 – Obamova administrativa v ní kladla důraz na mezinárodní spolupráci, podporovala mezinárodní organizace a nevyklučovala ani unilaterální použití vojenské síly, ke které se však chtěla uchýlit až v případě nutnosti (například v případě, že budou ohroženy USA nebo jejich spojenci). Obamova administrativa zároveň zdůrazňovala, že ačkoliv nevyklučuje unilaterální jednání, USA se budou vždy snažit získat podporu mezinárodního společenství a jednat ve spolupráci s ostatními státy. V NBS 2015 Obamova administrativa zároveň vyzdvihovala, že se na rozdíl od rozsáhlých pozemních válek (například v Afghánistánu a Iráku), které zahájil Bush během svého funkčního období, chce zaměřit spíše na přesně cílené protiteroristické operace. (kap 3.1)

NBS, které byly vydány v období George W. Bushe a NBS, jež byly vydány v období Baracka Obamy korespondují zejména v odhodlání jednat unilaterálně (Bush i Obama zdůrazňovali, že se budou snažit získat podporu mezinárodního společenství, zároveň však nevyklučovali zahájení unilaterálních akcí). Obamova administrativa se však na rozdíl od té Bushovy v NBS nezabývala v rámci unilaterálních akcí právem na preemptivní údery (Bushova administrativa definovala právo na preemptivní útoky již v NBS 2002 a následně v roce 2003 USA zahájily preemptivní údery na Irák). Obamova administrativa, stejně jako ta Bushova, zdůrazňovala v NBS důležitost vojenské síly (Obama byl však zdrženlivější a preferoval selektivní používání vojenské síly, přičemž v NBS kladl důraz na vyčerpání všech dostupných možností a zvážení všech rizik předtím, než se USA uchýlí k použití vojenské síly). Rozdíl mezi NBS vydanými v období George W. Bushe a Baracka Obamy je zejména v jejich znění (Bushovy NBS jsou formulovány spíše jako akční plán) a v jejich rozdílném vnímání důležitosti mezinárodní spolupráce a kooperace v rámci mezinárodních

organizací (Obamova administrativa kladla větší důraz na mezinárodní spolupráci a spolupráci v rámci mezinárodních organizací).

4. 2 Komparace Bushovy a Obamovy zahraniční politiky vůči vybraným zemím blízkovýchodního regionu

Po teroristických útocích z 11. září 2001 zvolil Bush vůči blízkovýchodním zemím novou strategii, která se vyznačovala bojem proti terorismu, preemptivními útoky a šířením demokracie. (Hoder a Suchý, 2011, s. 71) Tyto principy neokonzervatismu byly do Bushovy politiky implementovány částečně jeho týmem, který byl ovlivněn myšlenkami tohoto proudu. (Soltani a Yusoff, 2013, s. 105) Z předešlé podkapitoly je patrné, že se nová strategie vůči blízkovýchodnímu regionu promítla i do NBS, ve kterých Bush podporoval nejen šíření svobody a demokracie, ale i unilateralismus (například v podobě preemptivních útoků), militarismus a udržení mocenského postavení USA. Obama (2008a) se naopak vůči této Bushově politice vymezoval a již v roce 2008 v rámci své prezidentské kampaně prohlásil, že USA potřebují zvolit do budoucna strategii, která nebude založena pouze na vojenské síle, ale i na ekonomické síle a diplomacii a bude podporovat spojence USA a mezinárodní instituce jako například OSN a NATO. Z předešlé kapitoly je zřejmé, že se liberální principy, na které Obama kladl důraz, promítly i do NBS, ve kterých Obama podporoval mezinárodní spolupráci (na druhou stranu však nevyklučoval ani unilateralismus, v případě, že budou ohroženy zájmy USA), spolupráci v rámci mezinárodních organizací a řešení konfliktů primárně mírovou cestou (upřednostňoval vyčerpání všech možností před použitím vojenské síly).

Dle Petara Kurečice, profesora na univerzitě v Záhřebu, události z 11. září 2001 umožnily neokonzervativcům prosadit své myšlenky do americké zahraniční politiky. USA tak byly poprvé po studené válce plně připraveny na zvýšení výdajů na zbrojení a na vyslání rozsáhlého počtu vojenských jednotek do oblasti Blízkého východu. (Kurečic, 2011, s. 119) Z reálně prováděné Bushovy zahraniční politiky vůči Afghánistánu je patrné, že se Bush spoléhal na vojenskou sílu a tento přístup založený na hard power nezměnil ani v dalších letech. Kromě využívání vojenské síly Bush aktivně podporoval i nastolení demokracie v Afghánistánu (regime change policy) a dle některých autorů chtěl po teroristických útocích z 11. září 2001 posílit i mocenské postavení USA. (kap. 2.2)

Obama se chtěl vůči této Bushově politice vymezit a po nástupu do prezidentského úřadu sliboval velké změny. V rámci své prezidentské kampaně Obama (2008a) zdůrazňoval,

že by USA měly změnit svůj militantní přístup k zemím Blízkého východu a namísto války v Iráku se začít soustředit na Afghánistán. Právě Afghánistán se pro Obamu stal jednou z hlavních priorit po jeho zvolení. S odhodláním vyhrát tuto válku výrazně navýšil v prvních letech svého působení v Bílém domě počet amerických vojáků v Afghánistánu (v roce 2010 jich zde působilo téměř 100 000) a nezdíral se ani nasadit v afghánském vzdušném prostoru bezpilotní letouny, které využíval mnohem častěji než jeho předchůdce. Ačkoliv toto výrazné navýšení amerických vojáků v Afghánistánu bylo způsobeno především zhoršující se bezpečnostní situací v zemi, Mark P. Lagon jej vnímal spíše jako důkaz toho, že se Obama stejně jako Bush spoléhal na hard power. Dle jeho názoru bylo až ironické, jak moc se Obama, který se chtěl odlišit od svého předchůdce, spoléhal právě na vojenskou sílu (například při navýšení amerických vojáků v Afghánistánu a při aktivním využívání bezpilotních letounů). (kap. 3.2) Elridge (2013, s. 31), autorka článku *No Exit: The Bush Doctrine and Continuity in U.S. Middle East Policy*, se domnívá, že ačkoliv Obama chtěl změnit přístup k Afghánistánu a Iráku, příliš se mu to nedařilo. Dle jejího názoru byla americká zahraniční politika i nadále ovlivněna Bushovou doktrínou, ve které byl hluboce zakořeněn neokonzervatismus.

Stejně jako válka v Afghánistánu i válka v Iráku byla ovlivněna Bushovou administrativou, která vycházela převážně z myšlenek neokonzervatismu. (Soltani a Yussof, 2013, s. 106) Do zahraniční politiky Bushe se tak promítalo několik klíčových aspektů: unilaterální akce, odmítání svazujících mezinárodních norem, vysoký nárůst v nákladech na zbrojení a formování koalic ochotných. (Kurečic, 2011, s. 119-120) Z NBS je patrné, že USA nevyklučovaly ani zahájení preemptivních vojenských akcí, prostřednictvím kterých chtěly zabránit nepřátelským činům ze strany svých protivníků. Tento preemptivní vojenský útok následně USA pod vedením Bushe převedly do praxe, když v březnu 2003 zahájily vojenskou operaci, jejíž cílem bylo odzbrojit Irák a svrhnout Saddáma Husajna, o kterém byl Bush přesvědčen, že vlastní zbraně hromadného ničení. Invaze v Iráku se vyznačovala především unilateralismem (vojenská operace v Iráku byla zahájena bez rezoluce RB OSN a bez podpory mezinárodního společenství – USA spolupracovaly pouze s tzv. koalicí ochotných), militarismem (USA spoléhaly na zdrcující vojenský úder), nedůvěrou v mezinárodní organizace (dle Bushe RB OSN neplnila své povinnosti, když nevydala rezoluci opravňující použít všech nezbytných prostředků proti Iráku), šířením demokracie (Irák se měl dle plánů Bushovy administrativy stát pilířem demokratických hodnot) a snahou

o posílení americké hegemonie (USA se snažily posílit svou mocenskou nadvládu a dosáhnout globální hegemonie). (kap. 2.3)

Dle Eichlera (2010, s. 65) George W. Bush svým unilaterálním a preemptivním postupem v Iráku nerespektoval mezinárodní normy (zahájil vojenskou operaci bez mandátu RB OSN) a nebral dostatečný zřetel na stanoviska jednotlivých států v rámci mezinárodních bezpečnostních vztahů. Eichler se zároveň domnívá, že USA pod vedením George W. Bushe nadřazovaly svou vlastní bezpečnost nad bezpečnost jiných států a svým přístupem k Iráku zhoršily nejen bezpečnostní situaci této země, ale celého blízkovýchodního regionu. Kellner (2004, s. 17), který zastával podobný názor, byl přesvědčen, že válka v Iráku ukazuje na úskalí a rizika spojená s preemptivními útoky, které Bushova administrativa prosazovala už v NBS a dokazuje, že řešení globálních problémů jako je například terorismus nebo šíření zbraní hromadného ničení vyžaduje multilaterální postup.

Obama (2007a) tento Bushův postup v Iráku neschvaloval a již v rámci své prezidentské kampaně prohlašoval, že by USA měly k Iráku přistupovat komplexně a nespoléhat se pouze na vojenskou sílu. Dle Aaronsona (2014 cit. podle Holland, 2013, s. 11), profesora na univerzitě v Surrey, je největší rozdíl mezi Bushem a Obamou v jejich rozdílném vnímání války v Iráku. Obama (2007b) na rozdíl od Bushe vnímal válku v Iráku jako „hloupou“ a „unáhlenou“ a krátce po svém nástupu do funkce zahájil stahování amerických vojáků z Iráku, které bylo ukončeno v roce 2011. O tři roky později však Obama schválil zahájení leteckých úderů proti ISIS na iráckém území – příslušníci americké armády tak opět začali působit v Iráku. Obama sice zdůrazňoval, že je zapotřebí najít politické řešení celé situace, v důsledku rychlého postupu ISIS v Iráku, se však na žádost irácké vlády rozhodl zahájit letecké údery, při kterých USA neváhaly nasadit bezpilotní letouny. Ačkoliv Obama na rozdíl od Bushe podporoval multilaterální postup (USA v boji proti ISIS v Iráku podpořila mezinárodní koalice) a spolupráci s mezinárodními organizacemi (např. OSN), nevyhnul se (stejně jako Bush) použití vojenské síly a zapojil USA do nového konfliktu na území Iráku. (kap. 3.3)

Obama sice plánoval využívat vojenskou sílu v limitované míře (v NBS 2010 USA považovaly použití vojenské síly za poslední možnost, ke které se hodlaly uchýlit až poté, co budou všechny jiné možnosti vyčerpány), názory na to, zda se mu to skutečně dařilo, se však liší. Stefano Loi (2017) ve svém článku například tvrdí, že ačkoliv Obama krátce po svém zvolení neschválil na rozdíl od Bushe vojenské intervence ve dvou zemích

Blízkého východu, jeho zahraniční politika vůči blízkovýchodnímu regionu vykazovala jasné rysy intervencionismu. John Mearsheimer (cit. podle Ellis, 2017) také zastává názor, že z Obamovy zahraniční politiky vůči Blízkému východu je zřetelná kontinuita Bushovy politiky a že ačkoliv se Obama zasadil o to, aby byla ukončena válka v Iráku, nakonec to byl opět on, kdo USA „vrátil zpět do Iráku“.

Teroristické útoky z 11. září 2001 neměly dopad pouze na zahraniční politiku vůči Afghánistánu a Iráku, ale i vůči Íránu. Bush se po událostech z 11. září 2001 obával, že by teroristé mohli získat jaderné zbraně, kterými by ohrožovali USA. Obavy měly USA zejména z Íránu, který se snažil vyvinout jadernou zbraň a současně podporoval i teroristické organizace – to byl také jeden z důvodů, proč jej Bush v roce 2002 zahrnul do tzv. „osy zla“. Bushova zahraniční politika vůči Íránu se následně vyznačovala nejen hrozbou vojenskou silou (Bush několikrát ve svých projevech zopakoval, že v souvislosti s Íránem jsou „všechny možnosti ve hře“), nátlakem v podobě mezinárodních sankcí, které Bush aktivně podporoval na půdě OSN, unilaterálními sankcemi, které USA samostatně uvalily na Írán, odmítáním přímého dialogu s íránským režimem, ale i následným zapojením se do multilaterálních vyjednávání s Íránem. (kap. 2.4)

Obama po nástupu do prezidentské funkce kritizoval Bushův přístup vůči íránskému režimu a plánoval v zahraniční politice vůči Íránu uplatňovat zejména diplomacii (použití vojenské síly, stejně jako Bush nevyklučoval, k útoku na Írán se však chtěl uchýlit až poté, co veškeré předchozí pokusy o mírové řešení jaderného sporu s Íránem selžou). Přestože se Obamovi na počátku jeho působení v Bílém domě dařilo naplňovat strategii založenou na diplomacii, po odstoupení Íránu od společných jednání, se Obama stejně jako Bush uchýlil nejen k aktivnímu podporování multilaterálních sankcí, jež byly následně přijaty v rámci OSN, ale i k přijímání unilaterálních sankcí. Diplomacii vůči Íránu začal Obama opět prosazovat až po zvolení nového íránského prezidenta. V roce 2015 byla následně po dlouhých rozhovorech s Íránem a za aktivní účasti USA na multilaterálních jednáních přijata finální verze JCPOA, která měla zajistit výlučně mírovou povahu íránského jaderného programu. (kap. 3.4)

Matthew Duss (2015), specialista na Blízký východ, zastává názor, že USA a další státy P5+1 demonstrovaly na vyjednávání s Íránem existenci alternativy k americké vojenské síle a dokázaly, že bezpečnost USA a jejich spojenců může být zajištěna prostřednictvím multilaterální diplomacie. Stejně tak i Adams Gordon (2015), profesor mezinárodních

vztahů na univerzitě ve Washingtonu, zdůrazňuje, že Obama podporoval multilaterální jednání s Íránem, které USA vedly v rámci skupiny P5+1 a jeho zahraniční politika vůči Íránu byla postavena především na diplomacii, zatímco ta Bushova se nesla osm let v duchu konfrontace a unilateralismu a vyhrožování vojenskou silou. Michael Singh (2016, s. 1), výkonný ředitel Washingtonského institutu pro blízkovýchodní politiku, se domnívá, že Bush při jednání s Íránem uplatňoval zejména přístup založený na „behavior change“ (jedná se o období „regime change“, kterou USA prosazovaly v Iráku) a pokoušel se změnit íránskou strategii v oblasti jaderné energetiky prostřednictvím sankcí a „trestů“. Naopak Obama se dle jeho názoru snažil Írán motivovat ke změně prostřednictvím pozitivních pobídek.

Z tabulky 1 lze vyčíst, které principy neokonzervatismu se vyskytovaly v NBS, jež byly vydány v období George W. Bushe a které principy se promítaly i do reálně prováděné zahraniční politiky vůči vybraným zemím. Tabulka 2 naopak zobrazuje, které principy liberalismu se vyskytovaly v NBS, jež byly vydány v období Baracka Obamy a které principy se projeví i v Obamově zahraniční politice vůči Afghánistánu, Iráku a Íránu.

Tab. 1 – Principy neokonzervatismu v NBS a v Bushově reálně prováděné politice vůči vybraným zemím

Principy neokonzervatismu	Afghánistán	Irák	Írán
Šíření demokracie (i v NBS)	ano	ano	ano
Hegemonie (i v NBS)	částečně ano ¹	ano	částečně ano ²
Nedůvěra v mezinárodní organizace	ne	ano	ne
Unilateralismus (i v NBS)	ne	ano	ne zcela ³
Důraz na hard power (i v NBS)	ano	ano	spíše ano ⁴

Zdroj: Vlastní zpracování na základě uvedených informací v předešlých kapitolách.

Poznámky:

¹ Dle například R. Jervise (2003) a J. Andersona (2003) se USA snažily posílit své hegemonní postavení v mezinárodních vztazích.

² USA chtěly zabránit Íránu v dosažení regionální hegemonie.

³ USA se pod vedením George W. Bushe zapojily i do multilaterálních jednání.

⁴ George W. Bush nevyklučoval ani použití síly vůči Íránu.

Tab. 2 – Principy liberalismu v NBS a v Obamově reálně prováděné politice vůči vybraným zemím

Principy liberalismu	Afghánistán	Irák	Írán
Podporování míru v mezinárodních vztazích	ano	ano	ano
Averze k válkám/konfliktům	ano	ne	ano
Podporování mezinárodních organizací (i v NBS)	ano	ano	ano
Podporování kooperace (i v NBS)	částečně ano ¹	ano	ne zcela ⁴
Rozvážné používání vojenské síly (i v NBS)	spíše ne ²	ne zcela ³	ano

Zdroj: Vlastní zpracování na základě uvedených informací v předešlých kapitolách.

Poznámky:

¹ USA pod vedením Obamy neváhaly jednat i unilaterálně – například při využívání bezpilotních letounů.

² Obama schválil na počátku svého prvního volebního období výrazné navýšení amerických vojáků v Afghánistánu a podporoval i využívání bezpilotních letounů v afghánském vzdušném prostoru.

³ Obama sice v Iráku nejdříve podporoval politické řešení, později se však uchýlil k vojenské síle a autorizoval letecké úder proti ISIS v Iráku.

⁴ Obama kromě multilaterálních jednání podpořil i unilaterální sankce vůči Íránu.

Z výše uvedené kapitoly vyplývá, že Bushova zahraniční politika byla po událostech z 11. září 2001 ovlivněna neokonzervatismem, jehož principy se následně promítaly nejen do NBS, ale částečně i do reálně prováděné zahraniční politiky vůči Afghánistánu, Iráku i Íránu. Obama se od Bushovy politiky distancoval a již v rámci své prezidentské kampaně zastával spíše liberální principy, které jsou zřetelné i v NBS, jež byly následně vydány v období jeho administrativy. Do jeho zahraniční politiky vůči vybraným blízkovýchodním zemím se tyto liberální principy vesměs promítaly, zároveň však v jistých ohledech (například při spoléhání se na vojenskou sílu) jeho zahraniční politika vůči těmto zemím navazovala na politiku George W. Bushe. Podobný názor zastává například i Lynch (2014, s. 41), který tvrdí, že ačkoliv zvolení Obamy předznamenávalo, že se americká zahraniční politika bude ubírat spíše liberálním směrem, v rámci kterého bude nahrazen unilaterální neokonzervatismus multilateralismem a odhodláním jednat prostřednictvím mezinárodních organizací, jeho reálně vykonávaná zahraniční politika nakonec navázala spíše na Bushovu zahraniční politiku. Dle Lynche Obamova zahraniční politika vykazovala navzdory původním očekáváním, které plynuly z jeho liberální rétoriky, zároveň i určité rysy realismu. Stejně tak i Timothy Hoffmann (2015, s. 87) zastával názor, že ačkoliv Obama prezentoval ve svých projevech liberální myšlenky, jeho činy vykazovaly rysy realismu.

Rysy liberalismu se nejvíce projevovaly v Obamově zahraniční politice vůči Íránu, kdy Obama na rozdíl od Bushe, jehož politika vůči Íránské islámské republice byla založena

spíše na sankcích a na vyhrožování vojenskou silou než na diplomacii, podporoval již od nástupu do své funkce multilaterální diplomatická vyjednávání s iránským režimem. Ačkoliv se Obama snažil uplatňovat vůči Íránu spíše liberální postoj, jeho přístup k Afghánistánu a Iráku lze z části srovnávat s tím Bushovým. USA sice pod vedením Obamy v těchto zemích podporovaly multilateralismus a spolupráci s mezinárodními organizacemi, zároveň se však spoléhaly i na hard power a aktivně využívaly bezpilotní letouny. O tom, že Obamova zahraniční politika vůči těmto zemím navazovala na tu Bushovu, byl přesvědčený i Lynch (2014, s. 46), který tvrdil, že ačkoliv Obama nehovořil o „válce proti terorismu“, jeho strategie byla podobná té Bushově. Klaidman a Sanger na druhou stranu zdůrazňovali, že ačkoliv Obama používal vojenskou sílu, její používání bylo cílené a ne natolik nákladné jako v případě Bushe, který v těchto zemích zahájil rozsáhlé vojenské operace. (Klaidman, 2012 a Sanger 2012 cit. podle Lynch, 2014, s. 46) O cíleném používání vojenské síly hovořil i Aslam (2013 cit. podle Holland, 2014, s. 12), který tvrdil, že Obamovo používání bezpilotních letounů představuje jak kontinuitu, tak i změnu oproti Bushově zahraniční politice, přičemž změna spočívá v daleko častějším nasazování těchto bezpilotních letounů.

Závěr

USA měly vliv v blízkovýchodním regionu již od poloviny 20. století, přičemž jejich zahraniční politika vůči této oblasti byla z velké části ovlivněna jejich strategickými zájmy, mezi které se řadí především trvalý přístup k ropě, zabránění šíření jaderných zbraní, boj proti terorismu a bezpečnost Izraele. Po útocích z 11. září 2001 zahraniční politika USA vůči zemím blízkovýchodního regionu nabyla nových rozměrů. Svůj podíl na tom z části nesla Bushova administrativa, která byla tvořena zastánci neokonzervatismu. Strategie, kterou USA zvolily po útocích z 11. září 2001 vůči regionu Blízkého východu, se vyznačovala unilateralismem, preemptivními útoky, šířením demokracie a využíváním vojenské síly. USA v roce 2001 pod vedením George W. Bushe zahájily invazi do Afghánistánu a následně v roce 2003 spustily i vojenskou operaci na území Iráku. Obama jakožto nástupce George W. Bushe chtěl tyto války co nejdříve ukončit a již v rámci své prezidentské kampaně se svými názory vymezoval vůči politice svého předchůdce a ve svých projevech zastával spíše liberální myšlenky.

Cílem mé práce bylo zjistit, zda byla zahraniční politika George W. Bushe a Baracka Obamy vůči Afghánistánu, Iráku a Íránu ovlivněna rozdílnými teoretickými proudy (zda se do jejich zahraničních politik promítaly principy neokonzervatismu a liberalismu) a posoudit, zda George W. Bush a Barack Obama zvolil rozdílný či podobný přístup k vybraným zemím širšího Blízkého východu.

Z první kapitoly, ve které jsem definovala principy neokonzervatismu a liberalismu, vyplývá, že za hlavní principy neokonzervatismu považují šíření demokracie, udržení hegemonního postavení USA v mezinárodních vztazích, nedůvěru v mezinárodní organizace, unilateralismus a důraz na vojenskou sílu. Naopak liberalismus se dle mého názoru vyznačuje vírou, že mezi jednotlivými státy může existovat mír, odmítáním války (i když dle některých liberálů liberální státy nevylučují zahájení konfliktu s těmi neliberálními), kooperací mezi jednotlivými státy, podporou mezinárodních institucí a nespoleháním se primárně na vojenskou sílu (liberálové se obecně shodují, že vojenská síla by měla být použita až jako poslední možnost – poté, co veškeré předchozí pokusy selžou).

Principy neokonzervatismu se promítaly z části i do NBS, které byly vydány v období, kdy byl americkým prezidentem George W. Bush. Neokonzervatismus se v NBS 2002 a 2006 projevoval v podobě odhodlání šířit svobodu a podporovat demokracii v ostatních státech

světa, důrazem na vojenskou sílu, unilateralismem v podobě preemptivních útoků a snahou udržet si mocenskou pozici v mezinárodních vztazích. V zásadě se tyto deklarované principy neokonzervatismu promítaly i do reálně prováděné Bushovy zahraniční politiky. V zahraniční politice vůči Iráku se vyskytovaly všechny principy uvedené v NBS a do zahraniční politiky vůči Íránu se z části nepromítal pouze unilateralismus (Bush sice podpořil přijetí unilaterálních sankcí proti íránskému režimu, v roce 2006 však podpořil zapojení USA do multilaterálních jednání s Íránem).

Stejně tak i v NBS, jež byly vydány v období Obamovy administrativy, jsou zřetelné některé principy liberalismu. V NBS 2010 a 2015 je kladen důraz zejména na mezinárodní spolupráci a spolupráci v rámci mezinárodních organizací a na využití všech dostupných možností před uchýlením se k vojenské síle (jejíž použití ovšem NBS nevylučovaly). V jistých ohledech Obamovy NBS navazují na ty Bushovy – typickým příkladem je nevylučování unilaterálního jednání nebo spoléhání se na vojenskou sílu, kterou ovšem chtěly USA použít až po vyčerpání všech dostupných možností. Deklarované principy liberalismu se převážně vyskytovaly i v reálně prováděné zahraniční politice Baracka Obamy vůči vybraným třem zemím. Výjimku tvoří unilaterální používání bezpilotních letounů na území Afghánistánu, nepříteli zdrženlivé využívání vojenské síly v Afghánistánu a Iráku a z části i přijetí unilaterálních sankcí proti Íránu (Obama sice podpořil přijetí unilaterálních sankcí proti Íránu, zároveň však podporoval i multilaterální jednání s Íránem).

Z druhé kapitoly je zřejmé, že se Bushova zahraniční politika vůči Afghánistánu vyznačovala používáním vojenské síly, podporováním demokracie a z části i snahou o udržení si hegemonního postavení (naopak unilateralismus ani nedůvěra v mezinárodní organizace nebyla během invaze do Afghánistánu v americké zahraniční politice znatelná). Vůči Iráku George W. Bush uplatnil všechny principy neokonzervatismu, jež jsou definované v teoretické části. Naopak zahraniční politika vůči Íránu nevykazovala všechny tyto principy neokonzervatismu. Bush sice podporoval změnu režimu v Íránu, nevylučoval použití vojenské síly, snažil se oslabit regionální postavení Íránu prostřednictvím invaze do Iráku a podpořil přijetí unilaterálních sankcí vůči Íránu, zároveň však spolupracoval s OSN při řešení íránského jaderného programu a v roce 2006 se USA zapojily i do multilaterálních jednání s Íránem. Přestože se ne vždy do zahraniční politiky vůči těmto třem zemím promítaly všechny principy neokonzervatismu, Bushova zahraniční politika vůči těmto zemím vykazovala jisté charakteristické rysy neokonzervatismu.

Ani v Obamově reálně prováděné zahraniční politice vůči Afghánistánu se neprojevovaly všechny principy liberalismu. Obama sice ukončil bojovou misi v Afghánistánu, spolupracoval s dalšími státy i mezinárodními organizacemi, neváhal však využívat i vojenskou sílu a jednat unilaterálně (od roku 2015 vedou USA v Afghánistánu unilaterální vzdušné akce, při kterých využívají bezpilotní letouny). Stejně tak i v Iráku se sice Obama zasadil o stažení amerických vojenských jednotek z iráckého území, později se však opět uchýlil k využití vojenské síly. Přestože Obama zdůrazňoval, že by se situace v Iráku měla nejdříve řešit na politické úrovni, nakonec souhlasil se zahájením leteckých úderů proti ISIS na iráckém území. Jisté principy liberalismu zde však byly zřetelné – tyto letecké údery byly zahájeny v rámci mezinárodní koalice a USA spolupracovaly i s mezinárodními organizacemi (např. OSN). Vůči Íránu Obama uplatňoval zahraniční politiku založenou zejména na liberalismu. Obama sice nevyklučoval zahájení konfliktu s Íránem, použití vojenské síly proti íránskému režimu však považoval až za poslední možnost. Díky principům liberalismu (multilaterálním jednáním, kooperaci s ostatními státy a spolupráci v rámci OSN) se USA společně s dalšími státy podařilo podepsat s Íránem JCPOA. Kromě prosazování liberálních principů v zahraniční politice vůči Íránu se však Obama nezdřáhal jednat i unilaterálně (například když podpořil uvalení „těch nejtvrdsích“ unilaterálních sankcí vůči Íránu).

Na základě výše uvedeného je patrné, že ne vždy se v Bushově zahraniční politice vůči Afghánistánu, Iráku a Íránu uplatňovaly všechny principy neokonzervatismu a stejně tak ani Obamova zahraniční politika nevykazovala vůči těmto zemím pouze rysy liberalismu. Přesto se po prostudování všech materiálů domnívám, že Bushova zahraniční politika vůči vybraným zemím byla ovlivněna neokonzervatismem a že na jeho zahraniční politiku měla vliv i jeho administrativa, která byla tvořena přívrženci tohoto proudu. Do Obamovy zahraniční politiky se dle mého názoru naopak z části promítal liberalismus a v jistých ohledech navazovala Obamova politika na Bushovu zahraniční politiku (Obama se stejně jako Bush spoléhal na vojenskou sílu).

Obamovu zahraniční politiku vůči Afghánistánu a Iráku lze z části srovnávat s tou Bushovou. Obama se sice v těchto zemích snažil jednat multilaterálně a spolupracovat s mezinárodními organizacemi, zároveň se však spoléhal i na hard power a USA pod jeho vedením aktivně využívaly bezpilotní letouny. Z pohledu využívání vojenské síly tak lze Obamovův přístup k těmto zemím srovnávat s tím Bushovým. Jistý posun je zde však znatelný – Obama se na rozdíl od rozsáhlých pozemních válek zaměřil spíše na cílené

využívání vojenské síly (například v podobě bezpilotních letounů). Naopak největší rozdíl je zřetelný dle mého názoru v Obamově a Bushově zahraniční politice vůči Íránu. Obama na rozdíl od Bushe, jehož politika vůči Íránské islámské republice byla založena spíše na sankcích a na vyhrožování vojenskou silou než na diplomacii, podporoval již od nástupu do své funkce multilaterální diplomatická vyjednávání s íránským režimem, která nakonec vyústila v přijetí JCPOA.

Seznam použité literatury

Monografie a kapitoly z monografií:

- ARUNDHATI, Roy, 2004. The Ordinary Person's Guide to Empire. In: *An ordinary person's guide to empire* [online]. Cambridge, Mass: South End Press, s. 23-40 [cit. 2017-02-27]. ISBN 978-089-6087-279. Dostupné z: <https://goo.gl/VhirTW>
- BARTHOLOMEW, Amy, 2006. Introduction. In: *Empire's law: the American imperial project and the 'war to remake the world'* [online]. Toronto: Between the Lines, s. 1-17 [cit. 2016-11-30]. ISBN 978-0745323695. Dostupné z: <https://goo.gl/EYjSQs>
- BAXTER, Kylie a AKBARZADEH, Shahram, 2008. Introduction. In: *US foreign policy in the Middle East: the roots of anti-Americanism* [online]. New York: Routledge, s. 1-7 [cit. 2016-10-29]. ISBN 02-039-2830-X. Dostupné z: <https://goo.gl/Ft2Bjr>
- BOOT, Max, 2004. Myths about Neoconservatism. In: STELZER, Irwin M. *The neocon reader: selected essays* [online]. New York: Grove Press, s. 43-53 [cit. 2017-04-13]. ISBN 08-021-4193-5. Dostupné z: <https://goo.gl/tH1pb5>
- BURCHILL, Scott, 2005. War, democracy and free trade. In: BURCHILL, Scott et al. *Theories of international relations* [online]. 3rd ed., Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 58-70 [cit. 2016-11-16]. ISBN 1-4039-4865-8. Dostupné z: <https://goo.gl/mkXTG7>
- BYMAN, Daniel a Sara Bjerg MOLLER, 2016. The United States and the Middle East: Interests, Risks, and Costs. In: SURI, Jeremi a Benjamin A. VALENTINO. *Sustainable security: rethinking American national security strategy* [online]. New York: Oxford University Press, s. 263-297 [cit. 2016-10-30]. ISBN 978-019-0611-477 Dostupné z: <https://goo.gl/Kbak8e>
- CARALEY, Demetrios James, 2004. Editors Foreword: Some Early Lessons. In: CARALEY, Demetrios James. *American hegemony: preventive war, Iraq, and imposing democracy* [online]. New York: The Academy of Political Science, s. vii-xvi [cit. 2016-11-11]. ISBN 18-848-5304-8. Dostupné z: <https://goo.gl/fPuWHL>
- CLARKE, Richard A., 2004. Evacuate the White House. In: *Against all enemies: inside America's war on terror* [online]. New York: Free Press, s. 1-32 [cit. 2016-11-11]. ISBN 0-7432-6640-4. Dostupné z: <https://goo.gl/ee7pu7>
- COOPER, Danny, 2011. *Neoconservatism and American foreign policy: a critical analysis*. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-62848-8.
- COVARRUBIAS, Jack, 2007. Preface. In: COVARRUBIAS, Jack a Tom LANSFORD. *Strategic interests in the Middle East: opposition and support for US foreign policy* [online]. Burlington: Ashgate, s. 123-137 [cit. 2016-11-04]. ISBN 978-0-7546-7033-9. Dostupné z: <https://goo.gl/8eVFWZ>
- DOYLE Michael a Stefano RECCHIA, 2011. Liberalism in International Relations. In: BADIE, Bertrand, Dirk. BERG-SCHLOSSER a Leonardo MORLINO. *International encyclopedia of political science*. [online]. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications, s. 1434-1438 [cit. 2017-02-08]. ISBN 978- 1-4129-5963-6. Dostupné z: <https://goo.gl/cFiy1b>
- DOYLE, Michael W., 2012a. Introduction. In: *Liberal peace: selected essays* [online]. New York: Routledge, s. 1-12 [cit. 2016-11-14]. ISBN 978-0-203-80493-3. Dostupné z: <https://goo.gl/gtIFYt>
- DOYLE Michael W., 2012b. Liberalism and foreign policy. In: SMITH, Steve, Amelia HADFIELD a Time DUNNE. *Foreign policy: theories, actors, cases* [online]. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, s. 54-78 [cit. 2016-11-12]. ISBN 978-0-19-959623-2. Dostupné z: <https://goo.gl/D5FTQs>
- DUMBRELL, John, 2008. The neoconservative roots of the war in Iraq. In: PFIFFNER James P. a Mark PHYTHIAN. *The neoconservative roots of the war in Iraq in Intelligence and national security policymaking on Iraq: British and American perspectives* [online]. College Station: Texas AM University Press, s. 19-39 [cit. 2017-04-02]. ISBN 9781603440677. Dostupné z: <https://goo.gl/lJnbyb>
- EHTESHAMI, Anoushiravan, 2006. The Middle East: between ideology and geo-politics. In: BURCLEY, Mary a Robert SINGH. *The Bush Doctrine and the War on Terrorism: Global Responses, Global Consequences*. [online]. New York: Routledge, s. 104-121 [cit. 2016-11-30]. ISBN: 9-78-0-415-36831-5. Dostupné z: <https://goo.gl/yPgFiy>
- EICHLER, Jan, 2010. Vojenské odstranění režimu Saddáma Husajna v Iráku – Operace Irácká svoboda. In: *Terorismus a války v době globalizace*. 2., dopl. vyd. Praha: Karolinum, s. 270-310. ISBN 978-802-4617-909.

- FAWAZ, Gerges A., 2012. Introduction: The End of America's moment? In: *Obama and the Middle East: The End of America's Moment?* New York: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0230113817.
- FREEDEN, Michael, 2015. A house of many mansions. In: *Liberalism: a very short introduction* [online]. New York: Oxford University Press, s. 1-19 [cit. 2017-04-17]. ISBN 978-019-9670-437. Dostupné z: <https://goo.gl/TrPWK5>
- FROST, Mervyn, 2002. Rights in the system of democratic and democratizing states. In: *Constituting Human Rights: Global civil society and the society of democratic states*. New York: Routledge, s. 97-127. ISBN 978-041-5272-278.
- GRAEBER, Daniel J., 2007. The United States and Israel: The Implications of Alingment. In: COVARRUBIAS, Jack a Tom LANSFORD. *Strategic interests in the Middle East: opposition and support for US foreign policy* [online]. Burlington: Ashgate, s. 123-137 [cit. 2016-11-04]. ISBN 978-0-7546-7033-9. Dostupné z: <https://goo.gl/8eVFWZ>
- GREENWALD, Glenn, 2016. Afterword: War without end. In: SCAHILL, Jeremy. *The assassination complex: inside the government's secret drone warfare program*. [online]. New York: Simon and Schuster, s. 179-187. ISBN 978-1-5011-4415-8. Dostupné z: <https://goo.gl/Nv7NbR>
- HAYDEN Patrick, 2009. The War on Terror and the Just Use of Military Force. In: LANSFORD, Tom., Robert P. WATSON a Jack COVARRUBIAS. *America's war on terror* [online]. 2nd ed., Burlington: Ashgate, s. 49-72 [cit. 2016-12-10]. ISBN 978-07546-9533-2. Dostupné z: <https://goo.gl/cvjWZt>
- HIMMELFARB, Gertrude, 2010. Introduction. In: KRISTOL, Irving. *The neoconservative persuasion: selected essays, 1942-2009* [online]. New York: Basic Books, s. xiii-xix [cit. 2017-04-13]. ISBN 978-046-5023-332. Dostupné z: <https://goo.gl/MRkXI0>
- HOLLAND Jack, 2014. Introduction: Why is change so hard? Understanding continuity in Barack Obama's foreign policy. In: BENTLEY, Michelle a Jack HOLLAND. *Obama's foreign policy: ending the war on terror* [online]. New York: Routledge, s. 1-17 [cit. 2017-01-26]. ISBN 978-1-315-88854-5. Dostupné z: <https://www.book2look.com/embed/9781134548545>
- KANT, Immanuel, 1983. Speculative beginning of human history. In: *Perpetual peace, and other essays on politics, history, and morals* [online]. Indianapolis: Hackett Pub. Co, s. 49-61. [cit. 2016-11-15]. ISBN 978-1-60384-718-6. Dostupné z: <https://goo.gl/Rctz50>
- KEEGAN, John, 2006. Krize v letech 2002–2003. In: *Válka v Iráku*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, s. 79-108. ISBN 80-7306-241-0.
- KEOHANE, Robert O., 1984. Theories of Cooperation and International Regimes. In: *After hegemony: cooperation and discord in the world political economy* [online]. Princeton: Princeton University Press, s. 49-110. [cit. 2016-11-15]. ISBN 1-400809-754. Dostupné z: <https://goo.gl/5h757D>
- KEOHANE, Robert O., 1989. Neoliberal Institutionalism: A Perspective on World Politics. In: *International institutions and state power: essays in international relations theory* [online]. Boulder: Westview Press, s. 1-20 [cit. 2016-11-15]. ISBN 978-0813308388. Dostupné z: <https://goo.gl/qAIEcB>
- KRISTOL, Irving, 1999. An Autobiographical Memoir. In: *Neoconservatism: the autobiography of an idea* [online]. New York: The Free Press, s. 3-42 [cit. 2017-03-28]. ISBN 0-02-874021-1. Dostupné z: <https://goo.gl/HlvgiU>
- LEPŠ, Jakub, 2009. George W. Bush a proces tvorby zahraniční politiky. In: KOZÁK, Kryštof, Jakub LEPŠ a Michal THIM, 2009. *Zahraniční politika USA na začátku 21. století*. [online]. Praha: AMO, s. 65-69 [cit. 2016-11-15]. ISBN 978-80-87092-11-8. Dostupné z: <https://goo.gl/eSTq7l>
- LIPSET, Seymour Martin, 2003. Spory na levici. In: *Dvousečná zbraň: rub a líc americké výjimečnosti = [Orig.: American exceptionalism]*. Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, s. 198-203. ISBN 80-726-0094-X.
- LYNCH, Timothy J., 2010. Did Bush Pursue a Neoconservative Foreign Policy? In: *Assessing George W. Bush's Legacy*. New York: Palgrave Macmillan US, s. 121-143. ISBN 978-0-230-11433-3.
- LYNCH, T. J., 2014. Obama, liberalism, and US foreign policy. In: PARMAR, Inderjeet, Linda B. MILLER a Mark LEDWIDGE, 2014. *Obama and the world: new directions in US foreign policy* [online]. Second edition. New York: Routledge, s. 41-52 [cit. 2016-11-08]. ISBN 9780415715232. Dostupné z: <https://goo.gl/Rw6juY>
- MACMILLAN, John, 1998. Introduction. In: *On liberal peace: democracy, war, and the international order* [online]. London: I.B.Tauris Publishers, s. 1-31 [cit. 2016-11-12]. ISBN 1-86064-010-9. Dostupné z: <https://goo.gl/gP9IIN>

- MCCRISKEN Jack, 2014. Obama's war on terrorism in rhetoric and practice In: BENTLEY, Michelle a Jack HOLLAND. *Obama's foreign policy: ending the war on terror* [online]. New York: Routledge, s. 17-45 [cit. 2017-01-26]. ISBN 978-1-315-88854-5. Dostupné z: <https://www.book2look.com/embed/9781134548545>
- MILL, John Stuart, 1848. Book III, Chapter XIII of International Trade. In: MILL, John Stuart aj. Laurance LAUGHLIN. *Principles of Political Economy*. [online]. New York: D. Appleton and Company, s. 438-453 [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <https://goo.gl/EfknDo>
- MURAVCHIK, Joshua, 1992. Conclusion. In: *Exporting Democracy: Fulfilling America's Destiny* [online]. Washington, D.C.: The AEI Press, s. 221-228 [cit. 2016-11-08]. ISBN 0-8447-3734-8. Dostupné z: <https://goo.gl/4Goijb>
- MURAVCHIK, Joshua, 1996. *The imperative of American leadership: a challenge to neo-isolationism*. [online]. Washington, D.C.: The AEI Press [cit. 2016-11-08]. ISBN 08-447-3958-8. Dostupné z: <https://goo.gl/CYniAB>
- NYE, Joseph S., 2002. Redefining the National Interest. In: *The paradox of American power: why the world's only superpower can't go it alone*. New York: Oxford University Press, s. 137-173. ISBN 01-951-5088-0.
- OREND, Brian, 2000. Kant's Just War Theory. In: *War and international justice: a Kantian perspective* [online]. Waterloo, Ont: Wilfrid Laurier Univ. Press, s. 41-64 [cit. 2016-11-15]. ISBN 978-0889203600. Dostupné z: <https://goo.gl/eetnUK>
- OWEN, John M. IV, 1997. The Puzzle of Liberal Peace. In *Liberal peace, liberal war: American politics and international security* [online]. Ithaca, N.Y: Cornell University Press, s. 3-21 [cit. 2016-11-12]. ISBN 0-8014-8690-4. Dostupné z: <https://goo.gl/M0vW1x>
- PARSI, Trita, 2012. Trapped in a Paradigm of Enmity. In: *A single roll of the dice: Obama's diplomacy with Iran*. New Haven: Yale University Press, s. 210-224. ISBN 978-030-0169-362.
- RAWLS, John, 1999. The First Part of Ideal Theory. In: *The law of peoples: with, The idea of public reason revisited*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, s. 11-59. ISBN 06-740-0079-X.
- RAWLS, John, 1999. The Second Part of Ideal Theory. In: *The law of peoples: with, The idea of public reason revisited*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, s. 59-85. ISBN 06-740-0079-X.
- RENSHON, Stanley A., 2012. The Puzzle of Obama's Political Identity. In: *Barack Obama and the Politics of Change*. New York: Routledge, s. 26-50. ISBN 978-0-415-87394-9.
- RUSSETT, Bruce M, 1993. Why Democratic Peace? In: *Grasping the democratic peace: principles for a post-Cold War world*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, s. 82-115. ISBN 06-910-0164-2. Dostupné z: <http://www.columbia.edu/itc/sipa/S6800/courseworks/Russett.pdf>
- SCHUMPETER, Joseph A., 2007. Imperialism as a Catch Phrase. In: *Imperialism and Social Classes: Two Essays* [online]. Ohio: The World Publishing Company, s. 7-22 [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <https://goo.gl/7zHYwS>
- SNOW, Donald M., 2016. A Return to Energy Independence and Its Consequences: Shale Oil and Gas. In: *The Middle East, oil, and the U.S. national security policy: intractable conflicts, impossible solutions*. Lanham: Rowman & Littlefield, s. 71-94. ISBN 9781442261983. Dostupné z: <https://goo.gl/xt0NDg>
- STARR, Paul, 2007a. Liberalism and the Discipline of Power. In: *Freedom's power: the true force of liberalism*. [online]. New York: Basic Books, s. 15-29. [cit. 2016-11-22]. ISBN 978-046-5081-868. Dostupné z: <https://goo.gl/XqzBDM>
- TODD, Emmanuel., 2003. Preface. In: *After the empire: the breakdown of the American order*. New York: Columbia University Press, s. xv-xxiii. ISBN 02-311-3102-X.
- VON MISES, Ludwig, 1985. Liberal Foreign Policy. In: *Liberalism, in the classical tradition* [online]. 3. ed. New York: Foundation for Economic Education, s. 105-151 [cit. 2016-11-22]. ISBN 0930439236. Dostupné z: <https://goo.gl/ULaA02>
- WALZER, Michael, 2006. The Theory of Agression. In: *Just and unjust wars: a moral argument with historical illustrations*. 4th ed. New York: Basic Books, s. 49-125. ISBN 978-046-5037-070.
- WILLIAMSON, Myra, 2009. The Use of Force against Afghanistan in 2001. In: *Terrorism, war and international law: the legality of the use of force against Afghanistan in 2001* [online]. Burlington, VT: Ashgate, s. 161-233 [cit. 2017-04-18]. ISBN 978-075-4674-030.
- YAN, Maria, 2010. Introduction: The Pre-9/11 Years. In: *Neoconservatism and the new American century*. New York: Palgrave Macmillan, s. 1-10. ISBN 978-0-230-11396-1.

ZINN, Howard, 2002. 9-11. In: *Terrorism and War* [online]. Seven Stories Press, Chapter 1 [cit. 2016-10-30]. ISBN 978-1-60980-314-8. Dostupné z: <https://goo.gl/OsHldz>

Webové stránky:

ATHANASIADIS, Iason, 2006. Funding Regime Change. In: *Global Policy Forum* [online]. February 18, 2006 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <https://goo.gl/OBZXmz>

BERNSTEIN, Jarrod, 2012. Defense Secretary Leon Panetta Reaffirms U.S. Commitment to Israel in Speech to AIPAC Policy Conference. In: *The White House* [online]. March 6, 2012 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://goo.gl/yNwBuC>

BRUNO, Greg, 2013. U.S. war in Afghanistan. In: *Council on Foreign Relations* [online]. April 2017 [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: <https://goo.gl/OJOjiy>

CARTER, Jimmy, 1980. State of the Union Address 1980. In: *Jimmy Carter Presidential Library and Museum* [online]. March 30, 2016 [cit. 2016-10-30]. Dostupné z: <https://goo.gl/mzWISq>

CLAWSON, Patrick, 2010. U.S. Sanctions. In: *The Iran Primer* [online]. August 2015 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <https://goo.gl/VxQPQ9>

COLE, David, 2014. Drones in Iraq and Syria: What we know and what we don't. In: *Drone wars UK* [online]. 07/11/2014 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/2HU9y2>

COLLINS, Shannon, 2015. Global Coalition Will Destroy ISIL, Obama Tells Asia-Pacific Region Partners. In: *U. S. Department of Defense* [online]. November 22, 2015 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <https://goo.gl/hZyH5F>

Crethi Plethi, 2010. Letter From President Roosevelt to King Ibn Saud, April 5, 1945. In: *Crethi Plethi* [online]. November 26, 2010 [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <https://goo.gl/JS2U5s>

DAVENPORT, Kelsey, 2014. History of Official Proposals on the Iranian Nuclear Issue. In: *Arms Control Association* [online]. January 2014 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <https://goo.gl/vUuU1f>

DAVENPORT, Kelsey, 2016. Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran. Facts Sheets and Briefs. In: *Arms Control Association* [online]. August 2016 [cit. 2017-03-05]. Dostupné z: <https://goo.gl/YIMD4U>

DOLAN, Chris J., 2004. The Bush Doctrine and U.S. Interventionism. In: *American Diplomacy* [online]. June 2004 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://goo.gl/U2lGwy>

ENGLISH, Cynthia, 2010. Global Perceptions of U.S. Leadership Improve in 2009. In: *Gallup* [online]. February 9, 2010 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/tiq66z>

Evropská rada. Rada Evropské unie, 2016. Společný komplexní akční plán a omezující opatření. In: *Evropská Rada: Rada Evropské unie* [online]. 20. července 2015 [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <https://goo.gl/wWBdqo>

GARAMONE, Jim, 2015. Obama Stresses Whole-of-Government Approach in U.N. Speech. In: *U. S. Department of Defense* [online]. September 27, 2015 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://goo.gl/ycwZLr>

HADLEY, Stephen J., 2010. The George W. Bush Administration. In: *The Iran Primer* [online]. 15. 10. 2010 [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <https://goo.gl/Bgqii3>

KANT, Immanuel, 1795. Perpetual Peace: A Philosophical Sketch. In: *Mount Holyoke* [online]. October 16, 2014 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z: <https://goo.gl/0WLV8z>

KRAUTHAMMER, Charles, 2004. Democratic Realism: An American Foreign Policy for a Unipolar World. In: *AEI*. online]. February 10, 2004 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/INlvps>

LIMBERT, John, 2015. The Obama Administration. In: *The Iran Primer* [online]. [cit. 2017-03-11]. Dostupné z: <https://goo.gl/TT389p>

MONACO, Lisa O., 2015. Here's What You Need to Know About Our Strategy to Defeat ISIL. In: *The White House* [online]. November 19, 2015 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://goo.gl/o6LPwa>

NATO, 2015. ISAF's mission in Afghanistan (2001-2014) (Archived). In: *NATO* [online]. September 1, 2015 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://goo.gl/l2Zon4>

NATO, 2016. NATO Secretary General attends meeting of Counter-ISIL Coalition. *NATO* [online]. July 25, 2016 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://goo.gl/biElBp>

PELLERIN, Cheryl, 2016. Obama: U.S. Commitment to European Security is Unwavering in Pivotal Time for NATO. In: *U. S. Department of Defense* [online]. July 10, 2016 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://goo.gl/WkeAOn>

SOMANADER, Tanya, 2014. 5 Things to Know: The President Lays Out the U.S. Plan to Degrade and Destroy ISIL. In: *The White House* [online]. September 17, 2014 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <https://goo.gl/GC8Wyz>

STEFANO, Loi, 2017. Obama's military legacy (II): Iraq and Afghanistan. In: *Changing World* [online]. January 23, 2017 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://goo.gl/mG6MEd>

TAYLOR, Rachel S. The United Nations, International Law and the War in Iraq: a worldpress.org special report. In: *Worldpress Review* [online]. [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/b9Gf0K>

The Bureau of Investigative Journalism, 2016. Afghanistan: Reported US air and drone strikes 2016. In: *The Bureau of Investigative Journalism* [online]. 07.01.16 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/fpyJIN>

The White House, 2003. Operation Iraqi Freedom. In: *The White House* [online]. March 27, 2003 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030327-10.html>

The White House, 2008a. Press Briefing by National Security Advisor Stephen Hadley on the President's Trip to Europe. *The White House* [online]. June 4, 2008 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/06/20080604-6.html>

The White House, 2008b. President Bush and Iraq Prime Minister Maliki Sign the Strategic Framework Agreement and Security Agreement. In: *The White House* [online]. December 14, 2008 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/12/20081214-2.html>

The White House, 2012a. Fact Sheet: The U.S.-Afghanistan Strategic Partnership Agreement. In: *The White House* [online]. May 01, 2012 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/05/01/fact-sheet-us-afghanistan-strategic-partnership-agreement>

The White House, 2012b. Fact Sheet: Sanctions Related to Iran. In: *The White House* [online]. July 31, 2012 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/07/31/fact-sheet-sanctions-related-iran>

The White House, 2014. Remarks by President Obama and Prime Minister Abadi of the Republic of Iraq After Bilateral Meeting. In: *The White House* [online]. September 24, 2014 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/24/remarks-president-obama-and-prime-minister-abadi-republic-iraq-after-bil>

The White House, 2015. Remarks by President Obama and Prime Minister Al-Abadi of Iraq after Bilateral Meeting. In: *The White House* [online]. April 14, 2015 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/04/14/remarks-president-obama-and-prime-minister-al-abadi-iraq-after-bilateral>

The White House, 2016. FACT SHEET: Maintaining Momentum in The Fight against ISIL. In: *The White House* [online]. January 15, 2016 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/01/15/fact-sheet-maintaining-momentum-fight-against-isil/>

The White House, ISIL Strategy. In: *The White House* [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/isil-strategy>

The White House, U.S. Commitment to Afghanistan. In: *The White House* [online]. [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/afghanistan/us-commitment.html>

The White House. Promise Kept. In: *The White House* [online]. [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/iraq>

TŮMA, Miroslav, 2015. Dohoda s Íránem: úspěch, nebo historická chyba? In: *Institute of International Relations* [online]. 13. 8. 2015 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <https://goo.gl/evKHIE>

U.S. Department of State, 2017. U.S. Relations With Afghanistan. Fact sheet. In: *U.S. Department of State* [online]. January 3, 2017 [cit. 2017-01-26]. Dostupné z: <https://goo.gl/roFySi>

UN News Centre, 2006. UN Security Council demands that Iran suspend nuclear activities. In: *United Nations* [online]. July 31, 2006 [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <https://goo.gl/8js89v>

WOODS, Chris a Alice ROSS, 2013. UN launches major investigation into civilian drone deaths. In: *The Bureau of Investigative Journalism* [online]. January 24, 2013 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://goo.gl/mDRdmU>

Reporty, studie a odborné práce:

- BARNES, Joe a Andrew BOWEN, 2015. Rethinking U.S. Strategy in the Middle East. *Centre for the Middle East at the Baker Institute for Public Policy and the Centre for the National Interest* [online]. [cit. 2016-10-30]. Dostupné z: <https://goo.gl/EH42jM>
- CASTIGLIONI, Claudia, 2013. Obama's Policy Toward Iran: Comparing First and Second Term. *ISPI* [online] Analysis No. 220, December 2013 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <https://goo.gl/CTrdAP>
- COATS, Daniel a Charles ROBB, 2008. Meeting the Challenge: U.S. Toward Iranian Nuclear Development. *Bipartisan Policy Center* [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <https://goo.gl/duXZmx>
- Gallup, 2016. The U.S.-Global Leadership Report: What People Worldwide Think of U.S. Leadership. *Gallup* [online]. [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/2U0Ito>
- KAMRAVA, Mehran, 2008. The United States and Iran: A Dangerous but Contained Rivalry. *Middle East Institute Policy Brief* [online]. No. 2 [cit. 2017-03-01]. Dostupné z: <https://goo.gl/5rITGJ>
- KATZMAN, Kenneth a Paul K. KERR, 2017. Iran Nuclear Agreement. CRS Report for Congress. *Congressional Research Service* [online]. February 10, 2017 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <https://goo.gl/16S4dx>
- KATZMAN, Kenneth, 2009. Iran: U.S. Concerns and Policy Responses. CRS Report for Congress. *Congressional Research Service* [online]. June 22, 2009 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://goo.gl/KezRPA>
- KATZMAN, Kenneth, 2015. Iraq: Politics, Security, and U.S. Policy. CRS Report for Congress. *Congressional Research Service* [online]. May 26, 2015 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/5ZvGA0>
- MILLSON, Rory O. a David A. HERMAN, 2015. Killing by Drones: Legality under International Law. *The Foundation for Law, Justice and Society* [online]. [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/H8czal>
- QUIRK, Tim, 2010. Soft Power, Hard Power and Our Image Abroad. *Lagrange College* [online]. [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/aFXhnu>
- SAMORE, Gary, 2015. Sanctions Against Iran: A Guide to Targets, Terms, and Timetables. *Belfer Center for Science and International Affairs* [online]. [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://goo.gl/LzQt2h>
- SINGH, Michael, 2016. One Year After the Nuclear Deal: Is Iran Moderating? *Baker Institute for Public Policy of Rice University* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://goo.gl/Gx1whc>
- SMITH, Ben a Arabella THORP, 2010. The legal basis for the invasion of Afghanistan. *House of Commons* [online]. February 26, 2010 [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/MfOT3u>
- SPENCE, Henda Catherine Gillian, 2016. *The Influence of Neoconservatism on US Foreign Policy Debates During the Obama Administration* [online]. Glasgow. PhD thesis. University of Glasgow. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <https://goo.gl/t0VXeI>

Články v novinách a časopisech:

- ADAMS, Gordon, 2015. The Iran Long Game: Bush vs. Obama. In: *Foreign Policy* [online]. April 14, 2015 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/Zv6zLp>
- BBC NEWS, 2004. Iraq war illegal, says Annan. In: *BBC NEWS* [online]. 2004/09/16 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/0keSng>
- BBC NEWS, 2016. US air and drone strikes 'killed up to 116 civilians'. In: *BBC NEWS* [online]. 1 July 2016 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://goo.gl/X64qiQ>
- BĚLKA, Michal, 2014. USA vyšlou do Iráku 300 vojenských poradců, o náletech se zatím jedná. In: *Idnes.cz* [online]. 19. června 2014 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <https://goo.gl/zis06h>
- BENDER, Bryan a Louis NELSON, 2016. Obama to keep 8,400 troops in Afghanistan. In: *Politico* [online]. 07/06/16 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/mw9oXD>
- CILLIZZA, Chris, 2014. Is Barack Obama the most liberal president ever? In: *The Washington Post* [online]. February 4, 2014 [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <https://goo.gl/oGV31Y>
- CNN, 2010. Afghan war remains 'absolutely essential,' Obama says. In: *CNN* [online]. March 29, 2010 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://goo.gl/AbmpIk>
- DENT, Jackie, 2006. Is it time to negotiate with the Taliban? In: *CNN* [online]. October 5, 2006 [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <https://goo.gl/eniWU>

- DUSS, Matthew, 2015. The Iran Deal Is a Victory for Obama Diplomacy Over Bush Warmongering. In: *New Republic* [online]. July 14, 2015 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <https://goo.gl/dNlkZF>
- DVOŘÁČEK, Marek, 2003. OSN přikyvuje mírové iniciativě pro Irák. In: *Idnes.cz* [online]. 11. února 2003 [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <https://goo.gl/qRHCBY>
- ELLIS, Ted, 2017. Grand Strategy: George W. Bush vs. Barack Obama. In: *The National Interest* [online]. January 21, 2017 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/kRkRql>
- FRIEDERSDORF, Conor, 2015. How Foreign-Policy Hawks Empowered Iran. In: *The Atlantic* [online]. January 14, 2015 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <https://goo.gl/DDUZdq>
- FUKUYAMA, Francis, 2006. After Neoconservatism. In: *The New York Times Magazine* [online]. February 19, 2006 [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <https://goo.gl/LVF0d0>
- HÁJEK, Adam, 2012. Pentagon poslal Obamovi plány vzdušného útoku na Írán. In: *Idnes.cz* [online]. 2. března 2012 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://goo.gl/nXptu3>
- HASTINGS, Michael, 2012. The Rise of the Killer Drones: How America Goes to War in Secret. In: *Common dreams*. online]. April 17, 2012 [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: <https://goo.gl/uEiwPB>
- HERSH, Seymour M., 2006. The Iran Plans. Would President Bush go to war to stop Tehran from getting the bomb? In: *The New Yorker* [online]. 2006-04-08 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <https://goo.gl/7NU5q8>
- KAGAN, Robert a William KRISTOL. The Right War. In: *The Weekly Standard* [online]. October 1, 2001 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/oec2wy>
- KRAUTHAMMER, Charles, 2001. Clear Thinking On Coalitions. In: *The Washington Post* [online]. October 19, 2001 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://goo.gl/Sp8q4K>
- LAGON, Mark P., 2011. The Value of Values: Soft Power Under Obama. In: *World Affairs* [online]. September/October 2011 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/yM52s>
- LANDLER, Mark, 2014. In U.N. Speech, Obama Vows to Fight ISIS 'Network of Death'. In: *The New York Times* [online]. September 24, 2014 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <https://goo.gl/0Tzcgg>
- LANDLER, Mark, 2016. For Obama, an Unexpected Legacy of Two Full Terms at War. In: *The New York Times* [online]. May 14, 2016 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/LKtUIq>
- LEUNG, Rebecca, 2003. Iran: The country next door. In: *CBS News* [online]. April 11, 2003 [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <https://goo.gl/7fHrsa>
- LINZER, Dafna, 2005. U.S. Uses Drones to Probe Iran For Arms. In: *Washington Post* [online]. February 13, 2005 [cit. 2017-03-08]. Dostupné z: <https://goo.gl/9cGAV>
- MILENKOVICHOVÁ, Ivana, 2014. Irák žádá Spojené státy o pomoc, chce letecký útok na radikály. In: *Idnes.cz* [online]. 18. června 2014 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <https://goo.gl/OEZPeS>
- OLIVER, Mark, 2008. War on Taliban can't be won, says army chief. In: *The Guardian* [online]. October 5, 2008 [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/siy9Y3>
- REINER, Tomáš a Alex Švamberg, 2009. Speciál Irák. Obama hlásí stažení. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://goo.gl/hgJJdp>
- RICHARD, Adam, 2010. Obama and Sarkozy Want New Sanctions Against Iran in "Weeks". In: *The Guardian* [online]. March 30, 2010 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://goo.gl/fnrJ8R>
- SANGER, David E. a Mark MAZZETTI, 2016. U.S. Had Cyberattack Plan if Iran Nuclear Dispute Led to Conflict. In: *The New York Times* [online]. February 16, 2016 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <https://goo.gl/Z7v103>
- STUTE, Denis, 2008. Brzezinski: West Must Avoid Russia's Mistakes in Afghanistan. In: *Deutsche Welle* [online]. 16. 10. 2008 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <https://goo.gl/QoeW6M>
- USBORNE, David, 2016. Guantanamo Bay: Why has Obama failed on his promise to close controversial detention camp? In: *Independent.co.uk* [online]. August 16, 2016 [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <https://goo.gl/aZsEkq>
- ZELENY, Jeff, 2007. Obama Sees a 'Complete Failure' in Iraq. In: *The New York Times* [online]. August 22, 2007 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://goo.gl/omO8c1>

Odborné články v periodikách:

- ABERBACH, Joel D., 2005. The Political Significance of the George W. Bush Administration. *Social Policy and Administration*. 2005, **39**(2), s. 130-149. ISSN 0144-5596.

- ANDERSON, James, 2003. American hegemony after 11 September: allies, rivals and contradictions. *Geopolitics* [online]. 2003, **8**(3), s. 35-60 [cit. 2017-03-27]. DOI: 10.1080/14650040412331307702. ISSN 1465-0045. Dostupné z: <https://goo.gl/JyfbCx>
- BILL, James A., 2001. The Politics of Hegemony: The United States and Iran. *Middle East Policy* [online]. 2001, **8**(3), s. 89-100 [cit. 2017-04-12]. DOI: 10.1111/1475-4967.00029. ISSN 1061-1924. Dostupné z: <https://goo.gl/wmhq8p>
- BRANDS, Hal, 2016. Barack Obama and the Dilemmas of American Grand Strategy. *The Washington Quarterly* [online]. 2016, **39**(4), s. 101-125. [cit. 2017-02-20]. DOI: 10.1080/0163660X.2016.1261557. ISSN 0163-660X. Dostupné z: <https://goo.gl/tQqexe>
- CAMPBELL, Brett, 2014. Realist or Liberal?: Theoretical Interpretations of the Obama Administration's Counterterrorism Strategy. *International Studies* [online]. 2014, **14**(2), s. 32-48 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://goo.gl/dMdFIz>
- DUNN, David H., 2007. Real men want to go to Tehran: Bush, pre-emption and the Iranian nuclear challenge. *International Affairs* [online]. **83**(1), s. 19-38 [cit. 2017-03-08]. DOI: 10.1111/j.1468-2346.2007.00601.x. ISSN 0020-5850. Dostupné z: <https://goo.gl/yyv7IB>
- EICHLER, Jan, 2010. Bezpečnostní a strategická kultura USA v letech 2001–2008. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2010, **45**(2), s. 48-70 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/xyOY36>
- EICHLER, Jan, 2013. Priority pro 21. století: Bezpečnostní strategie USA po roce 2008. *Vojenské rozhledy* [online]. 2013, **54**(1), s. 29-40 [cit. 2017-02-12]. ISSN 1210-3292. Dostupné z: <https://goo.gl/hKIfK2>
- ELRIDGE, Alissa, 2013. No Exit: The Bush Doctrine and Continuity in U.S. Middle. *The Stanford Journal on Muslim Affairs* [online]. 2013, **3**(2), s. 26-32 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://goo.gl/SEdIJY>
- FUKUYAMA, Francis a Michael MCFAUL, 2007. Bridging the Foreign Policy Divide. Should Democracy Be Promoted or Demoted? *The Washington Quarterly* [online]. 2007, **31**(1), s. 1-16 [cit. 2016-08-21]. DOI: 10.1162/wash.2007.31.1.23. ISSN 0163-660X. Dostupné z: <https://goo.gl/oongnM>
- GRAY, Christine, 2011. President Obama's 2010 United States National Security Strategy and International Law on the Use of Force. *Chinese Journal of International Law* [online]. 2011, **10**(1), s. 35-53 [cit. 2016-11-25]. DOI: 10.1093/chinesejil/jmr005. ISSN 1540-1650. Dostupné z: <https://goo.gl/JX37WQ>
- GREENER, B. K., 2007. Liberalism and the Use of Force: Core Themes and Conceptual Tensions. *Alternatives: Global, Local, Political* [online]. 2007, **32**(3), s. 295-318 [cit. 2016-11-26]. ISSN 0304-3754. Dostupné z: <https://goo.gl/pIKgZc>
- GRIECO, Joseph M., 1988. Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism. *International Organization* [online]. 1988, **42**(3), s. 485-507 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/kPA86e>
- HINNEBUSCH, Raymond, 2007. The US Invasion of Iraq: Explanations and Implications. *Critique: Critical Middle Eastern Studies* [online]. 2007, **16**(3), s. 209-228 [cit. 2017-02-27]. ISSN 1066-9922. Dostupné z: <https://goo.gl/sXBCaC>
- HODER, Lukas a Petr SUCHÝ, 2011. Bushova doktrína na Blízkém východě. *Obrana a strategie* [online]. 2011, **11**(1), s. 69-85 [cit. 2017-04-12]. DOI: 10.3849/1802-7199.11.2011.01.069-085. ISSN 1802-7199. Dostupné z: <https://goo.gl/QVFGIU>
- HODER, Lukáš, 2006. První generace amerických neokonzervativců: mezi konzervativci a liberály. *Politologický časopis* [online]. 2006, **2**, s. 181-199 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://goo.gl/8s3gM8>
- HODER, Lukáš, 2009. Architekti Bushovy doktríny Vliv neokonzervativců na vytváření zahraničněpolitické strategie George W. Bushe. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2009, **44**(2), s. 25-43 [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <https://goo.gl/ms10Fd>
- HOFFMANN, Timothy, 2015. Realism in Action: Obama's Foreign Policy in Afghanistan. *Political Analysis* [online]. 2015, **16**(6) [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://goo.gl/i4jK1W>
- IKENBERRY, John, 2001. American Grand Strategy in the Age of Terror. *Survival* [online]. 2001, **43**(4), s. 19-34 [cit. 2017-02-15]. ISSN 0039-6338. Dostupné z: <https://goo.gl/UKKq77>
- JERVIS, Robert, 2003. The Compulsive Empire. *Foreign Policy* [online]. 2003, **137**, s. 82-87 [cit. 2017-01-19]. DOI: 10.2307/3183700. ISSN 0015-7228. Dostupné z: <https://goo.gl/yXUgbu>
- JOHNSON, Alan, 2007. The Neoconservative Persuasion and Foreign Policy: An Interview with Joshua Muravchik. *Democratija* [online]. 2007, **1**(11), s. 260-287 [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <https://goo.gl/o0NHhm>

- KAGAN, Robert. Democracies and Double Standards, 1997. *Commentary* [online]. 1997, **104**(2), s. 19-26 [cit. 2016-11-05]. ISSN 0010-2601. Dostupné z: <https://goo.gl/NvOHiu>
- KELLNER, Douglas, 2004. Preemptive Strikes and the War on Iraq: A Critique of Bush Administration Unilateralism and Militarism. *New Political Science* [online]. 2004, **26**(3), s. 417-440 [cit. 2017-03-27]. DOI: 10.1080/0739314042000251342. ISSN 0739-3148. Dostupné z: <https://goo.gl/sG0u4j>
- KEOHANE Robert O. a Lisa L. MARTIN, 1995. The Promise of Institutional Theory. *International Security* [online]. 1995, **20**(1), s. 39-51 [cit. 2016-11-20]. ISSN 1531-4804. Dostupné z: <https://goo.gl/f6DVR6>
- KEOHANE, Robert O., 1988. International Institutions: Two Approaches. *International Studies Quarterly* [online]. 1988, **32**(4), s. 379-396 [cit. 2016-11-20]. ISSN 1468-2478. Dostupné z: <https://goo.gl/lXuLeh>
- KHOL, R., 2005. Národní bezpečnostní strategie USA. *Mezinárodní vztahy* [online]. 2005, **40**(1), s. 71-85 [cit. 2016-09-17]. Dostupné z: <https://goo.gl/15AAuO>
- KRAUTHAMMER, Charles, 1990. Can America Stand Alone? *Time* [online]. 1990, **136**(17) [cit. 2016-09-02]. ISSN 0040-781X. Dostupné z: <https://goo.gl/uqSw9P>
- KRAUTHAMMER, Charles, 1990/91. The Unipolar Moment. *Foreign Affairs* [online]. 1990/91, **70**(1), s. 23-33 [cit. 2016-08-25]. DOI: 10.2307/20044692. ISSN 0015-7120 Dostupné z: <https://goo.gl/h9xTuZ>
- KRAUTHAMMER, Charles, 2002/03. The Unipolar Moment Revisited. *The National Interest* [online]. Winter 2002/2003, **70**(1) s. 5-17 [cit. 2017-03-28]. ISSN 0884-9382. Dostupné z: <https://goo.gl/gma2JC>
- KRISTOL, William a Robert KAGAN, 1996. Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy. *Foreign Affairs* [online]. 1996, **75**(4), s. 18-32 [cit. 2017-04-03]. DOI: 10.2307/20047656. ISSN 0015-7120. Dostupné z: <https://goo.gl/RqORvI>
- KUREČIĆ, Petar, 2011. The Key Aspects of Neoconservative Influence on the U.S. Foreign and Defense Policy During the first G.W. Bush Administration. *The Romanian Journal of Society and Politics* [online]. 2011, **11**(1), s. 93-122 [cit. 2017-03-27]. ISSN 1582-5795. Dostupné z: <https://goo.gl/SNzZTD>
- MACMILLAN, John, 2004. Liberalism and the democratic peace. *Review of International Studies* [online]. 2004, **30**(2), s. 179-200 [cit. 2017-03-28]. DOI:10.1017/S026021050400600X. ISSN 0260-2105. Dostupné z: <https://goo.gl/fgDaAE>
- MALONEY, Suzanne, 2008. U.S. Policy Toward Iran: Missed Opportunities and Paths Forward. *The Fletcher Forum of Foreign Affairs* [online]. 2008, **32**(2), s. 25-44 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://goo.gl/4ZhTBN>
- MALONEY, Suzanne, 2011. U.S. Policy Toward Iran Since 9/11. *Politique étrangère* [online]. 2011, s. 573-585 [cit. 2017-03-08]. DOI : 10.3917/pe.113.0573. Dostupné z: <https://goo.gl/DmVjTS>
- MCGLINCHEY, Stephen, 2010. Neoconservatism and American foreign policy. *Politikon: The IAPSS Journal of Political Science* [online]. 2010, **16**(1), s. 21-34 [cit. 2016-11-05]. ISSN 1583-3984. Dostupné z: <https://goo.gl/Pp1ZoJ>
- OWEN, John M., 1994. How Liberalism Produces Democratic Peace. *International Security* [online]. 1994, **19**(2), s. 87-125 [cit. 2017-03-26]. ISSN 0162-2889. Dostupné z: <https://goo.gl/8XI0Ap>
- PEVEHOUSE, Jon a Bruce RUSSETT, 2006. Democratic International Governmental Organizations Promote Peace. *International Organization*. [online]. 2006, **60**(4), s. 969-1000 [cit. 2017-03-08]. DOI:10.1017/S0020818306060322. ISSN 0020-8183. Dostupné z: <https://goo.gl/ps59ZQ>
- RECORD, Jeffrey, 2003. The Bush Doctrine and War with Iraq. *Parameters* [online]. 2003, **33**(1), s. 4-21 [cit. 2017-03-29]. ISSN: 0031-1723. Dostupné z: <https://goo.gl/ITKNaw>
- ROSATO, Sebastian, 2003. The Flawed Logic of Democratic Peace Theory. *American Political Science Review* [online]. 2003, **97**(4), s. 585-602 [cit. 2016-11-18]. ISSN: 0003-0554. Dostupné z: <https://goo.gl/xTjYCq>
- SAMUEL, Huntington, 1993. The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs* [online]. 1993, **72**(3), s. 22-49 [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <https://goo.gl/XfUHHu>
- SHIPLEY, Tyler, 2007. Currency Wars: Oil, Iraq, and the Future of Us Hegemony. *Studies in Political Economy* [online]. 2007, **79**(1), s. 7-34 [cit. 2017-02-21]. ISSN 0707-8552. Dostupné z: <https://goo.gl/9Wma3d>

SHOR, Francis, 2010. War in the Era of Declining U.S. Global Hegemony. *Journal of Critical Globalisation Studies* [online]. 2010, **1**(2), s. 65-81 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/V941xr>

SCHMIDT, Brian C. a Michael C. WILLIAMS, 2008. The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives Versus Realists. *Security Studies* [online]. 2008, **17**(2), s. 191-220 [cit. 2017-02-18]. DOI: 10.1080/09636410802098990. ISSN 0963-6412. Dostupné z: <https://goo.gl/XsNyFe>

SOLTANI, Fakhreddin a Mohammad Agus YUSOFF, 2013. Neo-Conservatism in Foreign Policy of the United States. *Research Journal of International Studies* [online]. 2013, **25**, s. 103-107 [cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <https://goo.gl/ICNDu7>

STARR, Paul, 2007b. Why Liberalism Works. *The American Prospect* [online]. 2007, **18**(4), s. 34-40 [cit. 2016-11-09]. ISSN 1049-7285. Dostupné z: <https://goo.gl/B6Tf7i>

STEIN, Kenneth W., 2002. The Bush Doctrine: Selective Engagement in the Middle East. *Middle East Review of International Affairs* [online]. 2002, **6**(2), s. 52-59. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://goo.gl/nSa1Tx>

TORBAT, Akbar E., 2004. A Gance at US Policies Toward Iran: Past and Present. *Journal of Iranian Research and Analysis* [online]. 2004, **20**(1), s. 85-94 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://goo.gl/tbfGbs>

Projevy Obamy

OBAMA, Barack a OBAMA, Michelle, 2011. Remarks by the President and First Lady on the End of the War in Iraq. In: *The White House* [online]. December 14, 2011 [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/12/14/remarks-president-and-first-lady-end-war-iraq>

OBAMA, Barack, 2007a. Barack Obama's campaign speech: Transcript. In: *The Guardian* [online]. February 10, 2007 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2007/feb/10/barackobama>

OBAMA, Barack, 2007b. Obama's Speech at Woodrow Wilson Center. In: Council on Foreign Relations [online]. August 1, 2007 [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/elections/obamas-speech-woodrow-wilson-center/p13974>

OBAMA, Barack, 2008a. Obama's Remarks on Iraq and Afghanistan. In: *The New York Times* [online]. July 15, 2008 [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2008/07/15/us/politics/15text-obama.html>

OBAMA, Barack, 2008b. Full text: Obama's foreign policy speech. In: *The Guardian* [online]. July 16, 2008 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2008/jul/16/uselections2008.barackobama>

OBAMA, Barack, 2009. Remarks by the President in Address to the Nation on the Way Forward in Afghanistan and Pakistan. In: *The White house* [online]. December 1, 2009 [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-address-nation-way-forward-afghanistan-and-pakistan>

OBAMA, Barack, 2010a. Remarks by the President on United Nations Security Council Resolution on Iran Sanctions. In: *The White House* [online]. June 9, 2010 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-united-nations-security-council-resolution-iran-sanctions>

OBAMA, Barack, 2010b. Remarks by the President at Signing of the Iran Sanctions Act. In: *The White House* [online]. July 1, 2010 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-signing-iran-sanctions-act>

OBAMA, Barack, 2011. Remarks by the President on the Way Forward in Afghanistan. *The White house* [online]. June 22, 2011 [cit. 2017-01-09]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/06/22/remarks-president-way-forward-afghanistan>

OBAMA, Barack, 2013. Remarks by the President at the National Defense University [online]. May 23, 2013 [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/05/23/remarks-president-national-defense-university>

OBAMA, Barack, 2014a. Remarks by the President on the Situation in Iraq. In: *The White House* [online]. June 19, 2014 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/06/19/remarks-president-situation-iraq>

OBAMA, Barack, 2014b. Statement by the President. In: *The White House* [online]. August 7, 2014 [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/08/07/statement-president>

OBAMA, Barack, 2014c. Statement by the President on ISIL. In: *The White House* [online]. September 10, 2014 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1>

OBAMA, Barack, 2015a. Remarks by the President on the Iran Nuclear Deal. In: *The White House* [online]. August 5, 2015 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/08/05/remarks-president-iran-nuclear-deal>

OBAMA, Barack, 2015b. Remarks by the President on the Military Campaign to Destroy ISIL. In: *The White House* [online]. [cit. 2016-12-12]. December 14, 2015 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/12/14/remarks-president-military-campaign-destroy-isil>

OBAMA, Barack, 2016a. Statement by the President on Afghanistan. In: *The White House* [online]. July 6, 2016 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/07/06/statement-president-afghanistan>

OBAMA, Barack, 2016b. Statement by the President on the One Year Anniversary of the Joint Comprehensive Plan of Action. In: *The White House* [online]. July 14, 2016 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/07/14/statement-president-one-year-anniversary-joint-comprehensive-plan-action>

OBAMA, Barack, 2016c. Remarks by the President on the Administration's Approach to Counterterrorism. In: *The White House* [online]. December 6, 2016 [cit. 2017-02-20]. Dostupné z: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/12/06/remarks-president-administrations-approach-counterterrorism>

Projevy Bushe

BUSH, George W., 1999. A Distinctly American Internationalism. In: *Mount Holyoke College* [online]. November 19, 1999 [cit. 2007-04-24]. Dostupné z: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/wspeech.htm>

BUSH, George W., 2001a. Address to a Joint Session of Congress and the American People. In: *The White House* [online]. September 20, 2001 [cit. 2016-12-08]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>

BUSH, George W., 2001b. Presidential Address to the Nation. In: *The White House* [online]. October 7, 2001 [cit. 2016-12-08]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html>

BUSH, George W., 2002a. President Delivers State of the Union Address. In: *The White House* [online]. January 29, 2002 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>

BUSH, George W., 2002b. Statement on Iran. *The American Presidency Project* [online]. July 12, 2002 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=73063&st=iran&st1=>

BUSH, George W., 2003a. President Discusses Taking Action to Strengthen Small Businesses. In: *The White House* [online]. January 22, 2003 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/01/20030122-4.html>

BUSH, George W., 2003b. War on Terror. In: *The White House* [online]. March 8, 2003 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030308-1.html>

BUSH, George W., 2003c. President Says Saddam Hussein Must Leave Iraq Within 48 Hours. In: *The White House* [online]. March 17, 2003 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030317-7.html>

BUSH, George W., 2003d. President Bush Addresses the Nation. In: *The White House* [online]. March 19, 2003 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030319-17.html>

BUSH, George W., 2003e. Nation President Bush Discusses Freedom in Iraq and Middle East. In: *The White House* [online]. November 6, 2003 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/11/20031106-2.html>

BUSH, George W., 2004. President Bush Meets with President Karzai of Afghanistan. In: *The White House* [online]. June 15, 2004 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/06/20040615-4.html>

BUSH, George W., 2006a. President Bush Addresses American Legion National Convention. In: *The White House* [online]. August 31, 2006 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/08/20060831-1.html>

BUSH, George W., 2006b. President Bush Addresses United Nations General Assembly. In: *The White House* [online]. September 19, 2006 [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/09/20060919-4.html>

BUSH, George W., 2007. President's Address to the Nation. In: *The White House* [online]. January 10, 2007 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/01/20070110-7.html>

BUSH, George W., 2008. President Bush Visits with Troops in Afghanistan. In: *The White House* [online]. December 15, 2008 [cit. 2016-12-12]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/12/20081215-1.html>

BUSH, George W., 2008b. President Bush Discusses Importance of Freedom in the Middle East. In: *The White House* [online]. January 13, 2008 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/01/text/20080113-1.html>

Dokumenty:

Game Plan for Polmil Strategy for Pakistan and Afghanistan, 2002. *The National Security Archive* [online]. [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB358a/doc06.pdf>

Resolution 1368 (2001), 2001. *United Nations: Security Council* [online]. 12 September 2001 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf>

Resolution 1373 (2001), 2001. *United Nations: Security Council* [online]. 28 September 2001 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf>

Resolution 1441 (2002), 2002. *United Nations* [online]. 8 November 2002 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: <http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf>

Resolution 1929 (2010), 2010. *United Nations* [online]. 9 June 2010 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf

Resolution 2178 (2014), 2014. *United Nations* [online]. 24 September 2014 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: https://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/SCR%202178_2014_EN.pdf

Resolution 2249 (2015), 2015. *United Nations* [online]. 20. November 2015 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2249\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2249(2015))

The National Security Strategy of the United States of America, 2002. *National Security Strategy Archive* [online]. September 2002 [cit. 2016-09-18]. Dostupné z: <http://nssarchive.us/NSSR/2002.pdf>

The National Security Strategy of the United States of America, 2006. *National Security Strategy Archive* [online]. [cit. 2016-09-18]. Dostupné z: <http://nssarchive.us/NSSR/2006.pdf>

The National Security Strategy of the United States of America, 2010. *National Security Strategy Archive* [online]. May 2010 [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf>

The National Security Strategy of the United States of America, 2015 [online]. *National Security Strategy Archive* [online]. February 2015 [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf>